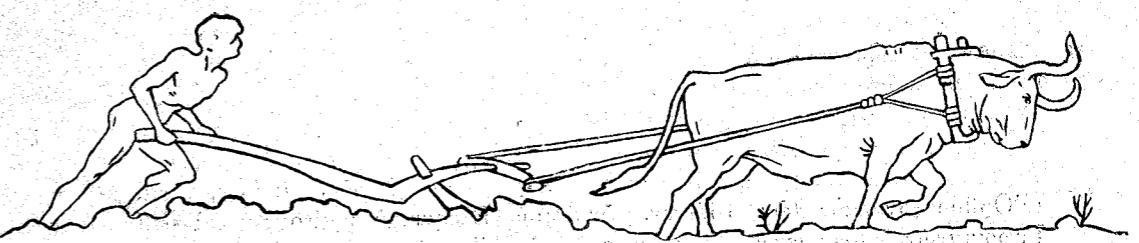

ΑΓΙΟΝ ΑΙΓΑΛΕΑΝΩΝ

ΠΑΝΔΩΗΝΑΙΔ

ΕΤΟΣ Γ' 28 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1906

ΤΟ ΤΥΠΙΚΟΝ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΠΕΤΡΙΤΖΟΥ—ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΙΒΗΡΕΣ

Πρό τεσσάρων ετών ενδισκόμενος ἐν Φιλιππούπολει, γενομένου λόγου ἐν κύκλῳ λογίων καθηγητῶν τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ἑλληνικοῦ Διδασκαλείου ἐνώπιον τοῦ τότε ἐν Φιλιππούπολει Γενικοῦ Προξένου Σ. Φουντούλη, περὶ τῶν ἐν τῇ βιθεῖψι Θράκη ἔτι μέχοι νῦν ὑπαρχόντων Παυλικιανῶν, ἥκουσα τοῦ κυρίου Προξένου λέγοντος ὅτι ἐν τῇ περιφρήμῳ κατὰ τὴν Ροδόπην μονῆ τοῦ Βατσκόβου ὑπῆρχε Τυπικὸν τῶν Παυλικιανῶν ἀρμενιστὶ συντεταγμένον. Τὸ τοιοῦτον ἀκούσμα μοὶ ἐποίησεν ἔκπληξιν οὐχὶ διὰ τὴν ἀρμενικὴν γλῶσσαν τοῦ ὑποτιθεμένου Τυπικοῦ (διότι οὐδόλως παράδοξον ἡτο, βιβλίον Παυλικιανὸν νὰ είνε συντεταγμένον ἀρμενιστὶ, ἀφοῦ ἡ τούτων γλῶσσα ἐν τῇ ἀσιατικῇ αὐτῶν πατρίδι ἡτο κυρίως Ἀρμενικῇ), ἀλλὰ διότι ἐγίνετο λόγος περὶ τυπικοῦ μοναστηριακοῦ προκειμένου περὶ Παυλικιανῶν, εἰς ὃν τὸν βίον τὸν θρησκευτικὸν καὶ τὰς ἀρχὰς τὰς θρησκευτικὰς ἀπῆδε πάντως βίος μοναστικὸς καὶ μοναστήρια καὶ τυπικὰ μοναστηρίων. Άλλ' εἴτα μαθὼν παρὰ τοῦ αὐτοῦ κ. Φουντούλη ὅτι τὸ Τυπικὸν ἡ ἀντίγραφον αὐτοῦ ενδισκετο ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ, ἐνόησα περὶ τίνος ἐπόρκειτο. Τὸ περὶ οὐδὲ λόγος Τυπικὸν ἡτο αὐτὸ τὸ Τυπικὸν τῆς Μονῆς τὸ ὑπὸ τοῦ κτίστορος αὐτῆς συνταχθὲν καὶ διατηρούμενον ἐπὶ αἰώνας ἐν τῇ Μονῇ. Καὶ αὐτὸ μὲν τὸ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις πρωτότυπον ἡ ἀντίγραφον πιστὸν τοῦ Τυπικοῦ δὲν ἔξεδόθη ἔτι: ἀλλὰ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ πρὸ πολλοῦ ἡτο, γενικῶς τούλαχιστον, γνωστὸν ἀφ' ὅτου πρὸ 18 ετῶν (τῷ 1888) εἶχε δημοσιευθῆ ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Μουσαίου μετάφρασις αὐτοῦ

λει τοῦ Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ (1081—1118) μ. Χ. Ἐκ τῶν πολλαχοῦ τοῦ Τυπικοῦ ἐγκατεσπαρμένων ἴστορικῶν εἰδήσεων καὶ νύξεων διαφωτίζοντατ ἴστορικῶς γενικότερον μὲν τὰ κατὰ τὰς σχέσεις τὰς ἐν τοῖς χρόνοις τῶν Κομνηνῶν συνδεούσας τὸ Ἑλληνικὸν κράτος τοῦ Βυζαντίου πρὸς τὸν περὶ τὸν Καύκασον οἰκοῦντα Ὁρθόδοξον λαὸν τῶν Ἰβήρων, τῶν ἀλλώς Γεωργιανῶν καλουμένων, εἰδικώτερον δὲ τὰ κατὰ τὴν ἴστορίαν αὐτοῦ τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς Μονῆς Γρηγορίου Πακούριανοῦ οὐχὶ ὡς κτίτορος ἀπλῶς τῆς Μονῆς, ἀλλ' ὡς στρατηγοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, ὡς μεγάλου δομεστίκου τῆς Δύσεως.

Οι Ιβηρες ή Γεωργιανοί οι ίδιοι πρόδης τὸ κάλλος του σώματος θεωρούμενοι ίδιοι κατέχοντες τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα ἐν τῇ Λευκῇ ή Καυκασίᾳ λεγομένη ἄνθρωποι γενή φυλῆ του ἀνθρωπίνου γένους, οι κατά τινα παράδοσιν ἐλληνικήν μεταγενεστέραν καταγόμενοι ἐκ τῶν Ἀργοναυτῶν τοῦ Ιάσωνος, οι ἐν παρόδῳ μόνον μημονεύμενοι ἐν τῇ ἴστορίᾳ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς Ρωμαϊκῆς δημοκρατίας καὶ τῶν πρώτων αἰώνων τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἥρξαντο συνδεόμενοι στενῶς πρόδης τοὺς Ἐλληνας ἀφ' οὗ χρόνου ἐπὶ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου ἐδέξαντο τὸν χριστιανισμὸν καὶ ἔπειψαν πρεσβείαν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ πρώτου τούτου χριστιανικοῦ βασιλέως. Οὐ πολὺ δὲ μετὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Κωνσταντίνου, περὶ τὰ τέλη τοῦ 4^{ου} μ. Χ. αἰῶνος ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοδοσίου Α', ἥλθε τις εἰς Κωνσταντινούπολιν "Ιβηροί ή γεγενών" ή γεγενούπαις («βασιλίσκος Ιβήρων» κατὰ τὸν Ἐκκλησιαστικὸν ἴστοριογράφον Σωκράτην), δοτις προτιμήσας τὴν ἐν τῷ

τρίδι ἡγεμονίας ἐπέμφθη ὡς ταξιάρχης ἢ κόμης δομεστίκων εἰς Ἀντιόχειαν, εἶτα δὲ ἐγένετο δούκς (διοικητής) Παλαιστίνης καὶ μετέσχε τοῦ ἐν τῇ Δύσει ἔναντίον τοῦ ἀποστάτου Εὐγενίου πολέμου τοῦ Θεοδοσίου. Βραδύτερον ἐπὶ τοῦ Ἰουστίνου Β' ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰβήρων Γοργένης ὃ ἔχων πρωτεύουσαν τὴν Τιφλίδα (Τιφλίδα), ὑποτελής ὡν τέως τοῦ Πέρσου βασιλέως, ἀπέστη (571 μ. Χ.) πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ συνεμάχησε μετ' αὐτοῦ. Καὶ ὁ αὐτοκράτωρ δὲ Ἡράλιειος ἐν ταῖς περιφήμοις εἰς Περσίαν εἰσβολαῖς τῶν ἐτῶν 23—26 εἶχε συμμάχους τοὺς Ἰβηρας. Ἀλλὰ στενώτεραι σχέσεις μεταξὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους καὶ τῶν Ἰβήρων συνήφθησαν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 9 μ. Χ. αἰώνος ἐπὶ τῆς βασιλείας

μων Ἐλληνικῶν ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ἐν Ἀσίᾳ μὲν ἐναντίον τῶν Σελσούκκων Τούρκων διεξαγομένων, ἐν Εὐρώπῃ δὲ ἐναντίον Πατσινάκων ἢ Βοσνίων, τέλος δὲ καὶ ἐναντίον τῶν ἔξ Ιταλίας εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας τοῦ κράτους ἐπιδραμόντων Νορμανδῶν τῆς Κάτω Ιταλίας.

Τὸ δνομα τῶν Πακουριανῶν, ἡ τοῦλάχιστον τοῦ Πακουριανοῦ, δὲν ἦτο ἄγνωστον ἐν τῇ ἴστορίᾳ καὶ πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περὶ οὗ διάλογος ἐνταῦθα Τυπικοῦ. Ἡ ἈνναΚομνηνὴ ἡ ἐν τῇ Ἀλεξιάδι αὐτῆς ἴστορήσασα τὰ γεγονότα τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου πατρὸς αὐτῆς καὶ τὰ κατορθώματα αὐτοῦ, ἵκανὰ ἴστορησε καὶ περὶ τοῦ Πακουριανοῦ. Ἐκ τῆς Ἀλεξιάδος ἐγινώσκουμεν δτι Πακουριανός τις (οὗτῳ καλεῖ αὐτὸν ἡ συγγραφεὺς τῆς Ἀλεξιάδος· νῦν ἐκ τοῦ Τυπικοῦ μανθάνομεν δτι ἐκαλεῖτο Γοργόριος Πακουριανὸς) ὃν ἐν ὑψηλῷ ἀξιώματι στρατιωτικῷ, τῷ τοῦ μαγίστρου, ὃς φαίνεται περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1081 κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀνόδου τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, ὃντος πρὸ τῆς ἀνόδου «μεγάλου δομέστικου τῆς Ἐσπερίας», (τῶν ἐν ταῖς Εὐρωπαϊκαῖς δηλονότι ἐπαρχίαις τοῦ κράτους στρατιωτικῶν δυνάμεων ἀρχηγοῦ), καὶ δτι συνδραμὼν τελεσφόρως εἰς τὴν τοῦ θρόνου ἀνόδον τοῦ Ἀλεξίου, καὶ ἀλλας παρασχὼν αὐτῷ πολυτίμους ὑπηρεσίας, ἥμειφθη ὅντι αὐτοῦ, γενομένου βασιλέως, διὰ τῆς ἀπονομῆς τοῦ αὐτοῦ ἀνωτάτου στρατιωτικοῦ ἀξιώματος, δπερ περιεβάλλετο πρότερον δ Ἀλεξίος. Ὁ Γοργόριος Πακουριανός, δ κατὰ τὴν συγγραφέα τῆς Ἀλεξιάδος «μικρὸς τὸ δέμας, ἀλλὰ μαχητής, γένους λαμπροῦ ἔξι Ἀρμενίων δρμάμενος» γενόμενος «δομέστικος τῆς Ἐσπερίας» (οὗτῳ καλεῖ αὐτὸν ἡ Ἀννα Κομνηνὴ, ἐνῷ αὐτὸς δ Γ. Πακουριανὸς ἐν τῷ Τυπικῷ καλεῖ καὶ αὐτὸν «μέγαν δομέστικον τῆς Δύσεως», δτι δὲ οὗτως εἶχε κατ ἀρχίθειαν ἡ τιμητικὴ προστηγορία μαρτυρεῖται ἐκ τούτου δτι ἡ αὐτὴ Ἀννα Κομνηνὴ τὸν πατέρα αὐτῆς κατέχοντα πρὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀνόδου τὸ αὐτὸ ἀξιώματα καλεῖ «μέγαν δομέστικον») μετέσχε τῶν ἐν Εὐρωπῇ ἐν τοῖς ἔτεσι 1081—1085 κατὰ τῶν Νορμανῶν καὶ τῶν Πατσινάκων πολέμων τοῦ 1085, ὃν ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ ἀρχιστράτηγος· ἐπὶ δὲ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ μεγάλως ἐθλίβη δ Ἀλεξίος «γινώσκων αὐτὸν ἵκανώτατον οἰκονομῆσαι στρατεύματα καὶ κατὰ φάλαγγα στῆναι καὶ πράγματα διαμηχανήσασθαι ποιιλάτατον». Νῦν ἐκ τοῦ Τυπικοῦ μανθάνομεν ἵκανὰς λεπτομερείας

τοῦ βίου αὐ.οῦ, ἔτι δὲ καὶ διὰ πλείστων πολέμων μετέσχε καὶ ἐν Ἀσίᾳ πρὸ τοῦ 1081 ἐπὶ τῶν πρὸ τοῦ Ἀλεξίου αὐτοκρατόρων. Μανθάνομεν λοιπὸν διὰ ὁ Γεργύδοις Πακουριανὸς (ώς τονῖζεται κ. λ. ἐν τῷ κειμένῳ τῆς Ἀλεξιάδος) ἢ Πακουριάνος (ώς τονῖζεται ἐν τῷ Τυπικῷ)¹ καταγόμενος οὐχὶ ὡς λέγει ἡ Ἀννα Κομνηνὴ ἐξ Ἀρμενίων ἀλλ’ ἐκ τῆς «παμφαστάτης φυλῆς τῶν Ἰβηρών» ὡς λέγει αὐτὸς ὁ Γεργύδοις Π. εἶχε πατέρα καλούμενον Πακουριάνον καὶ ἀδελφὸν Ἀπάσιον. Οὐ πατὴρ αὐτοῦ ἦν ἐκ τῶν εὐγενῶν τῆς Ἰβηρίας ἀφοῦ καλεῖται ἐν τῷ Τυπικῷ «ἀρχων ἀρχόντων» οὐχὶ οὗτως ἀποδιδομένης τῆς Βυζαντινῆς προσωνυμίας *Κουροπαλάτης*, ὡς πλημμελῶς λέγει ὁ L. Petit, ἀλλὰ διότι τοιαύτη ἐδίδετο προσωνυμία κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Ἀρμενίας (καὶ εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς ὑπὸ Ἀραβικὴν ἡ Ἐλληνικὴν κυριαρχίαν διατελοῦντας) κατὰ μίμησιν τῆς Περσικῆς βασιλικῆς προσωνυμίας *σαχινσάχ* (= βασιλεὺς βασιλέων), καὶ ἡ τοιαύτη προσωνυμία κατὰ τοὺς χρονινοὺς τοῦ Πακουριάνου, ὅτε ἡ Ἰβηρία διηρεεῖτο εἰς πολλὰς μικρὰς ἡγεμονίας ἐλαμβάνετο ὑπὸ παντὸς αὐτονόμου τοπάρχου, ὃς σήμερον ἐν Ἰνδικῇ τὴν προσωνυμίαν *μαχαραδζას* (= μέγας βασιλεὺς) φέρουσι πάντες οἱ μικροὶ ἡ μεγάλοι ὑποτελεῖς τοπάρχαι τῆς Ἀγγλίας. Τούναντίον δὲ τὰ Βυζαντινὰ ἀξιώματα καὶ αἱ τιμητικαὶ προσωνυμίαι *κουροπαλάτης*, *μάγιστρος*, *πατρίκιος* ἐδίδοντο εἰς τοὺς Ἰβηρας ἡγεμόνας ὡς δείγματα εὐνοίας αὐτοκρατορικῆς καὶ ἥγγελοντο δι’ ἀπεσταλμένων αὐτοκρατορικῶν κομιζόντων καὶ τὰς ἰδιαζούσας εἰς τὰ ἀξιώματα ταῦτα στο-

¹ Τὸ δοῦμα τοῦτο πάντως εἶναι παράγωγον τοῦ ἀπὸ τοῦ Γ' ἥδη αἰδῶνος γνωστοῦ Ἰβηρικοῦ ὄντος ματος Βακούρ (ἥγεμόνος Ἀρσακίδου τῆς Ἰβηριας) ἡ Βακούρ-οης (ώς καλεῖται κατὰ τὰ ἀντέρειαν εἰδημένα νότιοι τὰ τέλη του Δ' αἰδῶνος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀφικο-μενος «βασιλίσκος Ἰβήρων», ὑπάρχει δὲ καὶ ὄνομα Ἀρμενικὸν τῶν αὐτῶν χρόνων Παγ(κ)ούρ. Εἰς τὸ Πα-κουριάνος ἡ κατάληξις ιανος δὲν είναι Λατινική (κατὰ τὸ 'Ιουστῖνος, 'Ιουστινιανὸς) ἀλλὰ Περσισαρμενική καὶ Ἱ-βηρική (προβ. τὸ Ἰβηρ). Χοσράνης ἐκ τοῦ Χοσροῦ, Χοσρόης. Ελεῖ δὲ περιεργον διτὶ ὁ Βυζαντινὸς τύπος τοῦ ὄντος συνάρτει πρὸς τὸν Ἀρμενικὸν καὶ οὐχὶ πρὸς τὸν Ἰβηρικὸν, ἔτι δὲ περιεργότερον διτὶ ἐν τῷ Τυπικῷ τὸ Πακουριάνος, ἐνῷ φρέσεται ὡς ὄνομα οἰκο-γενειακὸν τῶν δύο ἀδελφῶν (Γρηγορίου καὶ Ἀπασίου) κεῖται συγχρόνως καὶ ὡς ὄνομα κύριον τοῦ πατρός αὐτῶν. Τοιαύτη ἀπογία λύεται ἀν τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ Τυπικοῦ «Γρηγορίου τοῦ Πακουριάνου» ἐξημνη-θῆ ἀπλῶς Γρηγορίου τοῦ υἱοῦ τοῦ Πακουριάνου, ὅτε τὸ Πακουριάνος θά ἐθεωρείτο ἀπλῶς ὡς ὄνομα τοῦ ἀνδρός καὶ οὐχὶ ὄνομα τῆς οἰκογενείας. Άλλ' ἔξ ἄλλων εἰδήσεων γινώσκομεν διτὶ τὸ ὄνομα Πακουριάνος ἦτο οἰκογενειακόν.

λάς. Είχε δὲ ὁ Γρ. Πακουριάνος καὶ πάτρα-
δελφον καλούμενον Χορσοριάνην καὶ ἀδελφὸν
Ἀπάσιον, ἀποθανόντα πρὸ αὐτοῦ, διαιρέζαντα
ἐν Ἀνατολῇ πολλὰ ἔργα στρατιωτικὰ καὶ ἀνελ-
θόντα εἰς τὸ μέγα ἀξίωμα τοῦ μαγίστρου καὶ
ἀμειφθέντα ὑπὸ τοῦ κράτους ἔνεκα τῶν ὑπηρε-
σιῶν τούτων διὰ μεγάλων τιμαρίων (κτισμάτων
ῶς λέγεται ἐν τῷ Τυπικῷ) ἐν τῇ διοικήσει Ἀν-
τιοχείας¹. Ὄτι δὲ πατὴρ τοῦ Γρηγορίου μετὰ
τῆς πομπώδους τιμητικῆς προσωνυμίας ἀρχων
ἀχρόντων δὲν συνήνον καὶ πραγματικὴν ἀρ-
χὴν σπουδαίαν καὶ πλοῦτον μέγαν, μαρτυρεῖται
(Τ. π. 38—39).

«Ο γάρ μακαρίτης ἡμῶν πατὴρ πάλαι τα-
χέως θανάτῳ, πάνυ συμφροτάτους ἡμᾶς κατέ-
λεψε καὶ ἀνήβους, καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα
αὐτῷ ἡ μήτηρ ἡμῶν κατὰ γυναικείαν ἔξιν εἰς
τὰ ἐπιτήδεια τῶν πατέρων αὐτῆς καὶ τῶν θη-
λειῶν ἀδελφῶν ἡμῶν δοῦσα εἰς προΐκα, γυ-
μνοὺς ἡμᾶς κατέλιπε καὶ κεναῖς ταῖς χερσὶ²
πάντων τῶν πατρών ἡμῶν χρημάτων, πρὸς
δὲ καὶ τῶν ἑαυτῆς ἥτοι μητρώων ἡμῶν· αἱ
δὲ ἀδελφαὶ ἡμῶν μετὰ τῶν προικῶν αὐτῶν
ἀπελθοῦσαι εἰς τοὺς ἄνδρας αὐτῶν ἐν διαφό-
ροις χώροις, πρὸς δὲ κάμοι περιερχομένους ἐν
τε τῇ Ἀρμενίᾳ καὶ Ἰβηρίᾳ καὶ τῇ Συρίᾳ, ἔτι
καὶ τῇ Ρωμανίᾳ προσφοιτῶντος καὶ τὴν εὐ-
πορίαν τῆς ζωῆς μου ξητοῦντος, πολὺν ἀγαν-
διεβίβασα χρόνον, καὶ ταῦτα πάντα κάν τε
κτήματα κάν τε χρήματα κάν τε ἀξιώματα ἔχο-
σάμην τῇ βοηθείᾳ τοῦ θεοῦ καὶ διὰ τῶν ἀγίων
εὐχῶν τῶν γονέων μου καὶ δι' ἐμῶν πολλῶν
τρόπων καὶ περιστάσεων γέγονεν, οὓς ὑπέστην,
διά τε καμάτων καὶ δι' αἴματός μου ἐκκεχυμέ-
νου, οὐδὲν διά τίνος ἐτέρου ἀρωγῆς ἢ μεσιτείας·
μᾶλλον δὲ πάντες οἱ συγγενεῖς μου καὶ οἱ ἀν-
θρωποι διὰ τοῦ ἐμοῦ μόχθου καὶ τῆς δου-
λείας καὶ τῆς πρόσης με τῶν εὐσεβῶν ἡμῶν βα-

¹ Οτι δ 'Απάσιος ἐγένετο καὶ διουκητής (ἥτοι δούξ) Ἀντιοχείας, διὸ θέλει νὰ εἰκάσῃ ὁ L Petit, δὲν φαί-
νεται πιθανόν. Ἀμαδᾶς δ' οὗτος περὶ Ἀντιοχείας προκειμένου ποιεῖται λόγον περὶ τῶν ὅριών τοῦ Ἐλ-
ληνικοῦ καὶ τοῦ Ἀραβικοῦ κράτους, ἀφοῦ εἶναι γνω-
στὸν ὅτι ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 11 αἰώνος ὅμορον πρός τὸ Ἐλληνικὸν κράτος ἥτο ἐν Ἀσίᾳ τὸ Τουρκικὸν Σαλσουκικὸν κράτος.

σιλέων προσπαθείας καὶ φιλοτιμίας ἐδοξάσθη-
σαν καὶ εὐηγγετήθησαν καὶ ἔξ οἰκείων μου κάν
τε λεγάτον τινὶ δέδωκα ἡ ἔτι δώσω».

Τίνες ἦσαν οἱ πόλεμοι, οὓς διεξήγαγεν ὁ Γρ.
Πακουριάνος ἐν Ἀνατολῇ καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ἐκτὸς
τῶν ἐκ τῆς Ἀλεξιάδος γνωστῶν, περὶ δῶν ἐγένετο
ἥδη λόγος, περὶ τούτων δίδωσι νῦνεις τινὰς
αὐτὸς ὁ Γρηγόριος ἐν τῷ Τυπικῷ. Οὕτω λέγει
(Τ. π. 14) ὅτι «διὰ τῆς μεγάλης βοηθείας
καὶ δυνάμεως τῆς θείας αὐτοῦ (τοῦ κραταιοῦ
καὶ ἀγίου ἡμῶν βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου)
τοὺς λίαν δεινοὺς καὶ θρασυτάτους ἐχθρούς
αὐτοῦ συνέτυψά τε καὶ κατεπάταξα τοὺς ἀντι-
τασσομένους οὐ μόνον τῇ Ρωμανίᾳ³ ἀλλὰ καὶ
παντὶ τῷ γένει τῶν Χριστιανῶν, φημὶ δὲ τοὺς
Ποστάκους, δῶν τὴν συντριβὴν καὶ παντελῆ
ἔξολόθρευσιν γραφῆ παραδοῦναι πάντῃ τῶν
χαλεπωτάτων ἐστί πέπεισμαι γάρ ὅτι καὶ μετ'
ἔμην παρέλευσιν διὰ πολλοῦ χρόνου ἡ τότε
γενομένη θαυματουργία τοῦ παντοδυνάμου
θεοῦ ἐπιλανθάνεται οὐδαμῶς». Ἀλλὰ ποία
ἥτο ἡ κατὰ Ποστάκων αὕτη στρατεία εἶναι
ἄλλοθεν ἀγνωστον καὶ πολλὴν ἀπορίαν ἔγειρει
τὸ ζῆτημα. Ἐκ τῶν ἀνω λεγομένων ἔξαγεται
σαφῶς ὅτι ὁ κατὰ Ποστάκων πόλεμος ἐγένετο
μεταξὺ τῶν ἑταῖρων 1081—1086 ἀφοῦ τὸ μὲν
1081 ἀνῆλθεν ὁ Ἀλέξιος εἰς τὸν θρόνον, τῷ
δὲ 1086 ἐφορεύθη ὁ Π. ἐν τῷ κατὰ Παετσιε-
νάκων πολέμῳ. Ἀλλὰ τὰ ἀπὸ 1081 μέχρι
1085 ἐτη τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξίου ἀπη-
σχόλησεν ὁ Νομανδικὸς πόλεμος, τῷ δὲ 1086
ἐγένετο ὁ κατὰ Παετσιενάκων. Ἀλλὰ καὶ ἀλλή-
ἀπορία ἔγειρεται ἐνταῦθα: πῶς οἱ Ποστάκοι,
οἵτινες κατὰ τὸν 11 αἰώνα ἦσαν ἥδη χριστια-
νοί, θεωροῦνται δῶς ἀντιτασσόμενοι παντὶ τῷ
γένει τῶν χριστιανῶν. Ἰσως πρόκειται περὶ τῶν
αἰρετικῶν Βογομίλων (τῶν καλουμένων ἐν Βοσ-
νίᾳ καὶ Παταρηνῶν). Ἀλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου
καταπολέμησις τῶν Βογομίλων ἐγένετο ἐν
χρόνῳ πολλῷ ὑστέρῳ τῆς τελευτῆς τοῦ Πακου-
ριάνου. Εἶναι δὲ ὅλως παράλογον νὰ ὑποθέ-
σιμεν ὅτι Ποστάκοι νοοῦνται ἐνταῦθα οἱ τῷ
1085 ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου πολεμηθέντες ἐν Θράκῃ
Παυλιανῖται.

[Ἔπειται τὸ τέλος]

Π. ΚΑΡΟΛΙΔΗΣ

¹ Τῷ Ρωμαϊκῷ Ἐλληνικῷ δηλονότι κράτος.

ΓΕΝΑΡΗΣ

Γενάρης μὲ τὴν ἡμερη χλωμάδα τῶν βραδιῶν,
ποῦ τὸ φεγγάρι μέρα —
μὲ τὴν γαλήνην τῶν Ἀλκνονίδων ἡμερῶν,
ποῦ ἔχονν πατέρα τὸν Αἰθέρα...

Πηγάνεις κάτω ἀπὸ τὴν μυγδαλιὰ καὶ λέσ·
ἀκόμη ἀνάνθιστη; κ' ἔως πότε;
νά! ή Ἀνοιξις, τί προσδοκᾶς;
Ο Ἡλιος καὶ οἱ φεγγαροβραδίες
δὲν εἶνε τὸ χαμόγελό της;

Πόσο βαθεὶα ποῦ κρύβεται τὸν μυστηρίον ἡ θεότης!
Γιατί ἡ χαρὰ διαδέχεται τὴν πιὸ μεγάλη θλῖψι,
καὶ δάκρυν τὸ πλατὺ τὸ γέλασμα τὸ ἀθέλητο
νὰ διάγη δὲν θὰ λείψῃ;

Γενάρη μὲ τὶς ἡμερες τὶς φεγγαρονυκτες
μὲ τὴν ἡμέρα δέκα ὀρες —
μὲ τὰ γλυκὰ τὰ δειλικὰ —
τὶς αὐγινὲς τὶς δροσοφόρες!

· Ακόμη ἀνάνθιστη ἡ ἀμυγδαλιὰ
δύμως γιατί, γιατί;
· Οσο βαθεὶα καὶ ἀνάνθισται τὸν μυστηρίον ἡ θεότης,
τὸ στῆθος μου τὸ ἐγέμισε κάτι σὰν φῶς,
στὴν ἀνοιξιν ποῦ προσδοκῶ καὶ ποῦ ἔρχεται,
καὶ χύνεται δλοτρίγυρα τὸ θεῖον χαμόγελό της.

ΑΡΙΣΤΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ

ΛΙΓΟ ΠΑΡΙΣΙ*

Κ ἄλλος καὶ δύναμις μὲ τριγυρίζουν ἀπὸ
παντοῦ. Ζωὴ ποῦ λαμποκοῦ καὶ σπεύ-
δει. Ο λαὸς αὐτὸς — λαὸς λαμπαδηφόρων —
μὲ τὸ παραμικρὸν ξεσπᾶ σὲ θύελλαν, καίει

* Αποστάσματα ἀπὸ τὰς παρισινὰς ἐντυπώσεις τοῦ
νορβηγοῦ συγγραφέως Κνούτ Χάμσον, γνωστὸν εἰς
τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων» καὶ ἀπὸ τὴν
μετάφρασιν τοῦ μυθιστορήματος «Πάν».

πυροτεχνήματα, σκορπῷ γύρω του λάμψιν.

“Ολα ἐδῶ συνυπάρχουν: ἐλαττώματα, δια-
φωρορά, κάλλος, δύναμις. Μαζὶ μὲ τὸν ὄνθιμὸν
μεγάλης ἀρχιτεκτονικῆς καὶ μεγάλης τέχνης
ἀκούνται παραφωνίαι καὶ ἥχοι μουσικῆς πρω-
τογενοῦς. Πόσα δργανέτα καὶ πόσα τραγούδια
στοὺς δρόμους τοῦ Παρισιοῦ! Καὶ οὔτε ἔνας
μουσικὸς τῆς προκοπῆς μέσα εἰς δλον αὐτὸ

τὸ πλῆθος. Συχνὰ ἀκούετε τοὺς Παρισινοὺς νὰ σφυρίζουν ἔνα ἐμβατήριον, ποτὲ δῶμας δὲν τοὺς βλέπετε νὰ βαδίζουν καὶ ὑψηλικὰ μὲ αὐτό. "Οταν περνᾶ ἡ φρουρὰ ἡ δ στρατός, Θεέ μου, τί ἐλεεινὴ εἰκών. Παντοῦ ἥμπορεῖτε ν' ἀκούσετε καλὰ τὴν Μαρσελιέζα ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Παρίσι.

Ο λαὸς δῶμας αὐτὸς σφυρίζει καὶ παῖςει μὲ ἡδονήν. Ἡ ζωὴ καὶ ἡ χαρὰ τὸν μεθοῦν, καὶ τότε ἡ εὐθυμία του ἔσπει. Στοὺς δρόμους φωναὶ καὶ θόρυβος. Καὶ μαζὶ μὲ τὴν ἀδιαφορίαν του πρὸς τοὺς ξένους, μαζὶ μὲ τὴν συνειδησιν τῆς ὑπεροχῆς του, μία περιέργεια καθαυτὸ παιδική.

"Αν ἀπαντήσουν στὸν δρόμο ἔνα Κινέζον ἡ ἔναν ἀράπη, σταματοῦν καὶ τὸν κυττάζουν. Καὶ δῶμας εἰς τὸν Σὰν-Φραντέζικο κανεὶς δὲν γυρίζει νὰ ἰδῇ τοὺς ἀγρίους ποὺ φοροῦν δακτυλίδι στὴ μύτη.

Περπατοῦν πάντα σὰν χορευταὶ εὐθυμοί, δπως ὁ πιὸ νέος, ὁ πιὸ ξένοιαστος λαὸς τοῦ κόσμου. Καὶ δῶμας σπανίως, πολὺ σπανίως, τοὺς βλέπεις νὰ λησμονοῦν τοὺς κανόνας τῆς ζωῆς. "Ο πολιτισμός των εἶναι παλαιός, βαθειὰ δικαιωμένος. Προσπαθοῦν ν' ἀποφύγουν καθεὶτις ἀγροίκον καὶ νὰ διατηρήσουν παντοῦ τὴν ισορροπίαν, δπως δῆλοι οἱ ἀριστοκράται εἶναι κατὰ βάθος συντηρητικοί. Σήμερος ἀκόμη σφραγίζουν τὰς ἐπιστολάς των μὲ δστιες καὶ μεταχειρίζονται σπίρτα μὲ θειάφι, ποὺ μόνον ίσως τὰ ἀμερικανικὰ σπίρτα ἔχουν τέτοια χάρι. "Έχουν μεγάλο παρελθόν, καὶ μὲ αὐτὸ ζοῦν. "Ένας στρατηγὸς μὲ στολήν, εἶναι πάντοτε δι' αὐτοὺς ίσοθεος· καὶ μέσα εἰς τὴν ψυχὴ τους ὑπάρχει πάντα διόπτος τῆς μοναρχίας. Οἱ κλητῆρες τῶν ὑπουργείων φοροῦν ἀκόμα δίκωχα καπέλα...

Monsieur, Monsieur!

"Στὴν αὐλὴ τοῦ ξενοδοχείου κάθονται τὸ βράδυ ἔνας μάγειρος καὶ δικόρδις μαρμιτόνος ποὺ πλαίνει τὰ πιάτα. "Έργασθηκαν δῆλη τὴν ἡμέρα, καὶ τώρα κουβεντιάζουν. "Εξαφνα δικόρδις σηκώνεται:

Bonne nuit, Monsieur!

Καὶ δικόρδις ἀπαντᾷ:

Bonne nuit, Monsieur!

Ποτὲ δὲν λησμονοῦνται οἱ τύποι.

Μιὰ φορὰ ἔφθασε ἔνα γράμμα μὲ πένθος. "Ητον ἀπάντησις ἀπὸ μιὰ νέα γυναῖκα ποὺ μόλις εἰχε χάσει τὸν ἄνδρα τῆς καὶ τῆς ζητοῦσαν ραντεβού. "Έγραφε σὲ χαρτὶ πένθιμον, ἔδινε δῶμας καὶ τὸ ραντεβού.

Αὐτὸ ποὺ λέω, τὸ ξεύρω καλά. Εἶδα τὸ γράμμα μὲ τὸ πένθιμο χαρτί.

Κάποιος διηγεῖται:

Πέντε ὥρες πρωΐ. Εἴμαι στὸ πόδι γιατὶ δὲν ἔκλεισα μάτι δῆλη τὴν νύχτα. Εἴμαι ἐγκαταλειμμένος καὶ δυστυχής. Τίποτε δὲν θέλω. "Έλαβα τώρα ἔνα γράμμα ποὺ μοῦ ἔφερε τὴν εἰδησιν αὐτῆ.

Βγαίνω ἀπὸ τὸ δωμάτιο μου, κατεβαίνω στὸν δρόμο καὶ μπαίνω σ' ἔνα καφενεῖο ποὺ πηγαίνουν δῆλο ἀμαξάδες. Ζητῶ καφὲ καὶ κονιάκ. Τὸ καφενεῖον εἶναι γεμάτο ἀπὸ ἀμαξάδες ποὺ παίρνουν τὸ πρόγευμά τους. Πέντε ἀμαξάδες, δῆλοι μιλοῦν δυνατὰ καὶ τρώγουν.

Κρατῶ μιὰ μικρὴ φωτογραφία, τὴν κυττάζω καὶ διαβάζω χίλιες φορὲς δύο - τρία λόγια ποὺ εἶναι γραμμένα πίσω ἀπὸ τὴν φωτογραφία. Μὲ τὸ γράμμα ποὺ εἶχα λάβει ἀποβραδύς, μοῦ ἔλεγε νὰ κάψω τὴν φωτογραφία, μὰ ἐγὼ δὲν τὴν ἔκαψα. Τὴν δείχνω στὸν ἀμαξᾶ ποὺ κάθεται δίπλα μου· ἔκεινος τὴν κυττάζει, χαμογελά καὶ λέει πῶς δὲν ἔχω κακὸ γοῦστο.

- Μὰ δχι, τοῦ εἶπα· εἶναι ἀρραβωνιαστική μου.

Τότε ἀκόμη περιστότερο ἐπανεῖ τὸ γοῦστο μου. Η φωτογραφία περνᾶ ἀπὸ χέρι σὲ χέρι, καὶ οἱ ἀμαξάδες δῆλοι μιλοῦν γιὰ τὴν διμορφιά τῆς καὶ εἶνε γελαστού. "Θέλω νὰ πῶ πῶς σήμερα πιὰ δὲν εἶναι ἀρραβωνιαστική μου, τοὺς εἶπα. Χθὲς τὸ βράδυ ἔλαβα τὸ ὑστερόν της γράμμα. Τῶχω ἔδω, τὸ γράμμα της".

Τοὺς ἔδειξα τὸ γράμμα καὶ τοὺς εἶπα πῶς μ' ἐγκατέλειψε. Οἱ ἀμαξάδες δὲν ἤσεραν νὰ διαβάσουν στὴ γλῶσσα μου, μὰ δταν τοὺς ἔδειξα τὸ μέρος ποὺ μοῦ τὸ ἔγραφε, δῆλο ἔκούνησαν τὸ κεφάλι καὶ φάνηκαν λυπημένοι.

Πίνομε δῆλοι μαζί.

Πλησίαζαν ἔξη ὥρες.

"Ένας δῶμας ἀπὸ γυναῖκας καὶ ἄνδρες μπαίνουν γελῶντας. Θὰ ἔρχωνται ἀπὸ κανέναν χορό, — τὸ δείχνουν τὰ φορέματά των — καὶ εἶνε δῆλοι ωχοί καὶ νυστασμένοι· χύνουν δῶμας παντοῦ χαρὰ καὶ γέλια. "Ηλθε καὶ σ' αὐτοὺς ἡ ἴδεα νὰ μποῦν σ' ἔνα λαϊκὸ καφενεῖο. "Εξήτησαν καὶ αὐ-

τοὶ καφὲ καὶ κονιάκ. Καὶ οἱ ἀμαξάδες τοὺς δείχνουν τὴν φωτογραφία καὶ τὸν λέγουν τὴν ιστορία μου. "Όλοι μὲ κυττάζουν πονετικά, καὶ μιὰ κοπέλα ψηλὴ καὶ λιγνὴ μοῦ δίχνει μιὰ ματιὰ μελαγχολική.

"Έξακολουθῷ νὰ πίνω καφὲ καὶ κονιάκ, καὶ κάθε φορὰ οἱ ἀμαξάδες χτυποῦν τὰ ποτήρια τους μὲ τὸ δικό μου. "Ο δῶμας τῶν νέων κάθεται κοντά μας καὶ πίνουν στὴν ήγεια μας.

"Εξαφνα ἡ ψηλὴ κοπέλα μὲ πλησιάζει καὶ μοῦ δίνει δύο τριαντάφυλλα ποὺ φοροῦσε στὸ στήθος της. Οἱ δῆλοι κάθονται καὶ κυττάζουν. Σηκώθηκα ταραγμένος καὶ τὴν ευχαρίστησα. "Εκείνη μ' ἀγκάλιασε τὸ κεφάλι, μὲ φιλεῖ στὰ χεῖλη καὶ κάθεται πάλι στὴ θέσι της.

"Όλοι γύρω ἐπιδοκιμάζουν.

Τὰ τριαντάφυλλα είλαν δάχισε νὰ μαραίνωνται, ἔπειτα ἀπὸ μιὰ διλόκληρη νύχτα, μὰ ἥταν μεγάλα καὶ κατακόκκινα. "Ηθέλησα νὰ τὰ βάλω στὴν μπουτονέρα μου κ' ἐξήτησα μιὰ καρφίτσα. "Ένας ἀπ' δῆλους μοῦ δίνει ἀμέσως. "Όλοι φαίνονται πρόθυμοι. Καὶ δῆλοι μοῦ δείχνουν μιὰ ἔξαιρετικὴ συμπάθεια. "Ένας ἀπὸ τοὺς ἀμαξάδες μ' ἔφωτῷ ποὺ εἶναι ἡ κατοικία μου καὶ μοῦ λέγει νὰ μὲ πάῃ δωρεὰν στὸ σπίτι μου. Καὶ δταν κ' ἐγὼ ἐπλήρωσα δῆλους τοὺς καφέδες καὶ τὰ κονιάκ, δῆλοι διαμαρτύρονται, χειρονομοῦν, αἰσθάνονται νικημένοι, μ' ἀκολουθοῦν, μ' ἀποχαιρετοῦν καὶ μὲ προβοδίζουν μὲ χίλιες εὐχές καὶ μὲ λόγια καρδιακά:

— Στὸ καλό, Monsieur. Εύχαριστομε.

KNOYTH XAMZOYN

[Ἐπ τοῦ νορβηγικοῦ ὑπὸ M. Δ. καὶ K. M.]

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΔΙΠΓΗΜΑΤΑ

Η ΑΝΑΘΡΕΦΤΗ *

B'

H' Αντζολίνα, ἡ κόρη τῆς Κρουσταλλένιας καὶ τοῦ Γερόλυμου τοῦ Λαδᾶ, τοῦ καροολόγου, καὶ ἡ βαπτισικὴ τοῦ σύζυγο 'Αντωνάκη τοῦ Κιτραμῆ, ἥταν τόρα ἐπιτάμιος χρονῶν.

Τὶς ἡμέρες τῆς μικρούλας τῆς ζωῆς τὶς εἶχε ζῆσει ὡς σήμερα μοιρασμένες σὲ δυὸ σπίτια, 'έτο πατρικὸ «σπιτόπουλο» καὶ 'έτο «ἀρχοντικό» τοῦ νουνοῦ της. Ποιὸ ἀπὸ τὰ δυὸ ἥταν καθαυτὸ τὸ δικό της, δὲν θάξευρε κ' ἡ ἴδια νὰ ἔχωρίσῃ. Καὶ 'έτο ἔνα καὶ 'έτο δῆλο ἥταν τὸ ἴδιο στημένο γι' αὐτὴν ἔνα καϊδεμένο κρεββατάκι, κοντά 'έ ένα μεγάλο κρεββάτι ἀντρογενιάρικο. Πολλὲς φορὲς, ποὺ βαριοῦνταν τὴν ψευτομούρωντα τὸν ἀνδρός της καὶ δέν της ἔλεγε νὰ καθήσῃ ἡ νουνά της, τὴν ἐκρατοῦσε 'έτο ὑστερό δ νονός της δ ἴδιος:

— Δὲ βαριέσαι! Κάτσες ἐδωπᾶ ποὺ βρέσκεσαι· ποὺ νὰ τρέχης τόρα ἐκεῖ-πάνον!

Εἶδε κ' ἀπόειδε ἡ σύζυγο 'Αντωνάκαινα, κ' ἔβαλε τὸν ἀνδρὸς της νὰ τῆς ἀγοράσῃ τὸ κρεββατάκι.

— Μία βολὰ ποὺ κοιμᾶται ἔδω κάθε δεύτερη μέρα, τοῦ εἶπε, γιατὶ νὰ κακοπερνάῃ τὸ καρόμοιρο;

Πάντα τὸ κακόμοιρο. "Οσες φορὲς ἦθελε νὰ μιλήσῃ γι' αὐτὴν 'έτον 'Αντωνάκη, ἔτσι τοῦ τὴν ἔλεγε: Τὸ κακόμοιρο δὲν ἔχει δῆλα παπούτσια... Τὸ κακόμοιρο ἦθελε μιὰ τριτούλα γιὰ τὸν ἥλιο... Θὰ μεταλάβῃ αὐτριο τὸ κοκόμοιρο, καὶ θὰν τοῦ σφαξω ἔνα κοτοπουλάκι... 'Επιτέλους δ 'Αντωνάκης ἔχασε τὴν ὑπομονή:

— Μὰ γιὰ νὰ σοῦ πῶ, μάτια, τῆς εἶπε μιὰν ἡμέρα· κακόμοιρο τὴν ἔβγαλα ἐγὼ ἡ 'Αντζολίνα; 'Ακοῦς - εκεῖ κακόμοιρο! Νὰν τὴν ἔχεις τὴν κακομοιρία καὶ νὰ μή σου λείπῃ!

— Ήταν δῶμας, - ἡ ἀλήθεια, - μιὰ κοπελούλα καριτωμένη.

"Ασπρι, ξανθή, ψιλόλιγνη, μὲ μαῦρα μάτια καὶ μ' ἔνα στοματάκι σὰν κοραλλένιο δαχτυλίδι. Οἱ γειτόνισσες ἐσυχάριαζαν τὴ σιόρ 'Αντωνάκαινα γιὰ τὴν ὕμιορφη φιότσα της καὶ πάντα τῆς ἔλεγαν:

— Είνε τὸ καμάρι, ἡ ἀχτίδα καὶ ἡ μοσκοβόλαδα τοῦ γιτονιάς μας. 'Εφτούη, ψυχή μου, αὐτριο μεθαύριο, θὰ κάψῃ καρδίες.

— "Αν δὲ χαλάσῃ! ἔλεγε δ 'Αντωνάκης ὅποτε ἀκούεις τίποτα τέτοιο. 'Απὸ μέσα του δῶμας ἥταν πολὺ ὑπερήφανος τόσο γιὰ τὰ κάλλη τῆς βαπτισικιάς του, δσο καὶ γιὰ τὴν καρδιά της

ποῦ γιὰ τὴν ὥρα, τὴν εὔρισκε ἀρκετά κιτραμένη. Ή ἀλήθεια εἶνε, πῶς ἡ Ἀντζολίνα εἶχε τὸν ἀγαπητούρα ἔκεινον ἐγωϊσμὸν ἐνὸς χαὶδεμένου παιδιοῦ, ποῦ ὅλα του μᾶς φαίνονται νόστιμα, καὶ ὅλα του τὰ συγχωρᾶμε, καὶ τὰ νάζια του, καὶ τὰ πείσματα, καὶ τὶς μικροκακίες του.

Τὸ σπίτι τοῦ Κιτραμῆ ἦταν ἀκόμα ὅπως τὸ ξέραμε. Δυὸς νομάτοι καὶ ἡ δούλα τρεῖς. Μόνο ποῦ δὲν τὴν ἔλεγαν τώρα Διαμαντίνα, ἀλλὰ Παρασκευή· καὶ δὲν ἦταν ἀπὸ τὴν χώρα, ἀλλ' ἀπὸ τὰ βουνά. Η Διαμαντίνα δὲν ἔβγηκε καλή, κ' ἡ ἔλπιδα τῆς κυρᾶς τῆς πῶς θὰ τὴν πάντοτε μιὰ μέρα σὰν τὴν ἄλλη, ἔβγηκε φεύτικη, γιατ' ἡ τρελλὴ δουλίτσα ἐπρόλαβε νὰ παντρευτῇ μοναχὴ τῆς, καὶ μάλιστα μὲ πολλούς. "Ε! δὲν εἶνε ὅλες 'στὸν κόσμο Κρουσταλλένιες!.. Κ' ἡ ζωηρὴ ἀνησυχία τῆς σιόρ' Ἀντωνάκαινας αὐτὸν τὸν καιρὸν ἦταν γιὰ τὴν καινούρια Παρασκευή: τί θάβγαινε 'στὸν υπέρερο, Διαμαντίνα ἡ Κρουσταλλένια;

— Διαμαντίνα, Διαμαντίνα! τὴν ἔβεβαίσονε ὁ Ἀντωνάκης νὰ εἴσαι σίγουρη καὶ νὰ ἡσυχάσῃς.

— Μὰ γιατί, καὶ μένε, νὰ βάνης πάντα μὲ τὸ νοῦ σου τὸ κακό; Γιατί;

— Γιὰ τ' ἀντὶ ποῦ ἔχει δύο τροῦπες¹, γιὰ κεῖνο! "Έγνοια σου, γιατὶ ξέρω τί λέω ἐγώ. Έσύ μπορεῖ νὰ εἴσαι ἀγία, καταπῶς σὲ λέει κ' ἡ γειτονιά, μὰ ἐγώ, τζόγια μου, ἔχω τὴν πεῖρα καὶ τὴν πρᾶξι. Ο κόσμος τώρα ἔγινε κακός, καὶ δύον πάει, δῆλο χειρότερος γένεται. Τ' ἀκοῦς; — τ' ἀκούων νὰ λέσ!

Απάνω σὲ μιὰ τέτοια διμιλία, ἡ σιόρ' Ἀντωνάκαινα ξεθάρρεψε κάποτε νὰ φέγγει δυὸς λόγια γιὰ ἔνα ζήτημα, ποῦ τώρα - υπέρερα τὴν ἔβασάντες φοιβερά: γιὰ τὸ μέλλον τῆς Ἀντζολίνας. Τί θὰ τὴν ἔκαναν τὴν βαπτιστικά τους; "Ετσι θὰ τὴν ἄφιναν μέσα 'στὴν πλάνη καὶ 'στὴν κακία τοῦ κόσμου, ἀγράμματη, θεόστραβη, μπαίγνιο, νὰ πάρῃ τὸν κακὸ δρόμο καὶ νὰ χαθῇ; Δὲν θὰ τὴν ἔβαζαν γιὰ λίγο στὸ Σχολεῖο, δὲν θὰ τῆς ἔπαιρναν τούλαχιστο κανένα δάσκαλο 'στὸ σπίτι, — τὸ γέρο - Βορρέ, παραδείγματος χάριν, τὸ γείτονα, ποῦ εἶχε τὸ καλλίτερο δόνομα, — νὰ μάθῃ δύο γραμματάκια, νὰ ἔστραβωθῇ, νὰ μπορῇ κάνε νὰ διαβάζῃ τὴν Σύνεψι καὶ τὸ Εὐαγγέλιο;

Μὰ ποῦ νὰ τ' ἀκούσῃ τέτοιο πρᾶγμα δ σιόρ - Ἀντωνάκης! Παράξενος ἦταν πάντα του, μὰ τώρα - υπέρερα, λέει, παραγίνηκε. Ποῦ δ

ποῦτος Ἀντωνάκης, ποῦ μποροῦσες νὰ τοῦ μιλᾶς ἐλεύθερα, μὲ τὰ γέλια μάλιστα καὶ μὲ τὶς μπαρτζολέττες, γιὰ τὸ κάθε τί! Τώρα ἔπρεπε νὰ τὸν πιτυχαίνης 'στὴν ὥρα του, 'στὸν ἔστρο του, νὰ τοῦ τὸ φέρνης μὲ τρόπο, καὶ... καὶ... "Οσο ἔπήγαιναν οἱ δουλειές του καλλίτερα, δοσοῦμαζενε τάλλαρα καὶ τάλλαρα, τόσο περισσότερο λὲς καὶ τὰ πονοῦσε, τόσο λυπόταν νὰ ξοδέψῃ παραπανιστὸ ἀκόμα καὶ τὸ φαρδίνι.

— Μὰ μὲ δαῦτα θὰ μᾶς θάψουνε, χριστιανέ μου; ἔμουρούρισε μιὰ μέρα ἡ Ἀντωνάκαινα, ποῦ τὴν ἔστιανδρωσε ὡς νὰ τῆς δώσῃ τὸ πασχατικό τοῦ παπᾶ.

Η ἰδέα του γιὰ τὴν Ἀντζολίνα ἦταν κι' αὐτούνοῦ πῶς ἔπρεπε βέβαια «νὰ γένη καλή» μὰ γ' αὐτὸν ἔφθανε νὰ τὴν προσέχουν γιὰ τὴν ὥρα, καὶ ἀργότερα, ἔλεγε, ἀμα γινόταν δέκα - δώδεκα χρονῶ, μποροῦσαν νὰ τὴν κρατήσουν πιὰ 'στὸ σπίτι «νὰ βοηθάῃ 'στὶς δουλειές» καὶ νὰ διώξουν τὴν Παρασκευή, ποῦ σιγουραμέντε θὰ ἔβγαινε κακή. "Ετσι ἐλογάριαζε δ νοικούρης μας νὰ λύσῃ καὶ τὸ πρόβλημα «τῆς υπηρεσίας», ποῦ σὲ κάθε τόπο καὶ σὲ κάθε ἐποχὴ εἶνε, φαίνεται, πρόβλημα.

Η Αντωνάκαινα ἔσχιξε τὰ ροῦχα τῆς, — τούλαχιστο τ' ἀπομέσα:

— Μ' ἀλήθεια στὸ Χριστό σου, τοῦ κλαιγότανε, λογαριάζεις νὰ κάμης τὴν φιότσα σου μαμούρα²;

— Καὶ γιατὶ ὅχι; Μηγάρις μαμούρα δὲν ἦταν κ' ἡ μάννα τση;

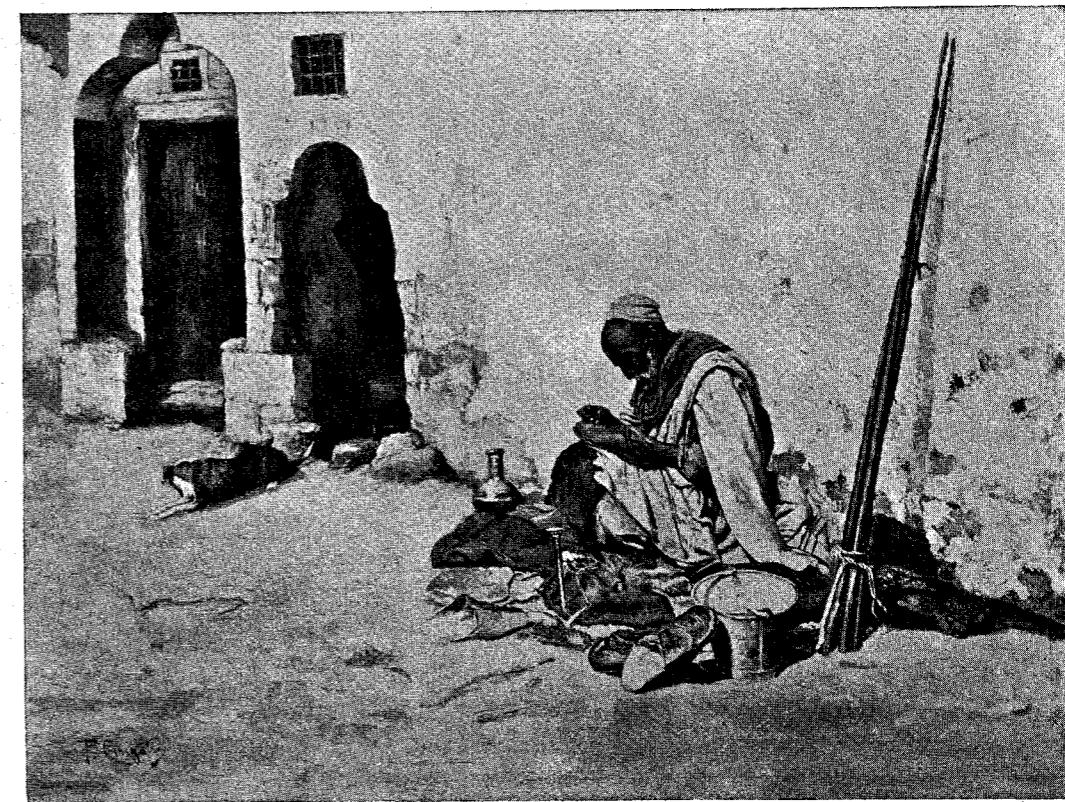
— Ναῖσκε· μὰ ἡ μάννα τοῇ δὲν εἶχε πατέρα δουλευτή, οὕτε νουνὸ μεγαλέμπορα!

— Βέβαια! ἀντηχοῦσε τότες ἡ περιπατήτρα φωνὴ τοῦ σιόρ - Ἀντωνάκη· ἀλλὰ τὰ μάτια, βλέπεις, τοῦ λαγοῦ... Καλὲ δὲ μὲ ξεφορτώνεσαι μὲ τοὶ ἰδέες σου, ποῦ θέλεις νὰ κάμης οὖλο τὸν κόσμο ἀφεντάδες καὶ κυράδες;! 'Ακοῦς ἔκει ποῦ θὰ τὴν στείλω στὸ σκολειό! Στὸ σκολειό! Καὶ ποῦ, μάτια μου; Μὴν δοῖς³ καὶ 'στὴ Ντακούρο, ποῦ πᾶνε οἱ ἀρχοντοπούλες; νὰ πιάσῃ φιλίες μὲ τοὶ κοντεσσίνες, καὶ νὰν τὴ βλέπῃς νάνοιγή ἡ καρδιά σου σὰν τραντάφυλλο; Καὶ νὰ πηγαίνω νὰ τὴν ἀσκολάζω ἐγώ, νὰ σοῦ τὴ φέρων κάθε τὸ κοντόβραδο, νὰν τὴ γλυκοφιλῆς καὶ νὰν τοῇ λὲς πῶς μοσκοβιλάσει σὰν τὰ μπουγαρίνια; - ὥ! βωδίες!... — Καὶ νὰ μᾶς καλοῦνε 'στὶς ζάμυρες⁴, τὸ Θεοριστή, καὶ νὰ βάνης ἔσù τὸ ἀμπιτό⁵ σου κ' ἐγώ τὴ μ-

¹ ἀντί, τὸ ξύλο τοῦ ἀργαλιοῦ, ποῦ τυλίγεται τὸ διάσιδι. «Γιὰ τ' ἀντὶ ποῦ ἔχει δύο τροῦπες», συνειδισμένη διάπλανησις περιπατητική.

² μαμούρα, δουλιά.

³ ζάμυρες, ἔξετάσεις. ⁴ ἀμπιτό, φόρεμα ἐπίσημο με ταξιδό.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΟΥ ΚΑΙΤΡΟΥ

π. ΤΣΙΡΙΓΩΤΗ

γρέα¹ μου, μὲ τέτοια κάψα, καὶ νὰ πηγαίνουμε νάκοῦμε τὰ τραγουδάκια τῆς φιότσας μας... "Αφισέ με, χριστιανή! 'Ο αφέντης δ Θέος μούκαμε τὴ χάρι νὰ μὲ γλυτώσῃ ἀπὸ παιδία, — κάτι ηξερε! — κ' ἐγώ γιὰ καρπίτσιο του² θὰ φορτωθῶ τὰ ξένα; "Άσε με!..

Η σιόρ³ Ἀντωνάκαινα τὸ ηξερε καλά: "Αμαδάς της μιλοῦσε γιὰ τὰ παιδιά ποῦ δὲν εἶχε καὶ γιὰ τὰ βάσανα τῶν παιδιῶν ποῦ μποροῦσε νὰ ἔχῃ, ἔπλανθε ίσα - ίσα μὲ τὴ φαντασία του μιὰν εὐτυχία ποῦ τοῦ ἔλειπε, κ' εἶχε ἀπὸ μέσα του ὅλη τὴ διάθεσι γιὰ νὰ τὴ δοκιμάσῃ μὲ τὴ φιότσα του. Σὲ μιὰ τέτοια καλὴ ὥρα, ποῦ τῆς καρπίτσιο του τὸν ηῦρε καὶ τὸν ἔπιασε:

— "Όχι, γιὰ σκολειὰ εἶνε μικρή ἀκόμα ἡ Ἀντζολίνα, τοῦ εἶπε· ἔπειτα θέλουμε ἔξοδα πολλά... Πάρε τοῃ γιὰ πρός-ώρας τὸ Βορρέ, νὰ μάθῃ ἀγάλια - γάλια νὰ κοντοσκαπτακῆ, καὶ πήλειο 'μπρός... ἔ, βλέπουμε!

¹ μηρέα, εἶδος ζακέ ἡ οεδιγκότας.

² γιὰ καρπίτσιο του, 'στὸ πείσμα του.

— Μποῦ!! ἐφώναξε διαμιᾶς δ σιόρ Ἀντωνάκης· δόξα σοι δ Θέος, Θέ μου, ποῦ σὲ ἀκούσα μία βολὰ νὰ μιλήσῃς σωστά! "Ετσι μάλιστα! νὰ κράξῃς τὸ Βορρὲ ἀπὸ αὔριο νὰ ἔχεται μέρα - παρὰ - μέρα νὰν τὴ διαβάζῃ, καὶ ἀμαμάθη νὰ ξεχωρίζῃ τὰ γράμματα καὶ νὰ σημειώνη τὰ ροῦχα τση μπουγάδας... ἔ, τοῦ φτάνει!

— Μὰ τί λές, καὶ μένε...

— Τση φτάνει, εἶπα! ἐβρόντηξε δ σιόρ - Ἀντωνάκης θυμόνωντας τάχα, κατὰ τὴ συνήθειά του, γιὰ νάποσκεπάσῃ τὴν υποχώρησι. Τση φτάνει! Τὰ πολλὰ γράμματα γιὰ τοὶ κοπέλλες εἶνε περιπτά. 'Αμὴ τί θέλεις; Νὰν τὴ μάθουμε νὰ γράφῃ φαβασάκια; καὶ αὔριο - μεθαύριο ποῦ θὰ μεγαλώσῃ, — καὶ θὰ γένη ὕμιορφη ἡ βρώμα, — νάχουμε ἀνάμεσα 'στοὶ ἄλλες, καὶ τέτοιας λογῆς σκοτοῦρες;...

— "Ω, τὸ κακόμιορο!

— Πάλε τὸ κακόμιορο;

— Συμπάθειο! "Ας τήνε λέμε βρώμα, δπως τὴν εἶπες τοῦ λόγου σου. "Ετσι σάρρεσει καλλίτερα;

μοῦν κουβαλήθη ἔπειτα καὶ ὁ πατέρας τση, καὶ νάχω ἄλλα ντράβαλα!..

— Ναι, δ πατέρας του! εἶπε ἡ Ἀντωνάκιανα μπᾶ δ κακομοίδης! Εγώ τοῦ μῆλσα, καὶ ὅσο γι' αὐτὸν νὰ εῖσαι σίγουρος. Θέλει, λέει . . .

— Ἔτσι ἔ; ἀξιζε καὶ νὰ μὴν ήθελε!

— Θέλει νὰ συμπαξώσουμε ἐδῶ τὴ θεγατέρα του, κὶ ἔκεινος, ἃν εἴνε ἀνάγκη, νὰ μὴν πατήσῃ τὸ πόδι του ποτές . . .

— Ναίσκε, ποτές... πάρα καθημέρα...
αὐγή, γιῶμα καὶ βράδυ.

— Μὰ δχι, σοῦ λέω, μὴ σὲ γνοιάζῃ! ἀκουε
καὶ μένανε!

— Βέβαια, γιὰ νὰ σ' ἀκούω πηγαίνουμε ἔτσι
ῳδαῖα. Κάθεσαι καὶ σὲ μπαλιγάρει καὶ σὲ γε-
λάει ὁ ἔνας καὶ ὁ ἄλλος... Καλά! καλά! ἀσε
καὶ θὰ ἰδῆς τί κολλιτσίδα θὰ μᾶς γένη ὁ σιδὸς
Γερόλυμος! Πάρ' εἶνε τὴ θεγατέρα του καὶ
ὑστερα πουβεντιάζουμε... Ναί, μὰ βγάρ' το
ἀπὸ τὸ νοῦ σου πῶς θὰ σοῦ κάμω ἐφτούνη τὴ
χάρι. "Άλλα λόγια δὲν ἀκούω! "Εντογε τὸ
σπίτι τοῦ! "Ας πάνη νὰ κάτση!

— 'Ωραῖο σπίτι μὰ τὸ ναῖς! Χωρὶς μάννα,
χωρὶς ἀδρέφια, χωρὶς κανένανε, μ' ἔναν πατέρα
μοναχά, ποῦ θὰ λείπῃ οὐλὴ τὴν ἡμέρα στὴ
δουλειά του καὶ θὰν τὴν ἀφίνη, ἔρωμη καὶ σκό-
τεινη, γιὰ νὰν τοῦ μαγειρεύῃ. Μὰ τῷβαλες
μὲ τὸ νοῦ σου καλά:

— "Ε ! μὰ γιὰ νὰ σοῦ πᾶ ! ἔφωναξε δ σιδὸ
'Αντωνάκης φρενιασμένος· δὲ σοῦ εἶπα πῶς
δὲ θέλω συγκινητικά ; Καὶ τί εἰμαι ἐγώ ; δ Θέος,
γιὰ νὰ γιατρεύω τοὺς δυστιχίες τοῦ κόσμου ;
Στὸ ὕστερο νὰ στὸ πῶ γιὰ νὰν τὸ ἔξερῃς : δ, τι
ἔκαμα Ἰσια μὲ τὰ τώρα, τῶκαμα γιὰ τὴν Κρου-
·ταλλένια ποῦ μ' ἔδουλεψε πιστὰ τόσα χρόνια.
Τώρα ἡ Κρουσταλλένια ἔφινίσιε ! Πάει, δὲν
ἔχω καμιά ύπογοέωσι σὲ κανέναν !

· Ή σιδό 'Αντωνάκαινα, τομαγμένη ἀπὸ αὐτής τὴν ὑστερη ἀποκάλυψι, ἐσιωποῦσε καθιστή· 'Ο σιδό 'Αντωνάκης, μὴ βρίσκωντας νὰ πῇ ἄλλο δυνατώτερο, ἐσιωποῦσε σουλατσάρωντας. Πέρασαν ἔτσι λίγες στιγμές... Κανείς τους δὲν ἐσιλμοῦσε νὰ ξαναφέρῃ τὴν δυμιλία, ἀν καὶ τὸ ήθελαν τὸ ἵδιο κ' οἱ δυό. 'Επιτέλους μίλησε ἡ σιδό· 'Αντωνάκαινα:

— Συφορά μου! Ποῦ νὰν τὸ στοχαζόμουν
ἡ κακομοῖδα, ποῦ θάδειχνες τόση σκληρότη καὶ
κακία ἐπήν περίστασι τοῇ Ἀντζολίνας μας!..
Καὶ χωρὶς νὰ σ' ἔρωτήσω

— "Ε! τί ἔκαμες, λέει, χωρὶς νὰ μ' ἐρώτησης; ἀντίσκοψε φοβερὸς ὁ σιόδε ^{Αντωνάκης.}

— Εἶπα τοῦ Γερόλυμου νὰν τσῆ φέρη ἀπόψε
τὰ ρουχαλάκια τοῖ, εἴπε μὲ γενναίαν ἀπόφασι
ἡ σιόδ' Ἀντωνάκαινα.

— Μπᾶ; τώπες κι' δλας; Καὶ γιατί δὲ μοῦ
τὸ λές τόση ὄφα, παρὰ μὲ κάνεις καὶ φωνάζω;
Καὶ τί μ' ἐρωτᾶς, πανυπῆ, ἀφοῦ τὸ ἔχγις ἀπό-
φασισμένο, καὶ γενναμένο; . . . Γιὰ νὰ μὲ κογιο-
νάρης¹; γιὰ νὰ μὲ κάμης μπαίγνιο; Ἡ γιὰ νὰ
χαλάω τὸ αἷμα μου ἄδικα; Κάνε *υτούρκουνε*
ὅ, τι θέλεις! Ἐγώ, μάτια μου, φεύγω καὶ σᾶ-
φίνω . . . νοίκοκυρά! Πάω ἵσια μὲ τὸν "Αὔμο
νὰ ξεσκοτίσω . . . Δὲ μὲ λογαριάζεις ἐμένανε
ἄλλο, δὲ μὲ στιμάρεις γιὰ τίποτοι. Φεύγω. . .
Καὶ τοῦ λόγου σου κάμε ἐλεύθερα ὅ, τι βού-
λισία σὲ τρωτίσῃ ὁ Θέος καὶ διάολος!

Κέφισε τὸ μπερετόνι του ὁ σίδος Ἀντωνάκης κ' ἔφυγε, μὲ τέτοια ἀπελπισία ζωγραφισμένη ἐτὸ πρόσωπό του, ποῦ λές κ' ἐπήγαινε τοια ἐτόνος Ἀμμο γιὰ νὰ πέσῃ ἐτὴ θάλασσα νὰ πνιγῇ . . .

— "Αχ ! έφτοινη ή ὀναθρεφτή ! . . . έμουρομόριζε. έφτοινη ή ἀναθρεφτή θά με φάγι ! . .

Ἐγύρισε μολοντοῦτο τὴν ὥρα τοῦ δείπνου,
ἥσυχος καὶ ἀλαρός. Γιὰ πρώτη φορά ἐτῇ ζωή
του, εἶχε τὸ ὑφος πατέρα ποῦ γυρίζει τὸ βράδυ
ἐτὸ παῖδι του... Ἡ κασσελούλα τῆς Ἀντζο-
λίνας εἶχεν ἔλθει στὸ σπίτι καὶ εἶχεν ἀπιθωθῆ
ἐτὴν κρεββατοκάμαρα. Τὴν εἶδε τὴν ὥρα ποῦ
μπήκε γιὰ νὺ ξαλλάξῃ, καὶ δὲν εἶπε τίποτα...
Στὸ τραπέζι ἔφαγαν οἱ τρεῖς τους, καὶ μολοντί^τ
αὐτὸ ἦταν πολὺ συνειδισμένο, τακτικὸ σχεδόν, ἀ-
πόψε φαινόταν ἀσυνείδιστο, καινούριο... Πρώτη
φορά, ὕστερ ἀπὸ τὸν θάνατο τῆς μητέρας της,
ἔχαμογέλασε ἡ Ἀντζολίνα: μιὰ στιγμή, ποῦ χα-
δεύωντας τὰ ξανθά της τὰ μαλλιά, δι νουνός
της τὴν ἐρώτησε τί κάνει ἔκεινος δι δάσκαλός
της μὲ τὴ μεγάλη μάτη.

— Αὔριο τὴν αὐγὴν ποῦ θὰ πᾶς, τῆς εἶπε,
χαιρέτα μού τον· καὶ πές του, ἔτσι γεννήσῃ ἡ
μυτούλα του, τόνε παρακαλῶ νὰ μοῦ φυλάξῃ
ἔνα κουλοῦκι².

["Επεται τὸ τέλος] ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

¹ κογιονάρω, κοροϊδεύω

² Κουλοῦκι, κουτάβ

ΓΟΥΣΤΑΥΟΣ ΣΛΟΥΜΒΕΡΖΕ

B

Ο δημιουργικὸς νοῦς τοῦ ἐπιφανοῦς διδάσκει σκάλου ἔμφαντέται κυρίως εἰς τὰ συννθετικά τον ἔργα, μάλιστα δὲ εἰς τὴν θαυμασίαν καὶ ἀληθῶς μεγάλην *Bučantinήν* Ἐποποίαν. Τὸ εὐρὺ πνεῦμα του κατώρθωσε πρᾶγμα θαυμαστόν, νὰ συνδυάσῃ τὴν δύναμιν πρὸς εἰδικὰς ἔργασίας καὶ πρὸς λεπτολόγον ἔρευναν τῶν κατὰ μέρος μὲ τὴν παραγωγικὴν εὐφυΐαν, τὴν καθολικὴν ἔξετασιν τῶν γεγονότων καὶ τὴν διὰ φράσεως ἀνθηρᾶς ἔκθεσιν αὐτῶν. Ο νομισματολόγος, δ ὅποιος ἀπὸ κερμάτια εὐτελῆ ἀνατλάσσει διλοκλήρους ἵστορίας καὶ δ ὅποιος δὲν ἀπεξήραντε τὴν ἐνθυσιῶσσα ψυχὴν του μὲ τὴν μονότονον καὶ ἔηράν ἔνα σχόλησιν περὶ σφραγίδας καὶ νομίσματα, καθιστάνεται ἀληθινὸς ποιητὴς καὶ ἀρχιτέκτων δταν οἰκοδομῆς μεγάλων ἵστορικῶν γεγονότων τὰς ἐποχάς. Ὅπως μία ἐπιγραφή, τῆς δρόσου διαβάζονται μόνον μερικὰ γράμματα, μανθάνονται εἰς αὐτὸν τὴν ἵστορίαν διλόκληρον μιᾶς κοινωνικῆς καταστάσεως ή πολιτικοῦ ιδρύματος, οὕτω καὶ ἀπὸ μίαν καπογραμμένην καὶ ἀνόρτην φράσιν ιδιορρύθμου καλογήρου, ἀπὸ ἓν λάθιος ἀγραμμάτου χρονογράφου τῶν μέσω αἰώνων, ἀπὸ καμμίαν ἔηράν φράσιν σκωληκοβρότου καὶ κατὰ τὰ φύλλα καὶ κατὰ τὰ νοήμονα βίου ἄγιων, ἀναπλάσσει, ἀναδημιουργεῖ διλόκληρα δράματα οἰκογενειακά, μηχανορραφίας τοῦ Ιεροῦ Παλατίου, πομπὰς καὶ τελετὰς βυζαντινάς, αὐτὴν ἀκόμη τὴν ψυχικήν κατάστασιν τῶν ἵστορικῶν προσώπων, τῶν δροίων τὸν βίου ὀπτινεῖται.

Τοιστος ἀληθής ἀρχιτέκτων δεικνύεται εἰ τὰ κυρίως ἀρχαιολογικὰ καὶ ιστορικά του ἔργα δὲ ήμετερος ιστορικός. Μνημονεύω ἐνταῦθα συντό μως δύο ἀπὸ τὰ γλαφυρώτερα βιβλία του, προωρισμένα δι' εὐρὺν κύκλον λογίων εἶναι διαταῦτα αἱ Ποιγυπτώνησοι, τὸ παλάτιον καὶ ἡ ἐκκλησία τῶν Βλαχερῶν, τὸ μέγα τεῖχος τοῦ Βυζαντίου, ἀναμνήσεις ἐξ Ἀρατολῆς¹, εἰς τὸ διποίο περιγράφονται μὲν χάριν καὶ μάθησιν ἔξαιρεται κὴν οἱ ἔνδοξοι ἑκεῖνοι καὶ πολυθρόνητοι τόποι τῆς Βασιλίδος τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐξετάζονται τὰ συγεικά τοπογνωσικά ζητήσεις.

* «Παναθήναι». 15 Φεβρουαρίου.

¹ Les Iles des princes, le palais et l'église de Blachernes, la grande muraille de Byzance, souvenirs d'Orient, éd. Paoliotis 1880, t. II, p. 425.

τήματα καὶ ἀνασύρονται ἀπὸ τὸ βάθος τῶν αἰώνων ποικίλαι ἴστορικαι ἀναμνήσεις, ἄλλοτε μὲν μεγάλαι στρατιωτικαι πρᾶξεις, ἄλλοτε δὲ περισσότερον ἀδόρυνθα δχι δῆμος καὶ διλγώτερον τρικυμιώδῃ πάθῃ τῆς ψυχῆς τῶν Βυζαντινῶν, οἱ διποῖοι κατώκησαν εἰς τὰς Πριγκιποννήσους, εἰς τὸ Παλάτιον τῶν Βλαχερνῶν καὶ ἡγωνίσιμησαν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ μεγάλου βυζαντινοῦ τείχους.

“Ομοιον κατὰ τὴν γλαφυρότητα καὶ τὸ ἐλκυστικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὰς ἴπτοτικάς του περιπετείας εἶναι τὸ βιβλίον του Πενάλδος Σατιγιώνος, πρόγκιψ τῆς Ἀντιοχείας, αὐθέντητης τῆς πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώρας¹, ἐν τῷ ὅποιων μᾶς μεταφέρει ὁ συγγραφεὺς εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Συρίας καὶ τὰς διαφόρους χριστιανικὰς κομιτείας, πριγκιπάτα καὶ βασιλεια, τὰ δύοτα ἰδρύθησαν εἰς τὰς μουσουλμανικάς χώρας ὑπὸ τῶν προσκυνητῶν ἄμμι καὶ στρατιωτῶν τῶν πρώτων σταυροφορικῶν ἐκστρατειῶν. Ὁ Πενάλδος οὗτος Σατιγιώνος ἔδωκεν εἰς τὴν ἴστορίαν ἀψευδὲς μαρτύριον τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς δυνάμεως τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν αὐτοκρατορίας. Ὅτε ὑπέπεσεν εἰς τὴν δραγὴν τοῦ ἀδλητικοῦ· καὶ ἀρειμανίου αὐτοκράτορος Μανουὴλ Κομνηνοῦ, διὰ νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ συγγνώμην ὁ ὑπεροήφανος Φράγκος Πρίγκιψ «ἀφήρεσε τὴν καλύπτραν τῆς κεφαλῆς του, λέγει ὁ βυζαντινὸς χρονογράφος Κίνναμος, ἐγύμνωσε τὰς χειράδες του ἔως τοὺς ἀγκῶνας καὶ ἀνυπόδητος ἐπορεύθη διὰ μέσου τῆς πόλεως μετὰ πολλῶν μοναχῶν. Καὶ ἦτο δεμένος μὲ σχοινίον ἀπὸ τὸν τράχηλον, ἐκρέματο δὲ ξίφος ἀπὸ τὴν μίαν χειρά του. Καὶ ὁ μὲν Πενάλδος δὲν ἐτόλμα νὰ πλησιάσῃ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ βασιλέως, εἰσῆλθον δὲ ἀσκεπεῖς καὶ ἀνυπόδητοι τὸ πλῆθος τῶν μοναχῶν, καὶ ὁι φθέντες εἰς τὰ γόνατα ἔχυνον δάκρυα ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς των καὶ ἀνέτεινον ἵκετευτικῶς τὰς χειρας. Ὁ δὲ βασιλεὺς κατ' ἀρχὰς μὲν ἥρνειτο, κατόπιν δμως ἐκάμφη καὶ διέταξε νὰ εἰσέλθῃ δι πρίγκιψ». Ὁ βυζαντινὸς χρονογράφος μ' ἐθνικὴν ὑπεροήφανειαν ἀναφέρει τὸν θαυμασμόν, δι ποιος κατέλαβεν τοὺς παρισταμένους πρέσβεις πολλῶν κοινωνικῶν καὶ μωσαϊστικῶν ἐθνῶν βλέπον-

¹ Renaud de Châtillon, prince d'Antioche seigneur de la terre d'Outre Jourdain, ἐβ Παροίσιος, 1890, εἰς 8ον, ἐκ σελ. 407.

τας τὸν ἔξευτελισμὸν τοῦ εὐγενοῦς Φράγκου πρόγκιπος. Ὁτε δὲ ὁ Μανουὴλ εἰσῆλθε τῷ παιοῦχος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ὅλοι, λέγει πάλιν ὁ Κίνναμος, οἱ ἔνοι καὶ ἐπήλυδες ἔξεπλάγησαν, βλέποντες, ὅτι ὁ Ἐρνάλδος καὶ οἱ ἐπιφανεῖς Φράγκοι τῆς Ἀντιοχείας ἐπεριπάτουν πεζοὶ παρὰ τὸν ἵππον τοῦ βασιλέως καὶ ἐκράτουν τὸν ἀναβολέα τοῦ ἵππου του, ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Ἱεροσολύμων Βαλδονῖνος ὁ Γ', ἀνὴρ γένους βασιλικοῦ, ἥκιολούθει ὅπισθεν, ἔφιππος μέν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ φέρῃ κανὲν βασιλικὸν παράσημον. «Τὸ χαρακτηριστικώτατον ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι, λέγει ὁ ἡμέτερος Παπαρρηγόπουλος, ὅτι ὁ Μισώ¹ ἀπεισώπησεν ἀπάσας ταύτας τὰς σκηνάς... ἀλλ' ἡ ἀλήθεια συγκαλύπτεται μὲν πολλάκις ὑπὸ τοῦ νέφους τῶν πολιτικῶν συμφερόντων, δὲν βραδύνει ὅμως ν' ἀνατείλῃ αὐθῆς λαμπροτάτη. Ὁ καλὸς κάγανθος Γουσταῦος Schlumberger γεγωνύίς τῇ φωνῇ πρό τινων ἐτῶν ἔβεβαίωσεν ὅτι ὁ Ἐρνάλδος ἡμίγυμνος καὶ φέρων καλώδιον περὶ τὸν τράχηλον καθικέτευσε τὸν βασιλέα Μανουὴλ νὰ τὸν συγχωρήσῃ καὶ ὄμοσε πίστιν εἰς αὐτόν»!

Ανέφερα ἐπίτηδες τὴν δικαιάν ταύτην κρίσιν, διότι αὕτη προέρχεται ἀπὸ τὸν ἐπιφανῆ διδάσκαλον τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ἴστοριογραφίας, καὶ ἐγράφη μάλιστα εἰς χρόνους, κατὰ τοὺς ὅποιους ὁ Σλουμβερζὲ δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀρχίσει τὴν δημοσίευσιν τοῦ μεγάλου του ἔργου ἦτοι τῆς *Βυζαντίνης* του Ἐποποίας, εἰς τὴν ὅποιαν κυρίως ἀναδεικνύεται ἀλληθῆς διδάσκαλος τοῦ ἡμετέρου γένους διὰ τὴν τελείαν ἀνεξαρτησίαν πνεύματος ἀπὸ τῶν παχυλῶν προλήψεων, τὰς ὅποιας διέσπειρον εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην σκότιοι Φράγκοι καλόγγηροι περὶ τοῦ Βυζαντίου, διὰ τὴν λεπτολόγον δικαιοσύνην του καὶ πρὸ πάντων διὰ τὸν ἐνθουσιασμόν του ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν καρδιάν του καὶ μάκταν μενταλό- διὰ τὴν κομψότητα τοῦ ὑφους καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἴστοροις μένων, ἀριστούργημα τῆς ὥραιας καστιλλανικῆς λογοτεχνίας. Ὡς πηγὰς δ' ἔχων τοὺς Ἰσπανοὺς Μουντάνερ καὶ Μογκάδαν, τοὺς Βυζαντινοὺς Παχυμέρον καὶ Γρηγορῖαν, συνέγραψεν ὁ ἡμέτερος βυζαντινολόγος γλαφυρωτάτην ἀφήγησιν τῆς παραδόξου ταύτης ἐκστρατείας τῶν Καταλανῶν εἰς τὴν Ἀνατολήν. Οἱ Ἀμογάβαροι οὗτοι, πεζοὶ πολεμισταί, συγκείμενοι ἀπὸ Καταλανούς, Καστιλλανούς, Ἀραγωνίους, Ναβαρραίους, Γασκώνους καὶ Σικελούς, καταγόγης εὐγενοῦς ἀλλὰ ψυχῆς τραχείας, ὡριμήθησαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ιδ' αἰῶνος ἐπὶ τῶν χλοερῶν Πυρηναίων καὶ τῶν Σικελικῶν πεδιάδων, σύροντες μεθ' ἐπιτῆν κατ' ἔδος ἀνακάτειν τὰς θραστέας ἔπει-

ομού καὶ τὴν λαβανὸν τὸν νὰ γίνεται μεγαλο
στομος κήρυξ τοῦ μεγαλείου τούτου.

Αλλὰ πρὸν ἡ διμιλήσω περὶ τῆς μεγάλης *Bu*
ζαντινῆς Ἐποποϊας τοῦ διασήμου ἀκαδημαϊ-
κοῦ, μνημονεύω ἐνταῦθα ἔλκυστικώτατον ἴστο-
ρημα, τὸ δποῖον ἔγραψεν ὡς ἀνάπτωταν ἐν
μέσῳ τῶν ἐπιμόχθων ἐρευνῶν του πρὸς συγ-
γραφήν τοῦ μεγάλου του ἔργου· λέγω τὴν
«Στρατείαν τῶν Ἀμογαθάρων» ἢ Καταλα-
νῶν μισθωφόρων εἰς Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ ἔτους

1302 μέχρι τοῦ ἔτους 1311»¹. Ἐν τῷ γλα-
φυρῷ τούτῳ βιβλίῳ ἔξιστορεῖ ὁ ἡμέτερος ἴστο-
ρικὸς τὴν ὑπὸ Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Παλαιολό-
γου πρόσωπην μισθιστόρων Ἰσπανοαράβων,
οἱ δποῖοι ἐκαλοῦντο Ἀμογάβαροι, τὴν σύγ-
κρουσιν αὐτῶν πρὸς τοὺς Βυζαντινούς, καὶ τὰς
ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καταστρεπτικὰς πορείας των
μέχρι τῆς ὑπὸ αὐτῶν ἰδρυσεως ἴσπανικοῦ δου-
κάτου ὑπὸ τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως.
«Μεταξὺ τῶν χρονικῶν τοῦ μεσαιωνός, λέγει
ὅ συγγραφεὺς, χρονικῶν τοσοῦτον θαυμασίων
ἐνίστε, δὲν ὑπάρχει ἐπεισόδιον περισσότερον
δραματικὸν καὶ παθητικόν, περιπέτεια περισ-
σότερον ἀπροσδόκητος καὶ ἀνήκουστος ἀπὸ τὴν
νέαν ταύτην ἐκστρατείαν πρὸς κατάκτησιν τοῦ
Χρυσοῦ Δέρατος». Ἡ ἴστορία τῆς Ὁδυσσείας
ταύτης ἐγράφη ὑπὸ χρονογράφου ἀψευδοῦς, ὁ
δποῖος, ὅπως καὶ ὁ Ξενοφῶν, ἔλαβε μέρος εἰς
τὴν ἐκστρατείαν καὶ ὑπῆρξεν στρατιώτης ἄμα
καὶ συγγραφεὺς αὐτῆς, τοῦ «μεγαλοπρεπεστάτου
αὐθέντονος» Μουντάνερ ἐν Ραμών. Κατὰ τοῦτον
δὲ καὶ τοὺς βυζαντινοὺς Παχυμέρην καὶ Γρηγο-
ρᾶν ἐγραψεν ὁ Ἰσπανὸς Δὸν Φραγκίσκος Μογ-
κάδας ἐργον ὀνομαστόν, (ἴζεν.) ἀξιόλογον

διὰ τὴν κομψότητα τοῦ ὑφους καὶ τὴν ἀκρί-
βειαν τῶν ἴστοροινμένων, ἀριστούργημα τῆς
ῷραιάς καστιλλανικῆς λογοτεχνίας. 'Ως πηγὰς
δ' ἔχων τὸν Ισπανοὺς Μουντάνερ καὶ Μογ-
καδάν, τοὺς Βυζαντινοὺς Παχυμέρον καὶ Γρη-
γορᾶν, συνέγραψεν δὲ ήμέτερος βυζαντινού-
γος γλαφυρωτάτην ἀφήγησιν τῆς παραδόξου
ταύτης ἐκστρατείας τῶν Καταλανῶν εἰς τὴν
'Ανατολήν. Οἱ Ἀμογάθαροι οὗτοι, πεζοὶ πο-
λεμισταί, συγκείμενοι ἀπὸ Καταλανούς, Κα-
στιλλανούς, Ἀραγωνίους, Ναβαρραίους, Γα-
σκώνους καὶ Σικελίους, καταγωγῆς εὐγενοῦς
ἀλλὰ ψυχῆς τραχείας, ὡρμήθησαν κατὰ τὰς ἀρ-
χὰς τοῦ μὲν αἰῶνος ἐκ τῶν χλοερῶν Πυρηναίων
καὶ τῶν Σικελικῶν πεδιάδων, σύροντες μεθ' ἐ-
αυτῶν κατ' ἔθος ἀρχαῖον τὰς θρασείας ἔται-
ρας, αἱ δποῖαι καὶ αὐτὰς χειρίζονται ὁσάκις πα-
ρουσιάζεται ἀνάγκη, τὴν βαρεῖαν σπάθην τῶν
σκληροτοιχήλων συντούρων.

Ἡ δὲ «Βυζαντινὴ Ἐποποῖα», τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν ἀληθῶς κατὰ ποσὸν καὶ κατὰ ποιὸν ἔργον τοῦ ἐπιφανοῦς βυζαντιολόγου, ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσαρας ὅγκωδεστάτους τόμους, στολισμένους μὲ εἰκόνας πολυναρθρίους βυζαντιακῶν μνημείων τέχνης, τυπωμένους μὲ ἀνέφικτον πολυτέλειαν καὶ τυπογραφικήν τελειότητα, γραμ-

¹ Ιστορικὸς τῶν σταυροφοριῶν. Βλ. Κ. Παπαδημητρίου οπούλου. *Istoria τοῦ Ἑλλ.* "Ethnous, ἐκδ. 1897, τ. Δ' σ. 541.

¹ Βραχεῖαν κρίσιν ἐδημοσίευσα ἐν τῇ Ἀρμονίᾳ τ. Γ' 1902, σ. 267 κἄτ.

μένους δὲ μὲ ποιητικὴν ἔξαρσιν, μὲ χάριν ἀφηγηματικήν, μὲ ψυχος γλαφυρόν, καὶ ἀφηγουμένους τὴν θαυμασιωτέραν περίοδον τοῦ μεσαιωνικοῦ ἐλληνισμοῦ «ὑπὸ ἐποψιν στρατιωτικῆς δυνάμεως καὶ τελείας ἐπιδόσεως τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς τέχνης τῆς ἐλληνικῆς κατὰ τὸν μεσαιώνα». Περὶ τοῦ μεγάλου τούτου πονήματος, τὸ διποῖον πρὸ μικροῦ ἐπέρανεν δὲ επιφανῆς ἴστορικὸς μετὰ μόχθους πολυνετεῖς καὶ ἀτρύτους, θὰ γίνη, ὡς εἶναι πρέπον, μακρότερος λόγιος ἀλλαχοῦ. Ἐνταῦθα δὲ λέγω τινὰ κεφαλαιωδῶς, ἵνα καταδείξω τὴν ἐπιβολὴν τοῦ συγγραφέως καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ἔργου.

Ἡ Βιζαντινὴ Ἐποποίᾳ εἶναι ἀληθὲς ἔπος τῶν ἄθλων τῶν μεσαιωνικῶν ἡμῶν πατέρων. Ὁ συγχραφεὺς ἐξέλεξεν πρὸς ἐξιστόρησιν τὴν λαμπροτάτην ἐποχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, κατὰ τὴν δύοιαν αἱ στρατιαὶ τοῦ Βιζαντίου συνεχῶς ἐξεπέμποντο κατὰ πολυσυνόμων βαρβάρων, κατὰ Σαρακηνῶν τῆς Κρήτης, Ἀσίας, Ἀφρικῆς καὶ Σικελίας, κατὰ Ρώσων καὶ Βουλγάρων, κατὰ Νορμανδῶν ἵπποτῶν τῆς Ἰταλίας, κατὰ ἡγεμόνων ὑποτελῶν τῆς Γεωργίας καὶ τῆς Ἀρμενίας· ἥ δὲ ὅγια Σοφία, ἥ κιβωτὸς τῶν πόθων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀντήχει ἀπὸ τοὺς θριαμβικοὺς αἴνους τῶν νικηφόρων στρατιῶν, καὶ ἡγεμόνες βάρβαροι ἐσύροντο δέσμιοι ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, καὶ ὁ ποὺς τοῦ βιζαντινοῦ Βασιλέως ἐπάτει ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν εἰς τὸ ἔδαφος συρομένων ἔχθρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ. Ἔπειτα εἶναι θαυμασίᾳ ἥ ἐξιστόρησις διὰ τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην, μὲ τὴν δύοιαν γράφει ὁ συγχραφεὺς, διὰ τὴν ἐπανθίζουσαν χάριν τοῦ ὕφους, καὶ τέλος διὰ τὴν ἐπικριτιβωμένην αὐτοῦ διήγησιν, ἥ δυοιά φέρει ἀληθῶς ὑπὸ τὰς αἰσθήσεις τὰ λεγόμενα, καὶ διαγράφει μεγαλοπρεπῆ, ζωντανὴν εἰκόνα τῶν ἡθῶν καὶ τοῦ βιζαντινοῦ βίου κατὰ τὸν περιδόξον ι' καὶ ια' αἰῶνα τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν αὐτοκρατορίας.

Ανάγνωσε κατά τύχην εἰς τὸν Νικηφόρον Φωκᾶν τὴν περιγραφὴν τῶν στρατιῶν καὶ στόλων τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ ἔξερχομένων τοῦ Βυζαντίου, ὑπὸ τὰς ἀνευφρημαίς τῶν δήμων τῆς πόλεως καὶ τὰς λιτανείας τῶν μοναχῶν, πρὸς καταπολέμησιν τῶν Ἀράβων τῆς Κρήτης, τὴν περιπετειώδη ἐκείνην στρατείαν τοῦ σιδηροῦ στρατηλάτου, τὴν θριαμβευτικὴν εἴσοδον αὐτοῦ εἰς τὸ Βυζάντιον, σύροντος τοὺς Σαρακηνοὺς ἔμίρας καὶ ἀναγορευομένουν βασιλέως ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ· τὰς μετὰ μοναχῶν διατριβάς τοῦ θρησκομανοῦς βασιλέως, τοῦ μοναχοῦ ἄμα καὶ

πυτοκράτορος, καὶ τοὺς ἔρωτας αὐτοῦ πρὸς τὴν
ἔχουσαν περικαλλές τὸ πρόσωπον, ἀλλὰ διε-
ρθαμένην τὴν ψυχὴν Θεοφανώ, κόρην καπήλου,
ἡ οποία ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ θρόνου μεγάλων αὐ-
τοκρατόρων τὰ φαιδρὰ ἐπεισόδια τῆς πρε-
σβείας τοῦ Λογγιβάρδου ιεράρχου Λουιτπόραν-
δου, καὶ τέλος τὴν τραγικὴν νύκτα, κατὰ
τὴν ὁποίαν οἱ συνωμόται, ἀναρριχηθέντες κατὰ
μεσονυκτίους ὥρας εἰς τὸ Ιερὸν Παλάτιον ἐκ-
πού πρὸς τὴν θάλασσαν τείχους, κατέσφαξαν
ἄγριώς τὸν προσευχόμενον τὴν ὥραν ἐκείνην
ιουναχὸν βασιλέα.

Εἰς δὲ τὸν Ἰωάννην Τσιμισκῆν θὰ θαυμάσῃς περιέργους στρατείας ἐπὶ τὸν Δανούβιον καὶ τὸν Εὐφράτην, τὰς μοναδικὰς ἐν τῇ ιστορίᾳ γιγαντομαχίας τοῦ μεγαλοπρεποῦς στρατηλάτου ἐκείνου πρὸς τοὺς Ρώσους, καὶ τὴν συνέντευξιν ἐπὶ τοῦ Δανούβιον τοῦ ἱπποτικοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ἑλλήνων, τοῦ φοιβεροῦ ἐν ταῖς μάχαις καὶ σαγηνευτοῦ ἐν τοῖς ἔρωσιν, πρὸς τὸν ἄξεστον καὶ ἡμιβάρβαρον ἡγεμόνα τῶν Ρώσων τὸν Σβιατοσλαῦν, ὃ ὁποῖος ἥρετο εἰς τὴν συνέντευξιν ἐπὶ σχεδίας καὶ ὃ ἔδιος ἀκωπηλάτει, ἐνῷ ἐπερίμενεν αὐτὸν ἐπὶ τῆς ὅχθης βασιλεὺς ἔφιππος καὶ ὑπὸ λαμπρᾶς περιστοιχίζομενος συνοδίας.

Κατ' ἔξοχὴν δὲ μεστὸς πολεμικῶν συμβάντων
τίναι ὁ Γ' τόμος τῆς *Βυζαντινῆς Ἐποποίας*,
ὁ Βασίλειος Β' ὁ *Βουλγαροκτόνος*, ὁ πολυτιμό-
τερος ὑπὸ ἐθνικὴν ἔποψιν, διότι αὐτὸς μᾶς μαν-
τάνει δι' ὅποιων γιγαντομαχιῶν καὶ δι' ὅποιας
τολιτικῆς περιονίας διεσώθη ἀπὸ λυσσαλέων
τολεμίων, τοὺς Βουλγάρους λέγω, ἢ ἐλληνικὴν
φυλή. Εἰς τὸν *Βασίλειον* τὸν *Βουλγαροκτόνον*
δὲν θελγόμενθα μόνον ἀναγινώσκοντες τὰς ἐπι-
τὰς ἀληθῶς σκηνὰς τῶν μαχῶν, ἀλλὰ καὶ παν-
οῖα ἐπεισόδια τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου τοῦ μυ-
τικοπαθοῦς Βυζαντίου, δπως τὴν σύνοδον τῶν
ἀρχόντων τῆς Ἀρμενίας, οἱ δοποῖοι παρουσιά-
ζονται εἰς τὸν *Βασίλειον* τὸν *Βουλγαροκτόνον*
καὶ προσφέρονται εἰς αὐτὸν τὴν ὑποτέλειάν των,
ὅταν περὶ τοῦ θεοπνεύστου μοναχοῦ Νείλου, ὁ
δοποῖος ἔδρουσεν ἐν τῇ Ἱταλίᾳ τὴν περιήλλητον
αονήν τῆς Κρυπτοφέρρης, τὴν διασώζουσαν
παρέχοι σήμερον ἐν μέσῃ καθολικῇ χώρᾳ τὰς πα-
ραδόσεις τῆς διοιδόδεου νηῶν ἐκτινησίας.

Πλουσιώτερος ὅμως είεις ἐπεισόδια τοῦ ἐσω-
ερικοῦ βυζαντινοῦ βίου εἶναι δὲ τελευταῖος τό-
ας τῆς ὅλης σειρᾶς τοῦ μεγάλου ἔργου, δὲ
προγματεύμενος περὶ τῶν τελευταίων βασι-
έων τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, καὶ δὴ περὶ
ῆς Ζωῆς καὶ Θεοδώρας, θυγατέρων τοῦ ἀφα-

νοῦς Κωνσταντίνου Η' καὶ ἀνεψιῶν τοῦ μεγάλου βασιλέως Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκότονος¹. Ἐνταῦθα κυριαρχεῖ τὸ δόνομα τῆς βασιλίσσης Ζωῆς, τῆς τελευταίας τοῦ ἐνδόξου μακεδονικοῦ οἴκου. «Οἱ τόσον παραδόξοις βίοις τῆς Πορφυρογεννήτου ταύτης, λέγει ὁ συγγραφεὺς, αἱ φοβεραὶ στάσεις τοῦ παλατίου, αἱ δποῖαι κλονίζουν τὸν ψρόνον της, ὁ ἐπίσης πολυκύμαντος βίος τῆς ἀδελφῆς της Θεοδώρας, μεριζόμενος μεταξὺ τοῦ μοναστηρίου καὶ τοῦ γυναικωνίτου, μεταδίδουσιν εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν γεγονότων τούτων, ἀδιακόπως ἀπροσδοκήτων, ἀρωματικὸν ἄμα καὶ τραγικόν. Παρέρχονται δὲ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀναγνώστου αἱ μᾶλλον πρωτότυποι φυσιογνωμίαι, καὶ αἱ μᾶλλον ἀλλοκάτως ἡ ἐναργῆς διαγραφόμεναι: ὁ κομψὸς καὶ ἀβρὸς καὶ ἀσθενῆς τὸν χαρακτῆρα Κωνσταντίνος ὁ Μονομάχος, τοῦ δποίου ἡ ζωὴ συγκεντροῦται περὶ τὰ γράμματα καὶ τὸν ἔρωτα· ἡ χαριτόβυντος Σκλήραινα, ἔρωμένη πιστὴ καὶ ἀφοσιωμένη, Πομπαδούρ τοῦ ια' βυζαντινοῦ αἰῶνος ὁ παράφορος ἥρως Γεώργιος Μανιάπης· ὁ φιλόδιξος, εὐγλωττος καὶ δύστροπος πατριάρχης Μιχαὴλ Κηρουλλάριος καὶ τόσοις ἀλλοι ἀκόμη».

Δὲν περιορίζεται δὲ μόνον ὁ ἡμέτερος ίστορικὸς εἰς τὴν ἑωτερικὴν ίστοριάν τοῦ Βυζαντίου· εἰς τὴν ἀφήγησιν μόνον πολεμικῶν γεγονότων, μαχῶν καὶ πρεσβειῶν, ἀλλὰ μᾶς μανθάνει τὴν γεωγραφίαν τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους καὶ τῶν ποικίλων βαρβάρων λαῶν, οἱ δποῖοι περιεστοίχιζον αὐτὸν καὶ ἀδιαλείπτως διεμάχοντο πρὸ τοὺς μεσαιωνικοὺς ἡμῶν πατέρας· μᾶς μανθάνει καὶ τὴν θαύμασίαν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν διοργάνωσιν τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν αὐτοκρατορίας, τὸν περιπλοκὸν πολιτειακὸν μηχανισμὸν τῶν αὐτοκρατορικῶν γραφείων, καὶ τέλος δημοτικῶτερα καὶ οἰκογενειακῶτερα ἐπεισόδια, δπως τοὺς ἔρωτας, τοὺς γάμους καὶ τὰ συμπόσια τῶν βυζαντινῶν παλατίων, τὸν βίον τὸν ἡγεμονικὸν τῶν μεγάλων στρατιωτικῶν τιμαριούχων ἐν ταῖς ἀπομεμακρισμέναις ἐπαρχίαις τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας, καὶ τὸν περιεργὸν βίον τῶν φυλασσόντων τὰ δρια τοῦ κράτους φρουράρχων, τῶν ἀκριτῶν, οἱ δποῖοι ἥσαν οἱ Γερμανοὶ μαργάραφοι (markgraf = κόμις δρίων) τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς.

Πρὸς πορισμὸν δὲ τῶν παντοίων τούτων εἰδήσεων ὑπεβλήθη ὁ συγγραφεὺς εἰς μνημόνους

¹ Παναθήναια, τ. Ε' (1905) σ. 280 εξ.

μόχθους, τοὺς δποίους δυσκόλως δύναται νὰ φαντασθῇ ὁ διεξερχόμενος σήμερον τὰς ἔτοιμους περιγραφὰς καὶ ἀφήγησεις. «Οἱ δποίης ἀνωκοδομήθησαν, διότι σχεδὸν οὐδὲν ἦτο γνωστὸν περὶ τοῦ ἑωτερικοῦ καὶ τοῦ ἑσωτερικοῦ βυζαντινοῦ βίου τῶν πολυκυμάντων ἐκείνων χρόνων τῆς ι' - ια' ἔκ. Ἡ ἐργασία τοῦ οἰκοδόμου συγγραφέως ὑπῆρξεν ἀληθῶς γιγαντιαία ἐκαστοτύας βιβλίων καὶ μονογραφιῶν διεξέρχεται, διὰ νὰ ζητήσῃ ἐνίστε εἰδῆσίν τινα τοῖν γραμμῶν, πολλάκις δὲ διὰ νὰ μὴ εὔρῃ τίποτε ἀνθολογεῖ πηγὰς βυζαντινάς, ἀραβικάς, ἀρμενικάς, γεωργιανάς, σλαβωνικάς, ὁωσικάς, συριακάς καὶ φραγκικάς μάλιστα δὲ ἵταλικάς· μελετᾶ πάντα τὰ σύγχρονα τῶν ίστορουμένων δι' αὐτοῦ χρόνων μνημεῖα τέχνης, ἀρχιτεκτονικὰ καὶ ἀφερόματα τῶν ἐκκλησιῶν, ίστορίας ἡτοι μικρογραφίας χειρογράφων, σιγίλλια καὶ νομίσματα· ἐξετάζει δλα τὰ μικρὰ κομψοτεχνήματα καὶ κερμάτια, καὶ συχνὰ κάμνει ταξίδια εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ μάλιστα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, Θεσσαλονίκην, Πελοπόννησον, καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν δρωσικὴν Ἀρμενίαν καὶ τὰς μεσημβρινὰς ὑπωρείας τοῦ Καυκάσου. Παραθέτων δὲ καλλιτεχνικωτάτας εἰκόνας τῶν μνημείων τούτων ἐπεξηγεῖ τὸ κείμενον δι' αὐτῶν, καὶ παρέχει, οὕτως εἰπεῖν, συνεχὴ ἐξειδονιστῶν τῶν ίστορουμένων διὰ τῆς τέχνης καὶ τῆς ἀρχαιολογίας.

Μὲ τοσούτους καὶ τοιούτους μόχθους καὶ ἐρεύνας φροδόμησεν ἀληθῶς καὶ ἀνεδημιούργησεν ἔνα ὀλόκληρον αἰῶνα, τὸν λαμπρότατον, τῆς Βυζαντινῆς ίστορίας ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Κρήτην ἐκστρατείας τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ (960 μ. Χρ.) μέχρι τῆς εἰς τὸν δρόνον ἀναρρήσεως ὑπὸ τοῦ στρατοῦ Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ (1057 μ. Χρ.), δηλαδὴ τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς Μικεδονικῆς δυναστείας· ἀφιέρωσε δὲ εἰς τὸν αἰῶνα τούτον περὶ τὰς τρισκιλίας σελίδας, ἐνῷ πρότερον ἡ ἐποχὴ αὗτη δὲν ἦτο γνωστὴ παρὰ μόνον μὲ δλίγας σελίδας τοῦ Γάλλου Λεμπώ, τοῦ "Αγγλου Γίββωνος καὶ τοῦ ἡμετέρου Παπαρρηγοπούλου.

Τὸ δὲ ἔργον τοῦ ἐπιφανοῦς διδασκάλου εἶναι καὶ ἐξοχὴν φιλελληνικόν, εἶναι κήρυγμα μεγαλόστομον τοῦ μεγαλείου τῆς μεσαιωνικῆς πατρόδοσης. Ἀντὶ τοῦ ἀψύχου Βυζαντίου, τοῦ δποίου τὴν νάρκην ἀφυπνίζουν μόνον τῶν καλογήρων αἱ σχολαστικαὶ διαμάχαι καὶ τοῦ παλατίου αἱ αἵματηραὶ σκηνογραφίαι, δι' ἐπιπλόνον ἐργασίας δὲ ἡμέτερος ίστορικὸς ἐκάπτει Βυζαντίον. γεμάτον ἀπὸ ζωῆν, τὸ δποίον ἐπὶ δέκα αἰῶνας

ἐγένετο προμαχῶν τῆς χριστιανωσύνης κατὰ τῶν βαρβάρων, διὰ τῆς πολιτικῆς περινοίας τοῦ μετεμόρφωσεν εἰς ἔθνη τὰς ἀγρίας καὶ πρωτογενεῖς φυλὰς τοῦ ἀνατολικοῦ χάους, διὰ δὲ τῆς αἴγλης τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ, λεπτεπιλέπτου καὶ περιλάμπρου, ἐγένετο καὶ εἰς τὴν Δύσιν ἀκόμη διὰ μέγας ἐκπολιτιστής καὶ παιδαγωγὸς τῶν λαῶν.

Τὸν δίκαιον τοῦτον θαυμασμὸν πρὸς τὸ μεγαλεῖον τοῦ Βυζαντίου δὲν ἡδύνατο παρὰ νὰ κηρύξῃ μεγαλοστόμως ἀνὴρ συνενώνων ἐν ἑαυτῷ ἀρμονικώτατα βαθεῖαν ίστορικὴν καὶ ὑπέροχον κοινωνικὴν μόρφωσιν, παρέχων δὲ τύπον τέλειον ἀληθινοῦ Γαλάτου ἐπιστήμονος. Ψυχὴ φιλόκαλος καὶ ἐξαιρετικὴ ἀβρότης τρόπων περικοσμοῦσι τὸν ἀνδρα τεθραμμένον εἰς γενναίας οἰκογενειακὰς παραδόσεις. Αὐτάρκης ὁν ὅλικως, οὐδεμίαν δημοσίαν θέσιν ἐπεζήτησεν πλὴν τῆς τιμῆς τοῦ νὰ παρακάθηται εἰς τὰς συνεδρίας τοῦ γεραρδοῦ Γαλατικοῦ Ἰνστιτούτου ἐπιχειρεῖ συχνὰ ταξίδια χάριν τῶν Κωνσταντινούπολιν, Θεσσαλονίκην, Πελοπόννησον, καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν δρωσικὴν Ἀρμενίαν καὶ τὰς μεσημβρινὰς ὑπωρείας τοῦ Καυκάσου. Παραθέτων δὲ καλλιτεχνικωτάτας εἰκόνας τῶν μνημείων τούτων ἐπεξηγεῖ τὸ κείμενον δι' αὐτῶν, καὶ παρέχει, οὕτως εἰπεῖν, συνεχὴ ἐξειδονιστῶν τῶν ίστορουμένων διὰ τῆς τέχνης καὶ τῆς ἀρχαιολογίας.

«Διατί, ἔλεγεν ἡμέραν τινά, προσκολλάσθε τόσον ζηλοτύπως εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας καὶ λησμονεῖτε τοὺς μεγάλους πατέρας σας τοὺς Βυζαντινούς; Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ μίαν ἐπίσκεψίν μου μὲ τὸν ὕδικόν σας Πασπάτην εἰς τὰ τείχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως. «Ἐδῶ, μὲ λέγει, δτε ἐφθάσαμεν εἰς τὴν πύλην τοῦ Ἀγίου Ρωμανοῦ, ἐδῶ ἐπεσεν δ τελευταῖος μας αὐτοκράτωρ Κωνσταντίνος ὁ Παλαιολόγος», καὶ οἱ δημαρμοί τοῦ ἀνέβλισαν δάκρυα· ἐνόμισα προσθέτει δ καλὸς κάγαθός διδάσκαλος, δτι εἴκα ἐνώπιον μου κανένα Βυζαντινόν, τεθραμμένον ἐν τῇ σοφίᾳ τῶν προγόνων καὶ παλλόμενον τὴν καρδίαν εἰς ὅγαπτης πρὸς τὴν πατρίδα.»

ΕΚ ΤΩΝ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ ΜΟΥ*

Δ'.

Ο φιλολογικὸς βίος. — Ο τύπος. — Ο δραγανισμός του. — Γραφεῖα καὶ σύνταξις. — Τὸ πρῶτον μου ἀρθρον. — Τὰ περιοδικὰ καὶ οἱ συνεργάται των. — Πρόσημος παραγωγή. — Τὰ ἡμερολόγια. — Τὸ θέατρον.

Διὰ νὰ γείνῃ μᾶλλον καταληπτὸς εἰς τοὺς σημερινοὺς ἀναγνώστας ὁ φιλολογικὸς βίος εἰς δὲν ὄντες φιλοσιογραφία εὑμέλε νὰ μὲ σαγηνεύσῃ, νὰ μὲ καταλέξῃ μεταξὺ τῶν θεραπόντων τῆς καὶ νὰ καταστῇ τὸ κύριόν μου ἔργον καὶ τὸ βιοποριστικόν μου ἐπάγγελμα. Τοιοῦτο τὶ δύμως δὲν ἡδύνατο τότε νὰ συμβῇ διὰ τὸν λόγον δτι ἡ δημοσιογραφία εὑδίσκετο ἐν ἀρχεγόνῳ καταστάσει, εἰς τρόπον ὥστε σχεδὸν νὰ μὴ ἀποτελῇ ὀρισμένον καὶ διακεκριμένον ἐπάγγελμα. Κατὰ τὴν γνώμην μου μάλιστα, ἡ δημοσιογραφία τῶν χρόνων ἐκείνων διῆγνε περίοδον παρακμῆς, καθηυτεροῦσα ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις τῶν δημοσιογραφικῶν δρογάνων τῆς προηγούμενης γενεᾶς.

Διότι ἡ Ἀθηνᾶ τοῦ Ἀντωνιάδου, ἡ Ἐλπὶς τοῦ Λεβίδου, ὁ Αἰλὸν τοῦ Φιλήμονος ἡσαν φύλλα δημολογουμένως συντασσόμενα μετ' ἐμβοιδείας καὶ συζητοῦντα μετὰ κύρους τὰ πράγματα, ἐνῷ ἡ ἀφθονίας βλάστησις ἡ πρώτη τοῦ πολιτικοῦ παραγωγῆς, καὶ τὸ πρώτον μετά τὴν ἐφημερίδων ἡσαν πολὺ περισσότερος τῶν δημοσιογραφικῶν δρογάνων τῆς προηγούμενης γενεᾶς.

* «Παναθήναια» 15 καὶ 30 Ιανουαρίου.

"Η επάγγελμα μοῦ δίδεις, ή ἐφημερίδα γράφω.

Τινὰ ἔξ αὐτῶν, δπως τὸ Μέλλον τὸ συντασ-
σόμενον ὑπὸ Γλήγη καὶ τοῦ Δῆμου Παππα-
θανασίου, ἡ Ἐφημερὶς τῶν Συζητήσεων τὸ δρ-
γανον τοῦ Ἐπαμ. Δεληγεώργη, καὶ ἄλλα δύο
ἢ τρία, συνετάσσοντο μετὰ σχετικῆς ἐπιμελείας
καὶ γλαφυρότητος, ὑπῆρχον δὲ καὶ μερικοὶ κά-
λαιμοι πλήρεις σφρίγους καὶ ἀκμῆς τότε, μεταξὺ^{τῶν}
δποίων διεκρίνετο δ τοῦ σεβαστοῦ σήμε-
ρον συναδέλφου μου κ. Πέτρου Κανελλίδου,
διευθυντοῦ τῶν «Καιρῶν» συντάσσοντος, ἀν-
δὲν ἀπατῶμαι, τὴν Κόλασιν. 'Αλλ' εἰς τὰ περισ-
στερα ἐπεκράτει φυρμὸς καὶ σύγχυσις ἀρρό-
γραφική, καὶ εἰδῆσεο γραφική, καὶ ἀκρισία καὶ
ἐπιπολαίστης, καὶ ἔλλειψις πάσης μεθόδου καὶ
συνοχῆς. Καί τινα μὲν τοῦ φύλλου ἔξεδίδοντο
ἄπαξ, ἡ δις τῆς ἐβδομάδος, τινὰ δέ, ὡς δ 'Ε-
θνοφύλαξ, ἡ Αὐγή, ἡ Παλιγγενεσία, ἡ Ἀλήθεια,
σπιθαμαῖα τὸ σχῆμα, ἔξεδίδοντο πεντάκις.
Φύλλον ἡμερήσιον δὲν ὑπῆρχε κανέν, τὸ πρῶ-
τον δ' ἐκδούμενον ἦτο ἡ ἰδρυθεῖσα τὸ 1875 Ἐφη-
μερὶς τοῦ Δημ. Κορομηλᾶ, μὲ ἀρχισυντάκτην
τὸν Ἰωάννην Καμπούρογλουν, ἡτις πρώτη
ἐσυστηματοποίησε τὴν ὑπηρεσίαν τῆς συντά-
ξεως καὶ τῆς διαχειρίσεως καὶ ἔθεσε τὰς βά-
σεις τῆς τάξεως καὶ τῆς εὐπρεπείας τῆς Ἑλ-
ληνικῆς δημοσιογραφίας. Πρώτη αὐτὴ ἴδρυσε
γραφεῖον ἴδιον, ἀξιοπρεπὲς καὶ κόσμιον, χρη-
ματίσαν κατόπιν τὸ πρῶτον φιλολογικόν καὶ
πολιτικὸν κέντρον τῆς ἐποχῆς. Οἱ ἄλλοι δημο-
σιογράφοι συνήθως εἶχον ὡς γραφεῖον ἀτημέ-
λητόν τι, ἡ καὶ ρυπαρὸν διαμέρισμα τοῦ τυ-
πογραφείου ἔνθα ἔξετυπον τὸ φύλλον τῶν,
καποτε δὲ τὸ τραπέζιον τοῦ καφενείου, καὶ
τὰ φλογερὰ ἀρθρα συνετάσσοντο εἰς τὸ καφε-
νεῖον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ροφήματος τοῦ καφέ,
τοῦ μαστήματος τῆς κουλούρας καὶ τοῦ ρυθμικοῦ
ρόγχου τοῦ ναργιλέ. 'Ο διευθυντῆς μεν δὲν
βοηθοῖ ἐπήρχοντο διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ φύλ-
λου, συνεπικυρώντων ἔνιοτε καὶ τῶν φύλων,
ἔθελοντον ἡ ἐρασιτεχνῶν τῆς δημοσιογραφίας.
Δι' αὐτῶν συνελέγοντο αἱ ὀλίγαι ἐγχώριαι εἰ-
δῆσεις, οἱ ἔμμισθοι δὲ ρεπόρτερ ἡσαν νεωτε-
ρισμός, τὸν δποίον εἰσήγαγε πρώτη ἡ Ἐφη-
μερὶς, προκαλέσας μεγάλην αἰσθησιν εἰς τοὺς
δημοσιογραφικοὺς κύκλους.

"Αλλως τε ἡ ἐργασία δὲν ἦτο πολὺ κοπιώ-
δης· διὰ τῶν τηλεγραφημάτων τῶν Βορδεάνου
καὶ Ρόυτερ (Ρέουτερ, κατὰ τὴν προφορὰν τῆς
ἐποχῆς) διὰ τοῦ κυρίου ἀρθρου, κατὰ τὸ μᾶλ-
λον καὶ ἥττον ἔκτενος, διὰ τῶν Ἐξωτερικῶν,
παραλαμβανομένων ἐκ τῶν τεργεσταίων φύλλων

Κλειοῦς καὶ Ἡμέρας ἢ ἐκ τῆς Βυζαντίδος, τῇ
βιοηθείᾳ τῆς ψαλίδος, παθιστώσης περιπτήν πᾶ-
σαν μεταφραστικὴν ἐργασίαν, διὰ τῶν Διαφό-
ρων, περιλαμβανόντων φυρμὸν εἰδήσεων ἐσω-
τερικῶν, ἔξωτερικῶν, πολιτικῶν, κοινωνικῶν,
ἀποτελουσῶν ἀληθῆ κυκεῶνα, δι' ὀλίγων Ποι-
κίλων, μερικῶν διατριβῶν ἐπὶ πληρωμῆς καὶ
τινῶν ἀγγειῶν μὲ κλισὲ εὐρωπαϊκά, δι' ὃν δι-
εφημίζοντο πρὸ πάντων τὰ καταπότια Χολλω-
βαί — οἱ πρόγονοι τῶν σημερινῶν καταποτίων
Πίγκ — τὸ μικρόσημον φύλλον συνεπληροῦτο.
Υπῆρχον δὲ καὶ σατυρικά τινα φύλλα, ἔξ ὃν
διέπρεπεν, εἰ καὶ μὴ ἀπηλλαγμένον τῆς χυδαιό-
τητος καὶ τῆς τραχύτητος ἦν περιεβάλλετο τὸ
σατυρικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸ Φῶς,
συντασσόμενον ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους Καρύδη,
τοῦ δποίου ἡ σάτυρα ἀνέδιδεν οὐχὶ σπανίως
ἀναλαμπὰς δηκτικότητος καὶ εὐφυΐας.

Τὰ φύλλα καθὼς καὶ τὰ εἰς ἐκτάκτους περι-
στάσεις ἐκδιδόμενα παρ' αὐτῶν παραφρήματα,
ἐπωλοῦντο ὑπὸ τῶν μικρῶν λούστρων, ὡς καὶ
σήμερον, ἀλλὰ μὴ διωργανωμένων οὕτε ἔξαρ-
τωμένων ὑπὸ πρακτορείου τινός· ἡ δοσοληψία
ἔγινετο ἀπ' εὐθείας μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν δι-
ευθυντῶν τῶν ἐφημερίδων. "Αλλως τε τὰ ἐκ
τῆς πωλήσεως εἰσδόμηματα ἡσαν μῆδαμνα σχε-
δόν, δπως ἐλάχιστα καὶ ἀνάξια λόγου ἡσαν
καὶ τὰ ἐκ τῶν ἐμπορικῶν καὶ διαφημιστικῶν
ἀγγειῶν. Αἱ κύριαι πρόσοδοι τῶν ἐφημερίδων,
τῶν δποίων καὶ τὰ ἔξοδα ἀναλόγως ἡσαν μι-
κρά, συνίσταντο εἰς τὰς συνδρομάς, αἵτινες
ἡσαν ὑποχρεωτικαὶ διὰ τοὺς ὑπαλλήλους τῶν
διαφόρων κλάδων τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας, προ-
κειμένου περὶ τῶν φύλλων τῶν ὑποστηριζόντων
τὴν Κυβέρνησιν. Καὶ τ' ἄλλα, τὰ ἀντιπολιτευό-
μενα; θὰ ἐρωτήσῃ τις φυσικῶς. Τὸ ἄλλα ἀνέ-
μενον ἀπλούστατα τὴν σειράν των, ἐπειδὴ δὲ
τὰ ὑπουργεῖα κατ' ἔκεινους τοὺς χρόνους, ὡς τὰ
φάσματα ἀτινα ἔβλεπεν δ Μάκβεθ ἐντὸς τοῦ κα-
τόπτρου, ἡρούντο καὶ παρήρχοντο ταχέως, ἡ
πρόσοδοια τῶν νηστευόντων δὲν ἦτο μεγάλη.
Πλὴν τῶν συνδρομῶν δὲ παρείχοντο εἰς τοὺς
πιστοὺς τῆς ἔξουσίας καὶ βοηθήματα, εἴτε ὑπὸ^{τὸν}
τὸν ἀμεσον τύπον τῆς παροχῆς δι' ἐνταλμάτων,
εἴτε ὑπὸ τὸν ἔμμεσον τῆς δημοσιεύσεως δημο-
σίων ἐγγράφων.

"Υπὸ τοιούτους δρους δ τύπος δὲν ἐπαρου-
σίαζε πλεονεκτήματα καὶ γόντρα ὑλικὰ καὶ
ἡθικά, ἵκανα ὕστε νὰ σαγηνεύωσι τοὺς νέους
καὶ τοὺς παρακινῶσι ν' ἀσπάζωνται τὴν
δημοσιογραφίαν ὡς ἐπάγγελμα καὶ ὡς μέσον
βιοποριστικόν. "Επειτα, τὸ σπουδαιότερον, δ

τύπος εἰς οὐδεμίαν σχεδὸν διετέλει σχέσιν τότε
μετὰ τῆς φιλολογίας, περιοριζόμενος αὐστηρῶς
εἰς τὰ στενὰ πολιτικά του δρια. "Η ἀνάμειξις τοῦ
τύπου εἰς τὴν φιλολογίαν, ἡ αὐθαίρετος μάλι-
στα ἐπέμβασις αὐτοῦ εἰς τὰ δικαιώματά της, ἡ
προϊούσα μέχρις ἀποκλειστικότητος καὶ φθά-
σασα μέχρι τοῦ σημείου, ὃστε νὰ καταστήσῃ
προβληματικὴν τὴν ὑπαρξίαν τῶν φιλολογικῶν
δημοσιευμάτων, εἰνε ἐφεύρεσις τῶν νεωτέρων
χρόνων. Πλὴν μιᾶς ἐπιφυλάξιδος, δημοσιευομέ-
νης καὶ ταύτης εἰς τὰ μεγαλόσημα τότε φύλλα
καὶ πλὴν ποιημάτων τινῶν δημοσιευομένων
ἔνιοτε εἰς τὰς ἐφημερίδας ὑπὸ στιχουργῶν νεα-
ρῶν καὶ ἀδοκίμων, ἀνυπομονούντων νὰ δημο-
σιεύσωσι τὰ πρωτόλεια τῆς ποιητικῆς των ἐμ-
πνεύσεως, καμμία ἄλλη ὑλὴ καθαρῶς φιλολο-
γικὴ δὲν εἰσεχώρει εἰς τὰς ἀσφυκτικάς του
στήλας. 'Αλλὰ καὶ δσάκις κατώρθωνται οἱ ἀνυ-
πόμονοι στιχουργοί νὰ στεγάσωσι τὰ προϊόντα
τῆς ἐμπνεύσεώς των ὑπὸ τὴν Εἰσαγ-
γελίαν τῶν Ἐφετῶν, καὶ ἀπαίτησιν τοῦ διευ-
θυντοῦ του — δστις ἡραντίζετο τὰ ἀρθρα τοῦ
φύλλου του κατ' αὐτὸν τὸν περίεργον τρόπον,
ἀνίκανος ὃν αὐτὸς νὰ τὰ συντάξῃ — ἀμείψαν-
τος με γενναίως σὺν ταῖς εὐχαριστίαις του δι'
ἔνδος καφὲ μετὰ τῆς σχετικῆς κουλούρας, τὰ
δποία ὑπῆρχαν τὸ πρῶτον μου ἐκ τῆς δημο-
σιογραφίας κέρδος. Χάριν τῆς ἴστορίας προσ-
θέτω δτι τὸ ἀρθρον ἡτο διθυραμβικὸν ὑπὲρ
τοῦ Δημητρίου Βούλγαρη τοῦ πολιτικοῦ προ-
στάτου τῆς ἐφημερίδος ἐκείνης, τοῦ δποίου
ἔξεθείαζον τὰς ἀρετάς, ἐνῷ δύναμαι νὰ βε-
βαιώσω μαρτυρόμενος κατὰ θεοῦ τοῦ ζῶντος
δτι ἔως τότε ἀμυντοτάτας είχον γνώσεις περὶ^{τῶν}
πολιτικῶν φρονημάτων καὶ τῆς πορείας τοῦ
ἔξ Υδρας πολιτευτοῦ.

"Ο φιλολογικὸς δραγασμὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης
κυρίως εἶχεν δραγανα τὰ τότε ἐκδιδόμενα περιο-
δικά. 'Εκ τούτων δτι μὲν Παρδάρα, ἡτις ὑπῆρχε
μετὰ τῆς Εὐτέρητος τὸ χάριμα τῆς προηγουμένης
γενεᾶς, εἶχε παρακαμψει· μάτην κατὰ τὰ τελευ-
ταῖα τῆς ἔτη προσεπάθει νὰ ἐμφυσήσῃ εἰς αὐ-
τὴν ζώην καὶ σφρίγος, ἀκμαῖος τότε καὶ στιλ-
πτὸς ἐπιφυλλιδογράφος, εἰ καὶ μετριοφρόνως
τηρῶν τὴν ἀνωνυμίαν, δ σήμερον σεβαστὸς
πολιτευτῆς κ. Στέφανος Δραγούμητς. "Εζη δς
γραία νωδός, συντηρουμένη διὰ στρυφῶν τινῶν
καὶ δυσπέπτων φιλολογικῶν ἢ ἀρχαιολογικῶν
διατριβῶν, σπανιώτατα δημοσιεύσεων λέγον-
τος: Τί μ' ὠφελοῦν τὰ μάτια μου; ἐσημείωσε
παραπομπήν διατελῶν καὶ θέλων ζωσ νὰ
ἐκδικηθῇ διὰ τὴν φορτικότητα του τὸν ὄχληρὸν
συνεργάτην, ἀπέναντι ἐνὸς τῶν στέχων λέγον-
τος: Τί μ' ὠφελοῦν τὰ μάτια μου; ἐσημείωσε
παραπομπήν διατελῶν καὶ θέλων ζωσ νὰ
ἐκδικηθῇ διὰ τὴν φορτικότητα του τὸν ὄχληρὸν
συνεργάτην, ἀπέναντι ἐνὸς τῶν στέχων λέγον-
τος: Τί μ' ὠφελοῦν τὰ μάτια μου; ἐσημείωσε
παραπομπήν διατελῶν καὶ θέλων ζωσ νὰ
ἐκδικηθῇ διὰ τὴν φορτικότητα του τὸν ὄχληρὸν
συνεργάτην, ἀπέναντι ἐνὸς τῶν στέχων λέγον-
τος: Τί μ' ὠφελοῦν τὰ μάτια μου; ἐσημείωσε
παραπομπήν διατελῶν καὶ θέλων ζωσ νὰ
ἐκδικηθῇ διὰ τὴν φορτικότητα του τὸν ὄχληρὸν
συνεργάτην, ἀπέναντι ἐνὸς τῶν στέχων λέγον-
τος: Τί μ' ὠφελοῦν τὰ μάτια μου; ἐσημείωσε
παραπομπήν διατελῶν καὶ θέλων ζωσ νὰ
ἐκδικηθῇ διὰ τὴν φορτικότητα του τὸν ὄχληρὸν
συνεργάτην, ἀπέναντι ἐνὸς τῶν στέχων λέγον-
τος: Τί μ' ὠφελοῦν τὰ μάτια μου; ἐσημείωσε
παραπομπήν διατελῶν καὶ θέλων ζωσ νὰ
ἐκδικηθῇ διὰ τὴν φορτικότητα του τὸν ὄχληρὸν
συνεργάτην, ἀπέναντι ἐνὸς τῶν στέχων λέγον-
τος: Τί μ' ὠφελοῦν τὰ μάτια μου; ἐσημείωσε
παραπομπήν διατελῶν καὶ θέλων ζωσ νὰ
ἐκδικηθῇ διὰ τὴν φορτικότητα του τὸν ὄχληρὸν
συνεργάτην, ἀπέναντι ἐνὸς τῶν στέχων λέγον-

δοσίν της. Τὰ μόνα δὲ ἀντιπροσωπεύοντα τὴν σύγχρονον παραγωγὴν ἦσαν ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη καὶ δὲ Πλισσός, ἐλαφρότερα, ζωντανώτερα, λατικώτερα καὶ μᾶλλον διαδεδομένα.

Καὶ ὁ μὲν Ἰλισσὸς ἰδρύθη καὶ διημύνετο παρὰ τοῦ μακαρίτου Ἰωάννου Κούρτελη, θεράποντος καὶ τούτου τῶν Μουσῶν κατ' ἔκεινους τοὺς χρόνους, μενδὲ οὖ συνειργάζετο ἐνέήλως καὶ μετὰ σφρίγους ὁ καὶ εἰς τὴν ἰδρυσιν αὐτοῦ συντελέσας Ἰωάννης Καμπούρογλους. Τῆς δὲ Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης ἰδρυτής ὑπῆρξεν ὁ Ἀριστείδης Βαμπᾶς, ὁ πολιός σήμερον γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν, δότις εἶχεν ἰδρύσει τυπογραφικὸν καὶ ἐκδοτικὸν κατάστημα μετὰ τῶν Ἀδελφῶν Περορῆ. Μετὰ ταῦτα τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς ἀνέλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος Σκαλίδης, ὁ περιέργος ἰδιόρυθμος τύπος, λόγιος, δημοσιογράφος, μεταφραστής, διορθωτής, ἥθυμοιός, εὐφυολόγος. Φαρσέρ, καὶ πρὸ πάντων βοημὸς τὰ ἥθη καὶ τὸν βίον. Αὐτὸς ἦτορ ὁ εἰπὼν τὸ περίφημον ἐκεῖνο πρὸς τὸν διάσημον τοκογύλφον τὸν στέρεξαντα νὰ δανείσῃ αὐτῷ δραχμὰς διακοσίας ἐπὶ ουναλλάγματι τριψῆν, ἀλλ’ ὑπὸ τὸν δρον τὰς ἕκατὸν ὡς τόκον: « Κράτησε καὶ τὰς ἄλλας ἕκατὸν καὶ κάμε τὸ σιγάλλαγα διὰ ~~εἴ~~ μῆνας »

έκαπτὸν καὶ κάμε τὸ συνάλλαγμα διὰ ἐξ μῆνας». Μετ' αὐτὸν ἡ Ἐδραικὴ Βιβλιοθήκη περιήλθεν εἰς τὸν Νικόλαον Ματαράγκαν, ἀδελφὸν τοῦ γνωστοῦ λογίου καὶ ποιητοῦ Παναγίωτου, ποιητοῦ καὶ τούτου, δημοσιεύοντος ἐν ἀφθονίᾳ τοὺς αἰσθηματικοὺς στίχους του εἰς τὰς στήλας τοῦ περιοδικοῦ του, ἔχοντα τὸ γραφεῖον εἰς τὴν στενωπὸν τῆς Ἀγίας Εἰρήνης. Εἰς τὰ περιοδικά ταῦτα ἐδημοσίευον τὰ προϊόντα των οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν λογίων τῆς τε προγενεστέρας καὶ τῆς συγχρόνου τότε γενεᾶς, τακτικώτεροι δὲ συνεργάται αὐτῶν ἦσαν ὁ Ἀγγελος Βλάχος, ὁ Ροΐδης, ὁ Ελρηναῖος Ἀσώπιος, οἱ ἀδελφοὶ Παράσχοι, ὁ Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος, ὁ Σπυρίδων Βασιλειάδης, ὁ Ἰωάννης Καμπούρογλους, ὁ Σπυρίδων Λάμπρος, ὁ Ἀριστομένης Προβελέγγιος, ὁ Νεοκλῆς Καζάζης, ὁ Τιμολέων Ἀμπελᾶς, ὁ Παναγ. Φέρμπος καὶ ἄλλοι. Παρὰ τὴν Πλειάδα ταύτην ἡμεῖς, οἱ νεώτεροι τότε κατά τι, οἱ ἀποτελοῦντες οἶνοντες τὸ ἡμιχόριον τῶν εὐελπίδων σπαρτιατῶν νεανίσκων, ἐφιλοδοξῦμεν νὰ συμπαραστήσωμεν, θεωροῦντες τιμὴν ὑπερτάτην νὰ ἰδωμεν καὶ τὰ ἴδια μας πρωτόλεια δημοσιεύμενὰ παρὰ τὰ ἔργα τῶν ἀνεγγωρισμένων λεοφαντῶν τῆς Μούσης.

Ἡ ὑλὴ ἡ κυριαρχοῦσα εἰς τὰς ὁλίγας καὶ μικράς σελίδας τῶν περιοδικῶν τούτων ἥσπειρεν αἴσθησιν.

καὶ τὸ πνεῦμα. Επὶ σειρὰν ἐτῶν ἔξεδίδετο καὶ ὁ Καζαμίας τοῦ Κορομηλᾶ, φυτώριον ἐπίσης νεαρῶν καλάμων, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ καλοῦ κάγανθοῦ Δημητρίου Κορομηλᾶ, ὅστις σφριγῶν καὶ θαλεόρδς, ὑπερδόπτης καὶ τραχὺς κατὰ τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ κατὰ βάθος τόσον πρᾶος καὶ ἴπποτικός, ἔγραφε πεζὰ καὶ ἔμμετρα ποικίλα, ἀρεσκόμενος νὰ ὑποκρίνεται πρόσωπον οἵονεὶ μικροῦ Μαικῆνα μεταξὺ τοῦ οἰκειοτέρου του φιλολογικοῦ κύκλου, πρᾶγμα ἄλλως τε ἐπιτρεπόμενον αὐτῷ ὑπὸ τῆς εὐπορίας του καὶ τῶν ἐκδοτικῶν μέσων ἀτινα διέθετε. Κατὰ προτίμησιν δὲ Κορομηλᾶς κατεγίνετο εἰς τὰ θεατρικά ἔργα, τρέφων τὸν διάπυρον πρὸς τὸ θέατρον ἔρωτα, ὅστις τὸν ἔθνομανε μέχρι τῆς τελευταίας του πνοῆς, ἔπιτοτε συγγράφων καὶ ἐκδίδων τὰ δράματα καὶ τὰς κωμῳδίας καὶ τοὺς μίμους καὶ τοὺς φλύακας καὶ δὲν ἦξενύρω ποῖα ἄλλα εἶδη, τῶν ὅποιων τὴν παράδοξον ὄνοματολογίαν εἶχε τὴν μονομανίαν νὰ ἐκζητῇ εἰς τὴν ἀρχαίαν δραματογραφίαν. ‘Αλλ’ ἢ ἀληθῆς αὕτη προστάθεια, ἡτις δὲν ἦτο μονομερής, διότι καὶ ἄλλοι σύγχρονοι καὶ διακεκριμένοι λόγιοι, ὁ Βλάχος, ὁ Βασιλειάδης, δὲ Παπαρογύόπουλος κατέβαλλον πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν φιλοτίμους κόπους, δλίγην παρεῖχεν εὑρωστίαν καὶ ἀνάπτυξιν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον, τὸ δόποιον ἀκόμη τότε εὑρίσκετο εἰς τὰ σπάργανα, σήμερον δέ, μετὰ παρέλευσιν τριῶν καὶ ἐπέκεινα δεκαετηρίδων διανύνει μόλις τὸ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

Απόσπασμα.

XXXI. Μ^ο ἐκείνους ὅπως ποῦ μοῦ δώκανε
ἀθωωτικὴ ψῆφο, θὰ μιλοῦσα εὐχαρίστως,
γι' αὐτὸ ποῦ ἔγινε, ἐνόσῳ οἱ ἐνδεκα βρίσκον-
ται ἀκόμα σὲ δουλειὰ καὶ ἔγὼ δὲν πηγαίνω
ἀκόμα ἐκεῖ ποῦ πρέπει νὰ πάω, γιὰ νὰ θανα-
τωθῶ. Μείνετε λοιπὸν μαζί μου, παιδιά, αὐτὴν
τὴν ὕδρα· γιατὶ τίποτε δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ τὰ
ποῦμε μεταξύ μας, δσο μᾶς ἀφίνουν. Γιατὶ σὲ
σᾶς, σὰν φύλοι ποῦ εἴσθε, θέλω νὰ σᾶς δειξω
τί σημαίνει αὐτὸ ποῦ μοῦ συνέβηκε. Γιατὶ ἐμέ-
να, ὃ δικασταὶ (καὶ ὅταν ἐσᾶς σᾶς ὁνο-
μάζω δικαστάς, σωστὰ νομίζω πῶς σᾶς ὁνο-
μάζω) μιοῦτυχε κάτι τι σὰν θᾶμα. Γιατὶ ἡ
ιαντικὴ δύναμις ποῦ ἔγω πάγτα, ἀπὸ τὴν θεό-

μεταφράσεις ξένων μυθιστορημάτων καὶ διηγημάτων. Τὰ πρωτότυπα πεζά ἔργα ἡσαν σπάνια καὶ μονότονα, συνιστάμενα εἰς ἀποτείρας διηγημάτων ἢ χρονογραφημάτων, σκαριφημάτων, ἢ σκαλαροθυματών — διότι τότε κυρίως ἐσπάρησαν ὑπὸ αὐτὰ τὰ ἀρχαιοπρεπῆ ὄνόματα τὰ περιέργα ταῦτα φιλολογικὰ ζιζάνια — ἔφερον δὲ πάντα τὴν σφραγίδα τῆς ἐπιτηδεύσεως καὶ τῆς κενῆς, στομφώδους ἢ μελιτώδους αἰσθηματολογίας τῆς ἐποχῆς, ἥτις ἀπετέλει τὴν τελευταίαν τοῦ ομαντισμοῦ φάσιν. Ἀφθονωτέρα δὲ βεβαίως καὶ ἀξιολογερά ἦτο ἡ ποιητικὴ συγκομιδή, περὶ ἣς θὰ διαλάβω βραδύτερον, μᾶλλον ἐμπεριστατωμένως. Μερικὰ ἀνέκδοτα καὶ τ' ἀπαραίτητα αἰνίγματα καὶ ὁ γρίφος συνεπλήρουν τὸ περιεχόμενον ἐκάστου ἐβδομαδιάίου τεύχους. Ἐννοεῖται διτὶ τά τε πεζά καὶ τὰ ἔμμετρα πρωτότυπα ἔργα ἐδημοσιεύνοντο ἀνευ τινὸς ἀμοιβῆς, μόνον δὲ μετὰ ἐν ἢ δύο ἔτη τὸ ὑπὸ τοῦ N. Μανιτάκη ἰδρυθὲν καὶ ὑπὸ τοῦ φιλτάτου Νικολάου Γ. Πολίτου, τοῦ σημερινοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου διευθυνόμενον ἀξιόλογον περιοδικὸν *Παρανασσός* ἥρχισε νὰ παρέχῃ ποιάν τινα χρηματικὴν ἀποζημιώσιν διὰ τὴν πνευματικὴν ἔργασίαν.

Καὶ ταῦτα μὲν ἥσαν τὰ πρωτεύοντα καὶ γνωστότερα περιοδικά, ὑπῆρχεν δῆμος καὶ δευτερεύοντα καὶ τρίτεύοντα ἐκ τῶν ἡμεροβίων ἢ καὶ λαθροβίων, τὰ δποῖα δὲν ἀπολείπουν εἰς καμμίαν ἐποχήν, προϊόντα πρωτίου συνήθως νεανικῆς φιλοδοξίας. Ἡ συνήθεια τοῦ ἔκδιδειν ἢ προβιάνειν εἰς ἀποπείρας ἔκδοσεως τοιούτων περιοδικῶν πρωτογενῶν ἀπὸ τῶν μαθητικῶν εἰσέτι βάθρων φαίνεται ὅτι εἶνε παλαιά· διότι πρό τινων ἐτῶν δι μακαρίτης φύλος καὶ συνεργάτης μου· καὶ γνωστὸς ἐπιφανῆς λόγιος Χριστόφορος Σαμαρτσίδης μοῦ διηγεῖτο ὅτι ὅτε ἐμαθήτευεν ἐν τῷ ἔνταῦθα ἐκπαιδευτηρίῳ τοῦ Βάφα πρὸ πεντηκονταετίας καὶ πλέον, ἔξεδιδε καὶ αὐτὸς — ἄγνοιῶ ἀνὴν ἐν χειρογράφῳ ἢ διὰ τοῦ τύπου — περιοδικὸν τοιοῦτο, ἔχων ὃς συνεργάτην καὶ συνεκδότην του — τίς θὰ τὸ ἐπίστευε! — τὸν τότε συμμαθητήν του Δημήτριον Ράλλην, τὸν τέως πρωθυπουργόν. Μοῦ προσέθετε μάλιστα τὴν λεπτομέρειαν ὅτι αὐτοὶ μὲν τὸ περιοδικόν των ἐτιλοφόρουν Ἐρατώ, ἀλλ' οἱ κακεντρεγεῖς συμμαθηταὶ των τὸ ὕδνόμαζον . . . Ξερατό.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους περίπου ἦρχισε καὶ ἡ ἑτησία δημοσίευσις ἡμερολογίων φιλολογικῶν, γενάρχης τῶν δποίων ἦτο τὸ Ἀττικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ Εἰρηναίου Ἀσωπίου, τοῦ δποίου λίαν ἔξετιμάτο ἡ ἀκμάζουσα τότε χάρις

στάδιον τῆς μειρακιώδοις ἡλικίας. Τὸ ἐνεργητικὸν τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς καὶ ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὰ παλαιότερα δράματα τοῦ Ζαμπελίου, τοῦ Ραγκαβῆ, τοῦ Βερναρδάκη, ἀπό τινας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡτονούς ἐπιτυχεῖς ἀποπείρας τῶν νεωτέρων, οἷον τοῦ Ἀμπελᾶ, τοῦ Ζάνου καὶ ἄλλων, καὶ ἀπὸ τὰ ἐτήσια προϊόντα τοῦ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ, οὗτινος χορηγὸς ἐτύγχανε τότε διφλόμουσος ἐν Ὁδησῷ διμογενῆς καὶ Ἰωάν. Βούτσινᾶς καὶ οὕτινος τὸ γέρας εἰσέπραττε τακτικῶς ἐπὶ ἔτη ὁς εἰσόδημα διμακαρίτης Ἄντ. Ἀντωνιάδης, ὁ γυμνασιάρχης, μὲ τὰς ἀποστεωμένας τραγῳδίας του, τὸ θέατρον δὲ ἐτροφοδοτεῖτο, διποτὲ συμβαίνει καὶ σήμερον ἀκόμη, διὰ μεταφράσεων Ἑνικῶν ἔργων. Ἀλλὰ περὶ τοῦ θεατρού γενικῶτερον ἵσως λάβω ἀφορμῆν τοῦ ἀναφέρω πλείονα περαιτέρω, καθότι τότε ἀκόμη δὲν ἦσθανόμην κλίσιν ὀρισμένην πρὸς τὴν δραματικὴν τέχνην, ἀν καὶ δὲν ἦμην ἀπηλλαγμένος ἐντελῶς τοῦ πειρασμοῦ τῆς συγγραφῆς δραματικῶν ἔργων, οὔτε εἴχα σχέσεις στενᾶς μὲ τοὺς θεατρικοὺς κύκλους, διποτὲ ἀγαπητός μου φίλος Σουρῆς, δοτις ἔκτοτε, καθὰ μοὶ ἔξεμυστηρεύθη — ποῦ νὰ τὸ γνωρίζω τότε! — ἀνεμιγνύετο ἐνεργῶς εἰς τὸ θέατρον καὶ ἀνήρχετο ἐπὶ τῆς σκηνῆς, συμπράττων μετὰ τοῦ Βαρβέρη, μετὰ τοῦ Σκαλίδη, μετὰ τοῦ Λάμπρου Ἐνυάλη καὶ ἄλλων ἀρασιτεχνῶν εἰς τὰς παραστάσεις ἀρχαίων καὶ νεωτέρων δραμάτων

X. ANNINOΣ

πὸν εἶνε ἡ αἴτια, κατὰ τὴ γνώμη μου; Ἐγὼ θὰ σᾶς τὸ πῶ· γιατὶ αὐτὸ ποῦ μοῦ συνέβηκε πάει νὰ μοῦ βγῆ σε καλό, καὶ δὲν εἶνε σωστό, δπως τὸ πέρον με ἐμεῖς, δσοι νομίζουμε πῶς εἶνε κακὸ νὰ πεθάνῃ κανένας. Ἐμένα μοῦ δόθηκε μιὰ μεγάλη ἀπόδεξις γ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα· γιατὶ δὲν ἥτανε ποτὲ δυνατὸν νὰ μὴ μοῦ ἔναντιωθῇ τὸ συνειθισμένο σημάδι τοῦ θεοῦ, ἀν δὲν ἔμελλα νὰ κάμω κάτι καλό.

XXXII. "Επειτα ἀς τὸ συλλογισθόμε καὶ ἔτσι, πόσες δηλαδὴ ἐλπίδες μᾶς δίνει μὲ τὸ νὰ ἔνε καλὸ πρᾶγμα. Γιατὶ ἔνα ἀπὸ τὰ δύο εἶνε τὸ νὰ πεθάνῃ κανένας· ἡ εἶνε δηλαδὴ σὰν νὰ μὴν εἶνε, οὔτ' ἔχει αἰσθησι ἀπὸ τίποτε ὁ πεθαμένος, ἡ δπως λένε κάποια ἀλλαγὴ εἶνε ὁ θάνατος καὶ ἡ ψυχὴ ἀλλάζει κατοικία ἀπὸ τὸν τόπον αὐτὸν σὲ ἄλλον τόπο. Καὶ ἀν καμιὰ αἰσθησι δὲν ὑπάρχῃ πιά, ἀλλὰ εἶνε σὰν ὑπνος, δπως δταν κοιμᾶται κανέις, οὔτε ὅνειρο βλέπῃ κανένα, θὰ ἥτανε θαυμάσιο κέρδος ὁ θάνατος, Γιατὶ ἔγὼ νομίζω πῶς ἀν διαλέξῃ κανένας αὐτὴ τὴ νύκτα, ποῦ ἔτσι βαρειοκοιμήθηκεν, ὥστε οὔτε ὅνειρον εἶδε, καὶ ὑστερα συγκρινῃ μὲ τῆς ἄλλες νύκτες καὶ τῆς ἡμέρες τῆς ζωῆς του τὴν νύκτα αὐτή, καὶ συλλογισθῇ καὶ πῆ πόσες ἡμέρες καὶ νύκτες ἔζησε καλύτερα καὶ γλυκύτερα στὴ ζωή του, πιστεύω πῶς, ὅχι ἔνας ίδιωτης, μὰ καὶ ὁ μέγας βασιλεὺς εὐκολομέτρητες θὰ τῆς βρῇ αὐτὲς μπροστὰ στῆς ἄλλες ἡμέρες καὶ τῆς νύκτες. "Αν εἶνε λοιπὸν τέτοιο πρᾶγμα ὁ θάνατος, ἔγὼ λέω πῶς εἶνε κέρδος. Γιατὶ τίποτε περισσότερο δὲν φαίνεται νὰ ἔνε ἔτσι δλος ὁ καιρός, παρὰ μιὰ νύχτα. Κι' ἀν εἶνε πάλι ὁ θάνατος σὰν ταξίδι ἀποδῶ σὲ ἄλλο τόπο, καὶ εἶνε ἀληθινὰ αὐτὰ ποῦ λένε, πῶς ἔκειτερά βρίσκονται δλοι οἱ πεθαμένοι, τὶ μεγαλύτερο καλὸ θὰ ἥτανε ἀπ' αὐτό, ὡ δικασταί. Γιατὶ δταν φθάσῃ κανένας στὸν "Αδη, ὀφοῦ γλυτώσῃ ἀπ' αὐτὸν ποῦ λένε πῶς εἶνε δικασταί, καὶ βρῇ τοὺς ἀληθινοὺς δικαστάς, αὐτὸν ποῦ λένε πῶς δικάζουν ἔκει, τὸν Μίνω καὶ τὸν Ραδάμανθυ καὶ τὸν Αἰακὸ καὶ τὸν Τριπτόλεμο καὶ τοὺς ἄλλους, δσοι ἀπὸ τοὺς ἡμιθέους ζήσανε δίκαια στὴ ζωή τους, ἀσχημο τάχα θὰ ἥτανε τέτοιο ταξίδι; "Η γιὰ νὰ βρεθῆτε πάλι μὲ τὸν "Ορφέα καὶ τὸν Μουσαῖο καὶ τὸν "Ησίοδο καὶ τὸν "Ομηρο, πόσα δὲν θδινε ὁ καθένας ἀπὸ σᾶς; Ἐγὼ τούλαχιστον κλίες φορές θὰ ἤθελα νὰ πεθάνω, ἀν εἶνε ἀληθινὰ αὐτά, γιατὶ καὶ γιὰ μένα θαυμαστὸ θὰ ἥτανε νὰ μείνω ἔκειπέρα, ἀν εῦρισκα τὸν Παλαμήδη καὶ τὸν Αἴαντα τὸν γυιὸ τοῦ Τελαμῶ-

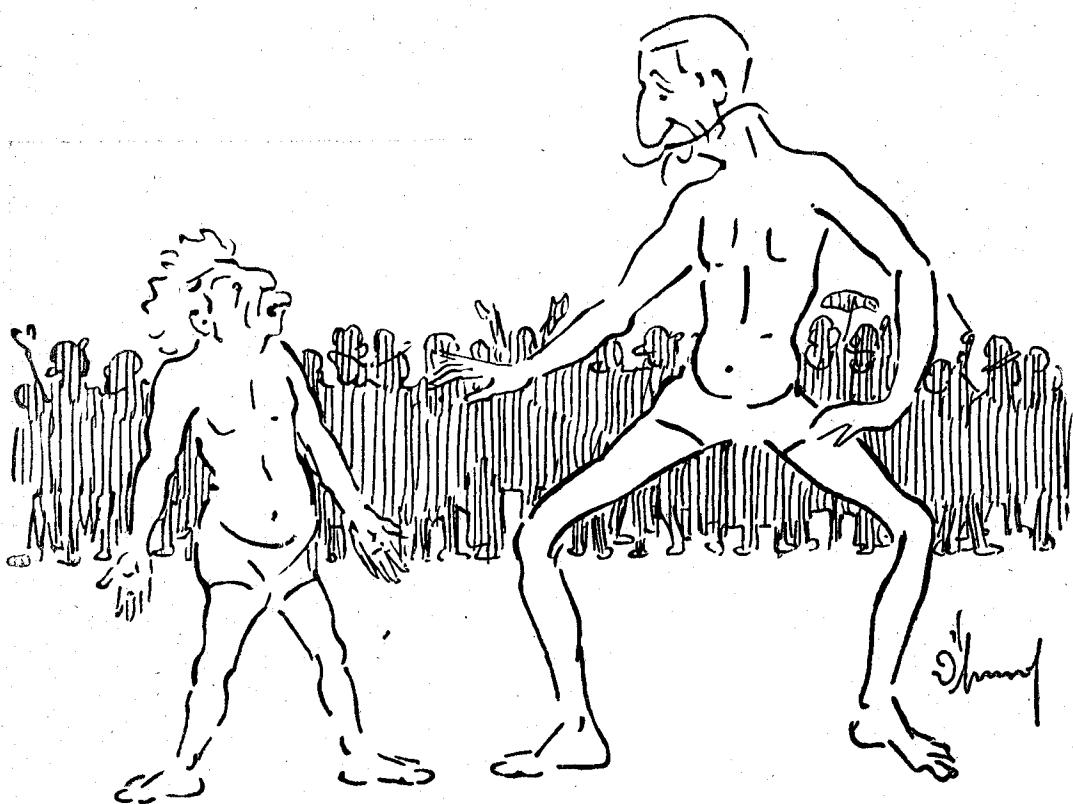
νος καὶ δποιον ἄλλον ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς ποῦ θανατώθηκε ἀπὸ ἀδικη κρίσι· νὰ συγκρίνω τὰ πάθη μου μὲ τὰ δικά τους δὲν εἶνε δυσάρεστο πρᾶγμα κατὰ τὴν γνώμη μου. Καὶ τὸ καλύτερο ἀπὸ ὅλα νὰ περνῶ τὴ ζωὴ μου μὲ τὸ νὰ ωτάω καὶ νὰ ἔρευνω κ' ἔκεινους ἔκει, δπως τοὺς ἔδω, ποιὸς τάχα εἶνε σοφὸς ἀπ' αὐτὸν καὶ ποιὸς νομίζει πῶς εἶνε καὶ δὲν εἶνε. Καὶ πόσα δὲν θδινε κανένας, ὡ δικασταί, νὰ ωτήσῃ αὐτὸν ποῦ ὠδήγησε τὸ μεγάλο στράτευμα στὴν Τροία ἢ τὸν "Οδυσσέα ἢ τὸν Σίσυφον καὶ χιλίους ἄλλους, νὰ ποῦμε, καὶ ἄνδρες καὶ γυναικες· ποῦ νὰ τοὺς μιλῇ κανένας καὶ νὰ τοὺς συναναστρέφεται καὶ νὰ τοὺς ωτάῃ θὰ ἥτανε μιὰ θαύμαστὴ εὐτυχία. Καὶ γ' αὐτὸ ἔκεινοι ἔκει δὲν θανατώνον κανένα. Γιατὶ καὶ στὰ ἄλλα εἶνε πιὸ εὐτυχισμένοι αὐτοὶ ἔκει ἀπὸ τοὺς ἔδω καὶ δλον τὸν καιρὸ εἶνε ἀθάνατοι, ἀν εἶνε ἀληθινὰ αὐτὰ ποῦ λένε.

XXIII. "Αλλὰ καὶ σεῖς πρέπει, ὡ δικασταί, νὰ ἔχετε τῆς καλύτερες ἐλπίδες σας στὸν θάνατο, κ' ἔνα πρᾶγμα νὰ συλλογίζεσθε ποῦ εἶνε ἀληθινό, δτι γιὰ τὸν καλὸν ἀνθρωπο, τίποτε δὲν εἶνε κακὸ οὔτε στὴ ζωὴ οὔτε στὸν θάνατο του, οὔτε οἱ θεοὶ τὸν ξεχνοῦνε ποτέ· οὔτε τὰ δικά μου γινήκανε τώρα ἔτσι ἀπὸ τὴν τύχη, ἀλλὰ τώρα τὸ βλέπω φανερὰ πῶς τὸ νὰ πεθάνω καὶ νὰ γλυτώσω ἀπὸ τῆς φροντίδες εἶνε τὸ καλύτερο γιὰ μένα. Γ' αὐτὸ καὶ πουθενὰ δὲν μ' ἐμπόδισε τὸ σημάδι τοῦ θεοῦ καὶ οὔτε ἔχω καὶ πολὺ παράπονο μ' αὐτὸν ποῦ μὲ καταψήφισαν καὶ τοὺς κατηγόρους μου. Μολονότι αὐτοὶ δὲν μὲ καταψήφισανε καὶ δὲν μὲ κατηγορήσανε μ' αὐτὴ τὴν ίδεα, μόνο μίζανε πῶς μὲ βλάπτουν· καὶ γ' αὐτὸ καὶ μόνο ἔξιζει νὰ τοὺς παραπονεθῶ.

"Ωστόσο τοὺς παρακαλῶ ἔνα πρᾶγμα: Τὰ παιδιά μου δταν γίνουν ἔφηβοι, νὰ τὰ τιμωρήσετε, ὡ 'Αθηναῖοι, καὶ νὰ τὰ τυραννήσετε μὲ τὸν ίδιο τρόπο ποῦ σᾶς ἐτυράννησα ἔγω, ἀν σᾶς φανοῦν πῶς φροντίζουν γιὰ χρήματα ἡ γ' ἄλλο τίποτε, περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀρετή, καὶ ἀν νομίζουν πῶς εἶνε κάτι χωρὶς νὰ εἶνε, νὰ τὰ περιγελάσετε ὅπως σᾶς περιγέλασα ἔγω, πῶς δὲν ἐπιμελοῦνται ἔκεινα ποῦ πρέπει, καὶ νομίζουν πῶς εἶνε κάτι χωρὶς νὰ εἶνε ἔξιοι γιὰ τίποτε. Καὶ ἀν κάμετε ἔτσι δίκαια θὰ τὰ κάμετε καὶ γιὰ μένα καὶ γιὰ τὰ παιδιά μου.

Εἶνε ὅμως ὕδρα νὰ πηγαίνω, ἔγὼ γιὰ νὰ πεθάνω καὶ σεῖς γιὰ νὰ ζήσετε. Ποιὸς ἀπὸ μᾶς πηγαίνει στὸ καλύτερο, κανένας δὲν τὸ ξέρει, παρὰ μόνος ὁ θεός.

Μετάφρασις ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»

ΤΥΠΟ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΥ Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΥ

Μάθημα δέκατον (τελευταῖον) — Αναγέννησις, ἀντιγραφική περίοδος, ἐλληνο-ρωμαϊκή προσωπογραφία,

ΔΙΑ νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν τελευταίαν φάσιν τῆς Ἑλληνικῆς Πλαστικῆς ἀπὸ τοῦ 150 π.Χ., ὅτε ἡ Ἑλλάς εὐρύσκετο ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ρωμαίων, εἴναι ἀνάγκη νὰ ἔρωμεν ἐν βλέμμα πρὸς τὴν Αἰώνιαν Πόλην.

Οἱ Ρωμαῖοι, λαὸς πρωτικὸς ἐκ φύσεως, δὲν ἔξησκοτσαν τὴν Τέχνην, τὴν ὄποιαν κατὰ βάθος περιεφόρουν· τὰ ἀνά ήματά των διὰ τοὺς νυοὺς καὶ τὰ ἵερά ἐπομηθεύοντο εἰς παλαιοτάτην ἐποχὴν ἀπὸ τῶν Τυρρηνῶν, ἡ τέχνη τῶν ὄποιων εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν ἀμεσον ἐπίδρασιν τῆς Ἑλληνικῆς· τὰ δὲ ἀγάλματα τῶν θεῶν των καὶ τοὺς ἀνδριάντας τῶν ἔξοχων ἀνδρῶν τῶν, τοὺς ὄποιους ἴδρυον ἐν τῇ Ἀγορᾷ τῆς Ρώμης (Forum Romanum), κατεσκενάζον Ἑλληνες τεχνῖται, οἱ ὄποιοι ἀπὸ 500 π. Χ. μετέβαινον ἐκεὶ πρὸς εὑρεσιν τύχης.

Ἄλλος δταν οἱ Ρωμαῖοι ἥλθον εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν ὁδαίαν καὶ μεγάλην Ἑλληνικὴν Τέχνην, ἥρχισαν νὰ ἔλκυνται ὑπὸ αὐτῆς, νὰ τὴν ἀγαποῦν καὶ νὰ τὴν θυμαζοῦν διλγον κατ’ διλγον μέχρι βαθμοῦ ἀληθινῆς μανίας.

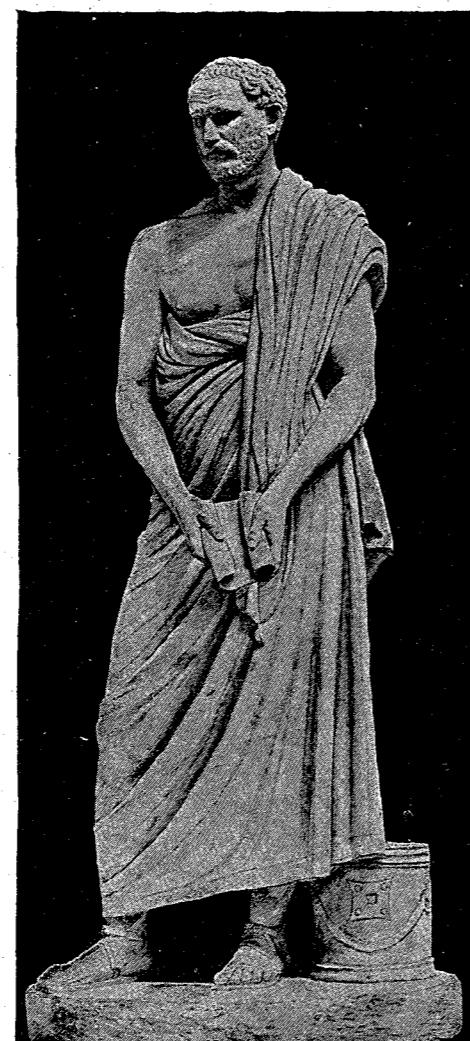
Ἡ πρώτη ἐπικοινωνία των μὲ τὴν Ἑλληνικὴν Τέχνην ἔγινεν ὅταν τῷ 212 π. Χ. ἐκνοεύσαν τὰς Συρακούσας καὶ τῷ 209 π. Χ. τὸν Τάραντα, καὶ ἐκόμισαν ὡς λάφυρα πολλὰ ἀγάλματα ἐκ τῶν πόλεων ἔκεινων, μεταξὺ τῶν ὄποιων τινὰ ἥσαν ἔργα τοῦ Λυσίππου. Ἐνώπιον αὐτῶν ἔμειναν ἔμβροντητοι οἱ Ρωμαῖοι, ἰδίως οἱ εὐγενεῖς, διὰ τὴν τελειότητα τῆς τέχνης, διὰ τὴν καλλονήν τῶν μορφῶν, διὰ τὴν χάριν τῆς ἔργασίας. Μάτην ἡ Κάτων ἴδων τὸν κίνδυνον τῆς προσελκύσεως τῶν συμπολιτῶν του ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν καλλιτεχνιμάτων, ἐφώναξεν διὰ τὴν θά τους διαφθείρῃ ἡ περιέργεια αὐτῆς διὰ τὴν καλλιτεχνίαν ἡ δύναμις τῆς δευτέρας ἥτο πολὺ μεγαλύτερα ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ ἀλλως τε Ἑλληνομάθους καὶ φιλοτεχνου Κάτωνος.

Ἐκτοτε ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια ἵνα κοσμοῦν οἱ νικηφόροι ὑπάτοι, στρατηγοὶ καὶ αὐτοκράτορες Ρωμαῖοι τοὺς θριάμβους τῶν, μεταφέροντες Ἑλληνικὰ ἀριστοργήματα τῆς Πλαστικῆς εἰς τὴν Ρώμην.

Τὴν πρώτην καλλιτεχνικὴν ἐπιδρομὴν ὑπέστη ἡ Μακεδονία. Οἱ Τίτος Κόιντος Φλαμινῖνος τῷ 194 π. Χ. νικήσας τοὺς Μακεδόνας, ἔφερε τὸ πρῶτον φροτίον ἀγάλματων εἰς Ρώμην μεταξὺ αὐτῶν ὑπῆρχον πολλὰ τοῦ Λυσίππου πάλιν, τὰ ὅποια κατὰ διαταγὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου είχε κατασκευάσει διὰ τὸ Δῖον καὶ ἄλλας πόλεις τῆς Μακεδονίας ὃ μέγας ἀργειοσκυνώνιος διδάσκαλος. Ὁλίγα ἔτη κατόπιν, τῷ 187 π. Χ., ὁ Μάρκος Φούλιος Νοβιλίωρ κομίσει δευτέρους δόσιν ἀγαλμάτων ἐκ Μακεδονίας καὶ κατάγει λαμπτὸν θριάμβον δι’ αὐτῶν. Ἔτι μᾶλλον πολυάριθμα καὶ τῶν δύο τούτων ἥσαν τὰ κομισθέντα ὑπὸ τοῦ Αἰμιλίου Πούλου τῷ 167 π. Χ., ὁ δόποιος κατέλυσε τὸ Μακεδονικὸν βασιλεῖον ἐπὶ τοεῖς ἡμέρας παρθήλαυνον διὰ τῶν ὄδῶν τῆς Ρώμης τὰ θυμάσια Ἑλληνικὰ ἔργα,

μεταξὺ τῶν ὄποιων ἥσαν καὶ τινα τοῦ Φειδίου. Ἡ Μακεδονία ὅμως δὲν ἔξηντήθη οὔτε μὲ τὴν ἀρπαγὴν αὐτῆν διότι ὁ Μέτελλος τῷ 146 π. Χ. κατέγει θριάμβον ἐκ Μακεδονίας, ἀφ’ οὗ κατέπνιξε τὴν τελευταίαν ἀσθενῆ ἐπανάστασιν, καὶ φέρει τετάρτην δόσιν ἀγαλμάτων ἐξ αὐτῆς, μεταξὺ τῶν ὄποιων 25 ἥσαν τοῦ Λυσίππου μόνον.

Κατόπιν ἥλθεν ἡ σειρὰ τῆς κυρίως Ἑλλάδος ὁ Λεύκιος Μόμψιος καταλύσας τὴν Ἑλληνικὴν ἐλευθερίαν διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Κορινθοῦ τῷ 146 π. Χ. ἥρπασε μόνον ἐκ τῆς πόλεως ταύτης 1000 χαλκοῦς ἀνδριάντας καὶ ἐκόμισεν εἰς Ρώμην. “Ολοὶ οἱ ναιοὶ καὶ τὰ δημόσια

Δημοσθένης. — Μαρμάρινον ἀντίγραφον κατὰ χαλκοῦν πρωτότυπον τοῦ Πολυεύκετον. — Εθνικὸν Μουσεῖον Νεαπόλεως.

Σοφοκλῆς. — Μαρμάρινον ἀντίγραφον — Μουσεῖον Λατερανοῦ ἐν Ρώμῃ.

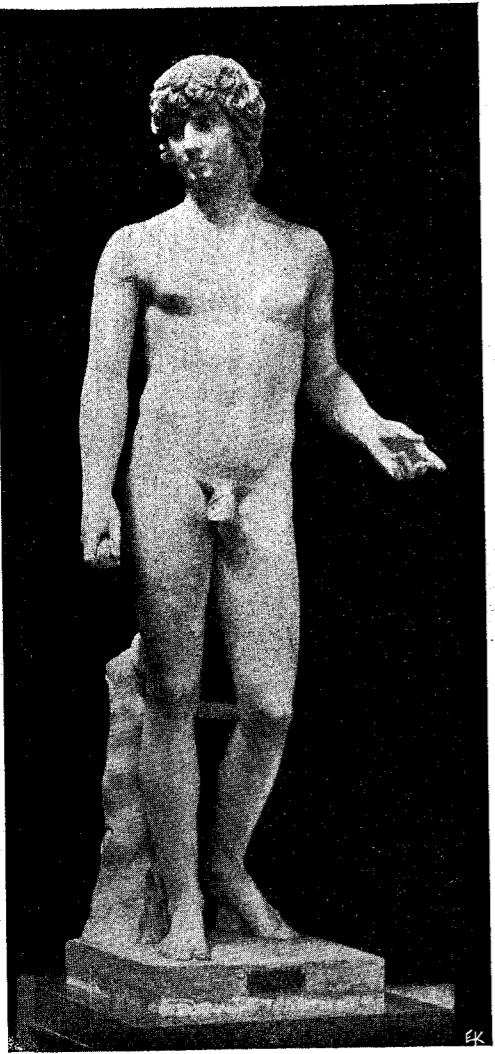
Αἰσχίνης. — Μαρμάρινον ἀντίγραφον. — Εθνικὸν Μουσεῖον Νεαπόλεως.

οὐχὶ πλέον ἀρπαγὴ ἀλλὰ καταστροφὴ τῶν ἀρχαίων μνημείων, ἐν Ἰταλίᾳ μὲν ὑπὸ τῶν εἰσβαλλόντων ἐκάστοτε βαρβάρων, ἐν τῇ Ἑλληνικῇ δὲ Ἀνατολῇ καὶ ὑπὸ αὐτῶν καὶ ἴδιως ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν, δοδέντος τοῦ συνθήματος ἐπισήμως ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου διλγον πρὸς τὸν 400 μ. Χ.

Ἐκτὸς τῶν ἐπισήμων τρόπων τυνά συλλήσσεων τούτων ἔχουμεν ταντοχρόνων πολλὰς ἄλλας ἰδιωτικάς ἡ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν καλλιτεχνίαν ἀγάπη τῶν Ρωμαίων, μετά τὰς πρώτας ἐκ Μακεδονίας συγκομιδάς μετατρέπεται εἰς μανίαν, καὶ ὁ μικρότερος δὲ ὡμαίος πολίτης θεωρεῖ ὡς ζήτημα στοιχειώδους καλαισθησίας καὶ ἀπαραιτήτου ἐπιδείξεως νά ἔχῃ εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ τὴν ἐπαυλήν τον Ἑλληνικὰ ἀγάλματα. Ἔνεκα τῆς τάσεως ταύτης ἐσχηματίζοντο ἐταύρειαι καὶ διωργανοῦντο εἰδίκαια ἀποστολαὶ πρὸς ἀρπαγὴν ἡ ἀγορὰν ἀγαλμάτων ἐξ διλητῆς τῆς Ἑλλάδος.

Ἄλλος ἡ συγκομιδὴ δὲν ἦτο ἐπαρκῆς καὶ ἥρχισαν νὰ ἤπτον ἀντίγραφα τῶν περιφήμων ἔργων τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν· οἱ καλοὶ ἀντιγραφεῖς ενδικιούν τὴν τύχην των ἐν Ρώμῃ ἀλλὰ καὶ δοσὶ ἔμενον ἐν Ἑλλάδι ἔστελλον τὰ ἔργα τῶν πρὸς πώλησιν εἰς τὴν Ἰταλίαν, δὲ τὰ ἀνέμενον ενπρόσδεκτοι ἀγοραί. Καὶ ἔβλεπε τὶς καθ’ ὅλην τὴν περιόδον 500 καὶ πλέον ἐτῶν 194 π. Χ. — 332 μ. Χ.) νὰ διασχίζουν τὴν Μεσόγειον πλοία προτιμένα μὲ τὸ περιεργον αὐτὸς προϊόντων τῶν ἀγαλμάτων καὶ μὲ διεύθυνσιν πρὸς τὴν Ἰταλίαν, διπος σήμερον βλέπει τὰ πλοῖα μὲ τὰ ποικίλα φορτία τῶν ἄνθρωπων καὶ καθημερινῆς ἴδιως κατανάλωσεως καὶ σωματικῆς εὐμάρειας, νά ἀνλακώνουν τὴν αἰώνιαν θάλασσαν.

Ἐκτοτε κατήντησε πλέον συμός, ἵνα κάθε ὑπάτος, στρατηγός, αὐτοκράτωρ περιοδεύων ἀνὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολήν, ἀφαιροῦ ὅσα ἔργα ἔνομισεν ἀξιαλόγουν καὶ τὰ κομίζει εἰς τὴν Ρώμην. Μετὰ πολλὰς συλήσεις ἐκ τῶν ὄποιων σημαντικώρεσαν ὑπῆρχε τοῦ Νέρωνος, ἔκτελεται καὶ ἡ τελευταία ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου τῷ 332 μ. Χ., ἔκτοτε δὲ ἀρχίζει

*Αντίνοος. — Μαρμάρινον πρωτότυπον κατὰ
μιμησιν ἔργον τινὸς τοῦ Πολυκλείτου. —
Εθνικὸν Μουσεῖον Νεαπόλεως.*

νίας τινά ἀναφέρονται οἱ ἀρχαῖοι. Ἐν, ἐκ τῶν μὴ ἀναφερομένων βεβιώσ, εἰναι καὶ τὸ γενόμενον εἰς τὴν θύλασσαν τῶν Ἀντικυθήρων, τὸ δόπον χρονολογικῶς ὥρισαν μεταξὺ τοῦ 50 π. Χ. καὶ 50 μ. Χ. οἱ κ. κ. Ἄ. Σ. Ἀρθανιτόπουλος καὶ Β. Στάτης ἐπὶ τῇ βάσει ἐπιγραφών τεινού τούτῳ βεβαιοῦται σῆμερον διὰ τῆς ἀναγνώσεως χρονολογίας τινός ἐπὶ τοῦ εὐρεθέντος πλανηταρίου μηχανήματος τοῦ ναυαγήσαντος πλοίου.

“Η ανηγραφική αυτή περόδος άποτελεί μίαν φάσιν της αναγεννήσεως της Έλληνικής Τέχνης. Τούτο τούλαχιστον τὸ καλὸν εἶχον ἀνταγανί, διτὶ μετωχέωσαν εἰς τὴν Δύσιν τὸ καλλιτεχνικὸν αὐσθῆμα καὶ τὸ ἔργονσαν ἐκεῖ πολὺν βαθέως, καὶ διτὶ διὰ τῶν πολλῶν ἄντιγραφών ἐπέτρεψαν εἰς ημᾶς σήμερον νὰ λάβωμεν ίδεαν τῆς ὁρχαίας τέχνης. Τὴν ἄλλην φάσιν ἀποτελοῦν οἱ μεταπλασμοὶ ὑπὸ τῶν καλλιτεχνῶν ἔργων ἀρχαιοτέρων· μὲ δὲ λίγας δηλ., μεταβολάς τῶν εἰργῶν, τῆς κεφαλῆς ή τῶν ποδῶν ἀγάλματος τοῦ Φειδίου ή τοῦ Πολυζέλειου, τοῦ Σκόπα, τοῦ Προσειτέλους ή

τον Λυσίππου, παρουσιάζον τότε οἱ τεχνῖται καὶ ἐν νέον δῆθεν ἔργον, καὶ τὸ ἐπώλουν ἀδρότατα ὡς νέον δημιούργημα.

Περὶ νέας δημιουργίας καὶ ἐμπτεύσεως οὕτε λόγος δὲν δύναται νὰ γίνῃ καθ' ὅλην τὴν περιόδουν αὐτῆν τῶν 500 ἑτῶν.¹ Ἐν τούτοις ἐμορφώθησαν σχολαὶ φυστοδημιουργῶν, ἡ Νεαστικὴ καὶ ἡ Πασιτελική, ἔχονταις καὶ αἱ δύο ἀντιπροσώπους καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνατολῇ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ.

Ἡ Νεοαττικὴ σχολὴ ἐπήγασεν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν εἰδομένων ὅτι οἱ διάδοχοι τοῦ Πραξείτελος μετεπλαττοῦν τὰ ἔργα του καὶ τὰ ἐπώλουν ὡς νέα τὰς αὐτές τάσεις ἐδειπεν καὶ αἱ κατὰ τὴν Β' καὶ Α' π. Χ. ἐκατονταετοῖδα καλλιτεχνικαὶ οἰκογένειαι ἀφ' ἐνὸς μὲν τοῦ Εὐθυνούλιδου - Εὐχειρος, ἀφ' ἐτέρου δὲ τοῦ Τιμάροχου-Τιμαρχίδου, ἐκ τῶν δόποιών ἐσώθησαν ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἥμαντον Μουσείῳ καὶ ἔργα τινὰ καὶ πολλαὶ ἐπιγραφαὶ. Καὶ οὗτοι μὲν εἶναι ἐκλεκτικοὶ κλασικοτάτεροι οἱ δὲ ὁδόφρονές των ἐν Ἰταλίᾳ ἀντιγράφουν τὰ ἐπίτηδες ἀρχαιτίζοντα ἔργα τοῦ Καλλιμάχου, τὰ δόποια ἔχοντα ἐμφανισμένην ἀρχαικῆν ἐξειητημένην. Τὸ ἐπιτετηδευμένον αὐτὸν ὑφος τῶν Νεοαττικῶν ὄνομάζεται ἀρχαιστικόν ὑφος.

Η δὲ Πασιτελικὴ Σχολὴ ἔλαβε τὸ δόνομα ἐκ τοῦ μεγάλου ἀντιπροσώπου αὐτῆς Πασιτέλους, ὃ διοτοῖς ἐδόσει μεταξὺ 89 καὶ 62 π.Χ., συνέργασε πεντάτομον ἔργον, ἀπολεσθέν, ὃπου περιέγραψε πάντα τὰ ἐν τῷ κοσμῷ καλλιτεχνήματα καὶ ἀπέθνανε σπαραγνίεις ὑπὸ πάνθηρος τοῦ ὅποιουν ἐμελέτα τὰς κινήσεις καὶ τὰς μετέγγραφεν εἰς πρόπλασμα. Ἡ σχολὴ αὗτη ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Νεοαπτικοὺς ἀντέγραψεν ἔργα τῆς Ἀργειοσικωνίας Σχολῆς τῶν πρὸ τοῦ Πολυκλείτου καλλιτεχνῶν (500—450 π.Χ.)

Ιδίως δύμας ήνδοξούμησεν ἡ προσωπογραφία κατὰ τὴν ἐποχὴν ταῦτην· εἰδόμεν τὸ διάρκειαν τοῦ εἶδους τούτου τῆς τέχνης διφεύλεται εἰς τὸν Λύσιππον. Καὶ δι μέγας μὲν οὗτος καλλιτέχνης δὲν παρίστανε μὲ δηλώς δυνατήν μίμησιν τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' οἱ διαδοχοί του καὶ οἱ μικρηταὶ τῶν Ἀθηναίων παρίστανον αὐτοὺς ὅπως ἡ κατὰ φωνασίαν, ἀν δὲν εἶχον αὐτοὺς τοὺς ίδιους ἐνώπιον των.

Ἐκ τῆς πρώτης περιόδου τῆς προσωπογραφίας, ἡ οποία κείται ἐντὸς τοῦ Δ' καὶ Γ'. π. Χ. αἰώνος ἔχομεν ἀντίγραφα ἐκ τῶν ἀγαλμάτων πολλῶν φιλοσόφων, ποιητῶν. Ἑρώπορου, βασιλέων, ἡγεμόνων ἀπό τοῦ Ὁμήρου μέχρι τῶν Διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Τούς Σοφοκλέους ἴδιως ἐσώθη ὠραῖον ἀντίγραφον ἐν Λατερανῷ τῆς Ράμπης ἡ ὁραία καὶ γλυκεῖα, δῶν εὐγενῆς καὶ ἀγαθὴ φυσιογνωμία τοῦ ποιητοῦ διακρίνεται, πολὺ διάφορος ὅτῳ τὴν σκεπτικὴν καὶ βαρεῖαν, ὃντος ὑψηλὴν καὶ μεγάλην φυσιογνωμίαν τοῦ Εὐριπίδου. Ἐπίσης ἐσώθησαν ἀντίγραφα τῶν μορφῶν τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ ἀντιτάλου τοῦ Αἰσχύλου τοῦ Δημοσθένους κατεσκενάσαν οἱ Ἀθηναῖοι χαλκοῦν ἀνδριάντα κατὰ τὸ 287 π. Χ., ἔργον τοῦ Πολεύκεστον

τότε ἵσως κατέσκευάσθη καὶ τού Λισχίνου. Ἐν τῷ
Ἐθνικῷ Μουσεῖῳ ἔχουμεν κεφαλὴν ἐξ ἀνδρίαντος του
Δημοσθένους. Τὸ πρόσωπόν του πλήρες ὁντίδων καὶ
ἐντάσσεως δεικνύει ἀνυπόμονον, δραστήρωτατον, πο-
λυάσχολον καὶ ἀπότομον ἄνδρα, ὃ διοτοῖς σύρεται
ὑπὸ ἀκράτου φιλοδοξίας καὶ ἀγωνίζεται μὲν αὐτοθυ-
σίαν ὑπὲρ ἐπικρατήσεως μεγάλων ίδεωδῶν. Τούναν-
τίον ἡ φυσιογνωμία του Αἰσχίνου δεικνύει ἀγθωπὸν
ἡρεμον, ἀγαθόν, φροντίζοντα μᾶλλον διὰ τὴν ἑαυτόν
του. εὐγενῶς διαθέσεων, δλίγον ἀδιάφορον διὰ τὴν
ἐκβασιν τῶν πραγμάτων καὶ οὐχὶ εἰς τὴν δρᾶσιν καὶ
αὐτοθυσίαν ἀλλ᾽ εἰς τὴν ἡσυχίαν ἀποδιδόντα τα πάντα.

Νέον ἔδαφος εῦρεν ἡ προσωπογραφία εἰς τοὺς μετ' Ἀλέξανδρον βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας καὶ τερισσότερον εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων, οἱ δοποὶ ἐπέβαλλον εἰς ὅλας τὰς πόλεις νὰ κατα-

κενάζουν ἀνδριάντας αὐτῶν καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς
ἰκονογενείας. Ως ἐκ τούτου λαμβάνει ίδιαίτερον χαρα-
τήρα η προσωπογραφία τότε ὡς οὐλάδος τῆς Πλαστι-
κῆς αὐτοτελής. Πολύάριθμα ἄγάλματα σφέζονται ἐκ
την προσωπογραφιῶν τούτων

Μεταξὺ αὐτῶν ἔξεχει ἡ μορφὴ τοῦ ὁραιού ἐκείνου
καὶ Βιθυνίας νεανίου Ἀγιαρόν, τὸν ὅποιον τόσον ἥγά-
θησε διὰ τὴν ἀντομοσίαν του ὃ ἀντοκράτωρ Ἀδρια-
νός (117 - 134 μ. Χ.). Διότι τίνα ἡρῷσμον θὰ πα-
τετείνετο ἡ ἡσωὴ τοῦ Ἀδριανοῦ, ὥστις τῶν ἀντητο-
έρων του φίλων ἔθυσιαζετο· καὶ ὁ Ἀντίνοος ἔθυσια-
θη κρυφώς διὰ τοῦτο, ὃ δὲ Ἀδριανὸς διέταξε νὰ
μητῇ ὡς Θεός ὑφ' ὅλου τοῦ κόσμου. Πολυνάριθμα
γάλατα τοῦ Ἀττινόνου σφέζονται παριστάντα αὐτὸν
καὶ ὡς Ἐρμῆν, Διόνισον, Ἀπόλλωνα κλ., δὲν ὑπάρχει
Μουσεῖον, τὸ ὅποιον νὰ μη ἔχῃ μίαν ἢ περισσοτέ-
ρας εἰκόνας του ἐσχάτων ἀνεκαλύφθη ἐν Δελφοῖς
αυμάσιον ὄγαλμα Ἀττινόου.

Τοιανήτη ήτοι η ἔξαρσης τῆς Τέχνης ἐν τῇ Δύσει· Ἀνατολὴ ἔξακολουθεῖ μὲν νὰ ἐδράζεται, ἀλλ' εἶχεν πορφυρῆν ὑπὸ τῆς Ράμης. Αἱ Ἀθήναι κατήντη-
αν κατὰ τὸν Α'. αἰώνια π. Χ. καὶ κατόπιν ἐπαρχιακὴ
οὐλίς ἔωσα μὲ τὸ παρελθόν της πλεῖστοι περιηγηταὶ
ἡν ἐπεσκέπτονται διὰ τοὺς ἐνδόξους τόπους καὶ τὰ
νημεῖα της. Ἡ Πελοπόννησος ἔχει παρακμάσει ἔτι
ἄλλον, μόνον δὲ ἡ Δῆλος ἐπὶ τινας αἰῶνας ὑψοῦται
ἐκτὸν ἀρκεῖ δέκα τῆς θέσεώς της ὡς ναυτι-
κῶν σταθμῶν μεταξὺ Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς. Πολυά-
ρθμοι προστρέχουν ἐκεῖ ἐκ πάσης φυλῆς ἔνεκα τοῦ
ιπτορίου, πλειστοὶ δὲ καλλιτέχναι ἐγγάγονται ζωηρῶς
μὲν νέαν δύναμιν. Τὴν Δῆλον αἱ θαυμάσιαι ἀνα-
καρφαὶ τῶν Γάλλων, ὅφειλόμεναι εἰς τὴν γενναιο-
ροίαν τοῦ κόμιτος Λογούτα, μᾶς παρουσιάσαν ὡς
Πομπηίαν. Ἀποτελοῦν δὲ αἱ ἀντοσκαφαὶ τῆς
ήλου μετὰ τῶν Δελφῶν ἐπιστήμονικὸν στέφανον δό-
λης τῆς Γαλλικῆς ἐπιστήμης, ἐφάμιλλον πρὸς τὸν
ερδηγήντανα ὑπὸ τῶν Γερμανῶν διὰ τῶν ἀνασκαφῶν
τῆς Ὄλυμπίας καὶ τῆς Περγάμου. Εἴς τὰς νήσους καὶ
μὲν Μ. Ἀσίαν ἔξακολουθεῖ ἐπίσης ποιά τις καλλι-
χνικὴ δρᾶσις ἔχουσα πάντοτε χαρακτῆρα τὴν θεα-
τρικὴν καλαισθησίαν.

Ο γενικός χαρακτήρας της περιόδου ταύτης είναι αραιαγωγή τεραστία και άνυπνος βρέλητας εἰς ποσόν, άσημος εἰς ποιον και νέαν δημιουργίαν. Τὸ πνεῦμα ὃ κόσμου ἐστείρευσε πλέον, διότι πάντα τὰ καλλιτεχνικά προβλήματα ἀπὸ πάσης ἀπόφευξις ἔλιυσε καὶ ἡγήντλησεν ἡ Ἑλληνικὴ Τέχνη ἀπὸ τοῦ Ἀγελάδα μέχρι τῶν Περιγαμηνῶν.¹ Εκτοτε μόνον αἰώνιαν ἀνανησον διὰ τῶν Ρωμαίων καὶ τοῦ Μεσαίωνος μέχρι μερον καὶ ἵσως μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων θὰ μειεύνῃ ὡς πρὸς τὴν Πλαστικὴν ἡ ἀνθρωπίνη ἴστορια. Ή δῶρον, τὸ δόποιν ἡ Ἑλλάς ἔχαρισεν εἰς τὸν κόσμον, ἡ Πλαστική, θὰ παραμένῃ πάντοτε ὡς κοινὸν τῆς τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ δόπιον ἀνέτερον δὲν οὐ δυνατὸν νὰ ποσφέρει ἄλλος λαός.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

"Ερμονα «Αργώ».

Οκ. Ἐρμονας ποῦ δευτέραν ἥδη φορὸν παρουσιάζει τὸν ποιητικὸν ἑαυτόν του ἐμπρός εἰς τὸν καθορέπτην τοῦ βιβλίου καὶ τῆς κοινῆς γνώμης, εἰν̄ ἔνας ἀνθορωπός μὲ τάλαντον ἀναμαιοσθήτητον.

Ισος είνε δύσοσολον — μᾶλλον ἀδύνατον — νά χωρίση κανείς τὸ βάθος ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν εἰς ἔνα ἔχον τέχνης Νά συγχωνεύωμεν τὸ βάθος καὶ τὴν ἐπιφάνειαν ὑπῆρχος τὸ παράγελμα του ποιητοῦ ἔξεινον ποὺ τόσον είνε μεγάλος καὶ τόσον ὀλλύγον τὸν γνωρίζουν. Βάθος καὶ ἐπιφάνεια. σκέψις καὶ μοσσά

γλωσσα και υφος εινε τοσον αλληλενδετα, τοσον «ενα»
ωστε πρεπει να εινε κανεις έντελως «άγευστος παι-
δειας» δια να λεγη δτι το δεινα βιβλιον έχει «ιδεας»,
αλλα δεν έχει «μορφην». Δι' αυτον τον λόγον και
δια τους ιντερθεματισμους του γλωσσικου του τρόπου
κ. Εμονας, ενας απο τους πλουσιωτερα προικι-
μενους ποιητας μας — τους νεωτερους — εινε και θα
εινε απλησιαστος απο το διλγαριθμον νεοελληνικον
δημοσιον ποδ διαβαζει στιχους.

Τό τάλαντον τὸν ποιητὸν τῆς «Αργοῦς» ἔνα πλατύ πικολυρικὸν τάλαντον ἐχουνόμενον εἰς δεκατετράστιχα ποῦ ἀνέλχαν τὴν ώμαν θά̄ ήσαν τονέττα—διότι ἡ ώμα είλεν τὸ οὐσώδες γνώρισμα τοῦ σονέτου ἀπὸ τὸν Δάντην εἰς τὸν Σαιζπηρο, τὸν Γκαΐτε καὶ τὸν José Maria de Herédia—τάλαντον ζωγραφιῶν, ἀξιεῖ μὲ τὸ παραπάνω τὴν προσοχήν μας. Τάλαντον σονέτογράφου.

Τά δεκατετράστικ' αὐτὸ—ἀπὸ τὰ ὅποια ἐλείψεν ή
ίμα διὰ νά οἰκονομηθῆ ἡ νεότευκτος γραμματική,
νθυμηζουν τὴν σονετογραφίαν τῶν Γάλλων Παρον-
τικῶν και συμβολικῶν. Ἰσως δχι διότι εἰν ἐπηρεα-
μένος ἀπ' αὐτοὺς ὁ νέος ποιητής, ἀλλὰ διότι ἔχει
υγχήν ἀνάλογον. Και ὡρισμένως η νεοελληνική ποιη-
τική θὰ ἐξεδόθει ἐναν τίτλον ἀκόμη, ἢν ὁ ποιητής
συλλογίζεται περισσότερον τὸν ποιητὴν κ' ἐλημο-
νοῦσε δι ὀλίγον καιρὸν ἢ διὰ παντὸς τὸν γραμματι-
κόν. Αὐτὸ θὰ ἦτον ἀνέβασμα τοῦ ταλάντου του. Και
οὐ τὸ εὐχόμεθα δλόψυχα.

A. K.

Γερμανική φιλολογία : Δύο νεώτερα μυθιστορήματα.

Το κοινωνικὸν μυθιστόρημα εἰς τὴν Γερμανίαν ἀπο-
τελεῖ, παραλλήλως μὲ τὸ κοινωνικὸν δρᾶμα, τὴν
ιωιωτέραν φιλολογικὴν παραγωγὴν τῶν τελευταίων
ερόντων. Οἱ λυρισμός, τὸ φιλοσοφικὸν, καθὼς καὶ τὸ
στορικὸν μυθιστόρημα, ἀξόμη δὲ καὶ τὸ ἄλλοτε χα-
κακτηριστικὸν τῆς γερμανικῆς φιλολογίας μυθιστό-
ρημα τῶν ἔθνικῶν τύπων εὑρίσκονται εἰς δευτέραν
οἰραν.

Τά τελευταίως περισσότερον ἀναγνωσθέντα εἰς τὴν Ἑρμανίαν μυθιστορήματα εἶναι τὸ « Hilligenlei » τοῦ ουσταύου Φρένσσεν καὶ « ὁ κόμης Udo Bodo » τοῦ αρδώνου Σχίλτ, καὶ τὰ δύο περιγράφοντα κοινωνικάς ληγάς καὶ ἀσχολύμενα μὲ τὰ κοινωνικά ἰδεώδη ἀκριβεστόρων, ὑπεραστικόμενα τὰς βλέψεις καὶ τὰ ἵκαια τῶν λαϊκῶν τάξεων.

Είναι φανερόν ὅτι βάσεις τόσον συγκεκριμέναι καὶ υπήκουαι τόσον στεναὶ δὲν ἀφήνουν ν' ἀναπτυχθῆ δλη πλαστικότης καὶ ή̄ ἐμπνευσις καὶ ή̄ δημιουργικότης, οὐ̄ χαρακτηρίζουν τὰ μεγάλα ἔργα τῆς τέχνης. Διότι ἔξτασις τῶν κοινωνικών προβλημάτων καὶ ή̄ ὑπε-
άστησις τῶν λαϊκῶν δικαιωμάτων φορτώνουν μὲν συ-
εισθιμένην κοινωνιολογικὴν σκέψιν κάθε πλαστικό-
τητα καὶ φέρουν τὴν ἐμπνευσιν εἰς ἡροικήν «Ἡ
ἔχην δὲν πρέτει ν' ἀποβλέπῃ εἰς τίτοτε δὲλλο παρά
ς τὴν τέχνην» δύως είτεν ὥραια ὁ Taine.

Τὸν Ἰλιοντόπολην τοῦ Αἰγαίου οὐ γένεται ὁ Γαύμενος.
Τὸν Ἰλιοντόπολην τοῦ Αἰγαίου οὐ γένεται ὁ Γαύμενος.
Τὸν Ἰλιοντόπολην τοῦ Αἰγαίου οὐ γένεται ὁ Γαύμενος.
Τὸν Ἰλιοντόπολην τοῦ Αἰγαίου οὐ γένεται ὁ Γαύμενος.

Από τὰ ἄλλα πρόσωπα τοῦ μυθιστορήματος μερικά.

ἀποβιλέπουν μόνον εἰς τὴν ἀπόκτησιν τοῦ χρήματος, ὅπως ὁ δῆμαρχος τοῦ τόπου, ὃπου ὁ Κάνς ἔγεννήθη, καὶ ὁ Τζάρον Ντούζενσεν μεταχειρίζομενοι κάθε μέσον, ἀδύον καὶ δολιτήτα καὶ κλοπήν, πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των· "Αλλὰ πρόδωπα πάλιν στεφημένα συστηματικότητος καὶ ἵσως δυνάμεως είναι ἐνθουσιώδεις ὑποστηρικταὶ τῆς κοινωνικῆς ἴστητος. Ἐξ ἀντιθέτου δὲ ὑπάρχουν οἱ ἰσχυροί, ὡς τοὺς ἀποκαλεῖ ὁ συγγραφεὺς, οἱ δυτικοὶ βασιλίσουν τὰ πάντα ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς δράσεως, καὶ τὴν ἡθικὴν αὐτὴν ἀδύον καὶ τὴν δικαιοσύνην. Ἀπὸ τούς δυνατοὺς αὐτοὺς είναι οἱ δύο θυγατέρες τοῦ διευθυντοῦ τοῦ σχολείου, ἡ "Αννα καὶ ἡ Χέινκε καθὼς καὶ ὁ ἀδελφός των Πιέτ.

τοῦ Ἱησοῦ, ἔπειτα ἡ γέννησίς του, ἡ ίστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἡ σημειωνή κατάστασίς του. Τελειώνει ἡ παρένθεσις αὐτή μὲ περιληπτινῶν συμπερισμάτων τῆς σημειωνῆς ἐλευθέρους σκέψεως. πού παρουσιάζουν τὸν Ἰησοῦν ὡς ἀνθρώπον, ἀλλὰ τὸν κακλήτερον καὶ τὸν ὑπέρτερον ὅλων τῶν ἀνθρώπων. — Μετὰ τὸ ἔργον του αὐτὸς ὁ Καΐς Ζάνς ἀποθήκει εἰς τὴν πατρίδα του, κατόπιν ἑνὸς ταξειδίου του εἰς Ἀφρικήν. ήτοι κατόπιν νέας ἀποπείρας αὐτοῦ πρὸς διδασκαλίαν τῆς ἀγαθότητος καὶ πρωγματοποίησιν τῆς εὐτυχίας. Καὶ ἀποθνήσκει μὲ ἀνεφίκτους τὰς δύο ἀγάπας του — τὴν ἀγάπην τῆς Χέινκε καὶ τὴν ἀγάπην τῆς ἀνθρωπότητος.

Μέσα εἰς τοιοῦτον περιβάλλον πλησίον τῆς θαλάσσης, ἡ δύοια κάποτε εἶναι ἡμερῃ καὶ συνήθως κακὴ καὶ ὅγρια, ἔξειλίσσεται ἡ ἀνήσυχη ζωὴ τοῦ Καΐ Ζάνς, ὁρώστη ἀπὸ ἐπιθυμίας καὶ ἀνεκτήηρωτα ίδαινακά.—Ἀπὸ μικρῶν ἀρδιάκει τὸ Κάνι τοῖς περιβάλλον αὐτῷ, ἔως οὐδὲ ἀποκτήσει δισταγμοὺς ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων καὶ καταφεύγει εἰς τὴν θάλασσαν—γίνεται διὰ τρία ἔτη ναύτης μαζὶ μὲ τὸν Πιέτ, τὸν υἱὸν τοῦ διδασκάλου. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν θάλασσαν τὸν καταδικεῖ ἀμελίκτωτος ἡ ἀδιλότης μᾶλλον ἀνευρίσκεται αὐτὸς τὴν ἀδιλοτήτα μέσα εἰς τὴν μικρὰν κοινωνίαν. ἡ δύοια ἀποτελεῖ τὸ πλήρωμα τοῦ πλοίου. —Ἐπὶ τέλους ἐπιστρέψει καὶ πάλιν εἰς τὴν γῆν, ἀνάτροος μᾶλιστα—ἀπὸ ἐν δυσήγαγμῳ ἔχασεν ὡς ναύτης τὸ χεῖρι του· καὶ γίνεται σπουδαστῆς τῆς θεολογίας. Ἄλλ’ ὡς ἀγών τῆς ψυχῆς δὲν τὸν ἐγκαταλείπει. Εἴναι ἀπὸ τὰς ὑπάρξεις, αἱ ὄντοια φέρουν εἰς τὰ μύχια τῆς ὑποστάσεώς των τὴν πάλην καὶ τὴν διάστασιν πρὸς τὴν πραγματικότητα καὶ πρὸς τὰς πεζότητας τῆς ζωῆς. Ὁ πύρθος του πρόδος εὐτυχίων τῆς ἀνδρώποτης του αὐξάνει δλονεν καὶ εἰς ἐπίμετρον ἀλλος πόθος—ἡ ἀγάπη του διὰ τὴν Χείνκε—γεννάται εἰς τὴν ψυχὴν του. Ἡ ἀγάπη του αὐτῆς, μικρὰ καὶ ἀπροσδιόριστη εἰς τὴν ἀρχήν, μεγαλούνει βαθμηδόν μυστηριωδῶς ὥστε νὰ καταλάβῃ τὸ μεγαλήτερον μέρος τῆς ὑπάρξεως του. Ἄλλα καὶ πάλιν δὲν φθάνει ἡ ἀγάπη του αὐτῆς γά δώση σκοπὸν εἰς τὴν ζωὴν του καὶ ν' ἀποκρύψῃ ἀπὸ τῶν βλεμμάτου τὰς κοινωνικὰς ἀδιλότητας. Ονειροπολεῖ νὰ ὑπάγῃ ἀλλοῦ, εἰς μεγαλήτερον κύκλον δράσεως, εἰς τὸ Βερολίνον, δια νὰ ζητησῇ ἐκεὶ τὴν πραγματικὴν ψυχὴν του λαοῦ. Συντρίβεται τοιουτόροπόν εἰς ψυχικὸν ἀγῶνα χωρὶς σκοπὸν πρακτικῶν καὶ χωρὶς ὀφέλειαν. Ὁ τόπος τῆς γεννήσεως του ἔχει ὑποτῆ συμφοράς. Ὁ Ντούζενσεν, ὁ χρήματοι λάτρης, ἀφοῦ προσείλκυσε τὰ χρήματα τοῦ κόσμου μὲ ώραιας ὑποσχέσεις χρεοκοπεῖ. Οὔτε αὐτὸς κανὸν οὐτε δοῖ τὸν ἀκολούθησαν ἐπραγματοποίησαν τὸ ίδαινακόν των «Οἱ ἀνθρώποι εἰναι τρελοὶ—λέγει ὁ Καΐ Ζάνς Κανένας τους δὲν ἡμπορεῖ νὰ δόδηγμη μόνος του χωρὶς νὰ ναυαγήσῃ».

Τότε ἡ Χέινκε ἀναλαμβάνει νὰ τὸν ἀνεγείῃ. Τὸν παρηγορεῖ καὶ τοῦ δίδει θάρρος. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ποὺ ἀρχίζει αὐτὸς νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὴν δύναμιν τῆς ζωῆς καὶ ἔξομολυγεῖται εἰς τὴν Χέινκε τὴν ἀγάπην του. Ἄλλη μεγαλητέρα ὅλων τῶν προηγουμένων ἀπογοήτευσις τὸν κοιλαφίζει. Ἡ Χέινκε ἀγαπᾷ ἄλλον καὶ τοῦ τὸ λέγει μὲ ἀγαθότητα. Ἄλλα καὶ μὲ ἀμείλικτον εἰλικρίνειαν

Μόνος μετά τὴν θυλιβερὰν ἀποκαλύψιν μέσα εἰς τὸ μικρὸν δωμάτιον του παραδίδεται εἰς τὴν ἀπέλπισιαν.³ Άλλα κάποια φωνὴ ἀπὸ τὰ μύχια τῆς ψυχῆς του, φωνὴ γεμάτη ἀγαθότητα τὸν συνεφέσει. «Πιστεύεις λοιπὸν — λέγει ἡ φωνὴ — διὰ μὲν μειδίαμα εἴς τὰ χειλή μέν ἐπιτοροῦσες μὲν διηγημάτις εἰς τὸν πόνον τῶν

Ο Κάι Ζάνς ἔχλαυσε, συνηλθε τούς αρχικούς νὰ γράψῃ τὴν ἱστορίαν του Πησανδού. Καὶ μία παρένθεσις τοιούτοις ἀρχίζει, που ἀποτελεῖ τὸ ἐν πέμπτον τοῦ ὄλου βιβλίου. Είναι ἡ περιγραφὴ τῆς ἀνθρωπότητος περὶ

τοῦ Ἰησοῦν, ἔπειτα ἡ γέννησίς του, ἡ ιστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἡ σημερινὴ κατάστασίς του. Τελειώνει ἡ παρένθεσις αὐτή μὲ περιληφτινῶν συμπεριφοράς τῆς σημερινῆς ἐλεύθερας σκέψεως. που παρουσιάζουν τὸν Ἰησοῦν ὡς ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸν καλήτερον καὶ τὸν ὑπέρτερον δὲν τῶν ἀνθρώπων.
— Μετὰ τὸ ἔργον του αὐτὸῦ δὲ Καΐ Ζάνς ἀποθνήσκει εἰς τὴν πατριδὰ του, κατόπιν ἑνὸς ταξειδίου του εἰς Ἀφρικήν. ἦτοι κατόπιν νέας ἀποπείρας αὐτοῦ πρὸς διδοκαλάντας τῆς ἀγάθοτης καὶ πραγματοποίους τῆς εὐτυχίας. Καὶ ἀποθνήσκει μὲ ἀνεφικτους τὰς δύο ἀγάπας του — τὴν ἀγάπην τῆς Χείνκε καὶ τὴν ἀγάπην τῆς ἀνθρωπότητος.

«Ο κόμης Udo Bodo» τὸ ἔγον τοῦ βαρώνου Σχίλτ, ποὺ ἀνεφέραμεν ἀνωτέρῳ εἶναι καὶ αὐτὸ κοινωνικὸν καὶ χρέει περισσότερον εἰς τὴν σάτυραν παρὰ εἰς τὸν λυρισμόν. Φέρει δηλαδὴ τὸν αὐτὸν χρωματίζα μὲ τὰ προηγούμενα ἔργα τοῦ συγγραφέως ποσὶ χαρακτηρίζουν καὶ σάτυρούς τὴν πλούτοντορατίαν καὶ τὸν στρατόν. Αὐτὴν τὴν φωθάνη σάτυρα τοῦ συγγραφέως μαστιγόνει τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν. — Ο ἡρως τοῦ ἔργου, οὐ Udo Bodo εἶναι μόνος ἀπόγονος πολὺ παλαιᾶς καὶ πολὺ εὐγενοῦς οἰκογενείας. Ἡ μητέρα του ἀπέθανε κατὰ τὴν γέννησιν του καὶ ὁ πατέρας του, ἀνθρωπὸς στενοκέφαλος, σκεδὸν ἥλιθιος, παρουσιάζων ἐν τούτοις ὅλα τὰ ἔξωτεροικὰ γνωρίσματα τῆς λεγομένης σοβαρθείτος, καταγίνεται νά ἐπιστατή τὰ κτήματά του νὰ καπνίζῃ καλά καὶ νὰ συνεχίζῃ τὸν χρονογράφον τῆς οἰκογενείας του. Αὐτὸς προορίζει τὸν μίνον του δι᾽ ὑπουργόν, ἀλλὰ δὲν νομίζει ἀναγκαῖον πόδες τοῦτο νὰ τοῦ δώσῃ πραγματικὴν μόρφωσιν. «Δὲν ἔχομεν ἀνάγκην — λέγει — τῶν νέων γνώσεων. Δὲν ἡμιτοροῦμεν νὰ γίνωμεν (ἡμεῖς οἱ εὐγενεῖς) περισσότερον ἀφ’ ὅτι εἰμεθα. Πρέπει πρῶτον νὰ φροντίζωμεν πῶς νὰ διατηρῶμεν τὴν ἀπόστασιν, ποὺ μᾶς χωρίζει ἀπό τὸν λαόν».

Αλλὰ καὶ ὁ Udo Bodo καθ' ἑαυτὸν εἶναι ἀνεπί-
δεκτοῖς μυροφόσεως πραγματικῆς. Δὲν κατορθώνει νὰ .
λάβῃ τὸ ἀπολυτήριον τοῦ Γημανασίου καὶ μὴ δυνάμε-
νος νὰ ἐπιδούῃ ἔνεκα τούτου εἰς ἐπιστημονικάς σπου-
δάς, καταφέργει εἰς τὸν στρατόν. Βίσαργει εἰς τὸ στρα-
τιωτικὴν Σχολὴν, ὅπου συναναστρεφόμενος ἔνεκα τοῦ
τίτλου του μὲ τοὺς εὐνεγεῖς γίνεται φύλος ἐνὸς πρόγ-
κηπος συστοῦνταστοῦ χάρις εἰς τὰς ἡλιθίους ἀστειο-
λογίας του καὶ τοὺς ἐπιτηδευμένους τρόπους του. Τὰ
προσδόντα αὐτὰ κάμινον νὰ ἐκληφθῇ μεταξὺ τοῦ κύ-
κλου τῶν ἄλλων εὐγενῶν ὡς νέος εἰψών. Καὶ τοιου-
τορθότως ἄμα ἔγινεν ἀνθυπολοχαγός, διωρίσθη καὶ
ὑπασπιστής τοῦ πρόγκηπος, τοῦ φίλου του, ὃ ποτοῖς ἐν
τῷ μεταξὺ ἀνήλθεν εἰς τὸν πατρικὸν θρόνον.

Ἐν τούτοις δὲ πατήρ του ἀποθνήσκει καὶ αὐτὸς κληρονομεῖ τὸν τίτλον τοῦ κόμητος. Νομίζει τότε ὅτι ἡ θέσις του ὡς ὑπαστιστοῦ εἶναι ταπεινωτικὴ καὶ ζητεῖ ἀπὸ τὸν πρίγκιπα προστάτην του κάποιαν προαγωγὴν. Τότε μόνον δὲ πρίγκιπι ἀνακαλύπτει τὴν κουφότητα καὶ τὴν εὐήθειάν του 'Ἀλλ' ἐπειδὴ πρόκειται περὶ εὐγενοῦς τὸν ἀτομακρύνει μέν, τὸν στέλλει ὅμως μὲ καλάς συστάσεις εἰς ἐν σύνταγμα. Ἐκεῖ τὸν θεωροῦν ὡς εὐνοούμενον τοῦ πρίγκιπος καὶ τοιουτοδόπιος ὡς ἀνάτεροι του, ἀδόμη καὶ οἱ συβαρώτεροι ἀποφεύγουν νὰ τὸν χρακτηρίσουν κακῶν. Ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν θέσουν κατὰ τινὰ τρόπον εἰς ἄδρανειαν, φροντίζουν διὰ τὴν προαγωγὴν του καὶ ἔπειτα λοχαγὸν πλέον τὸν τοποθετοῦν εἰς τὸ ἐπιτελεῖον.

Ἐτελείωσεν δῆμας. Οὐδὲ Bodo ἀπέκτησε τοιουτοτρόπως θέσιν, ποῦ τοῦ παρέχει δικαίωμα σοβαρότητος, μορφώσεως καὶ πνευματικῆς ὑπεροχῆς. Τόσον πολύ, ὅστε καὶ αὐτὸς διὰ τοῦ πρόγκηψ ἀρχίζει νὰ πιστεύῃ διτὶ πραγματικῶς πρόσκειται περὶ ἀνθρώπων ἄξιας, ἀφοῦ οἱ ἀνάτεροι του τὸν ἔχοντας ίκανον διὰ τὸ ἐπι-

τελείον καὶ ἐπὶ τέλους διορίζει ὑπουργόν. Καὶ τοι-
ουτοτόρπων τελείονται τὸ ἔργον, τὸ διποῖον διακρί-
νουν λεπτότης εἰκόνων τῆς πραγματικῆς ζωῆς καὶ τὸ
διποῖον χάρις εἰς τὴν στεργάν την ἐλαφεῖ καταπληκτι-
κὴν διάδοσιν εἰς τὴν Γερμανίαν.

Ζ. ΠΑΔΟΣ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

"Eva θῦμα

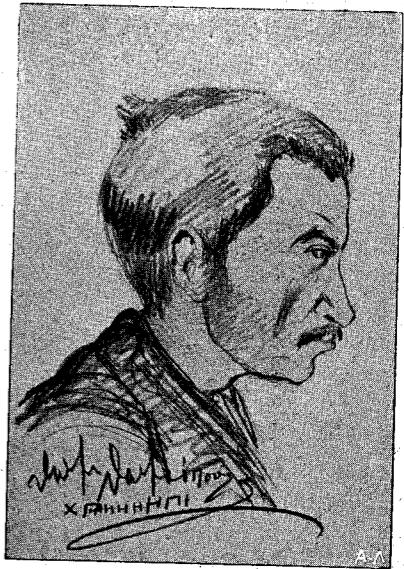
ΤΟ φῶς δὲν ἔξυπνησε μόνον τὰς ιεράς κοφυφάς τῶν ἀσφοδέλων. Ἡ ἐφετινὴ ἀνοιξις θὰ είναι γόνιμη, καὶ πολλαπλοῖν καὶ πλουσιοπάροχον τὸ ἄνθισμά της. Ἐκλογαὶ Ὀλυμπιακοὶ ἀγώνες, δητορικὴ ἵσως ἀφθονη, λόγοι καὶ λόγια καὶ Words, Words, Words, ποῦ λεγει δὲ Ἄμελτος. Καὶ πρὶν ἀ' αὐτά, ἔξι ίσου μ' αὐτά, μία δίκη γεμάτη ἐνδιαφέρον, Ιστορίαν ἀκόμη ἢν θέλετε, γονείσιν, συγχινήσεις διὰ τοὺς πολλούς ὑπεροχας ἀπὸ τὰς ἕαρινάς δλας.

Ο Κωσταγερακάρης, παρ' ὅλα ὅσα τοῦ ἐκπατηγόρησαν, εἶναι μία ὑπαρξίς, ἡμιτοφεῖ νά τῇ κανεῖς, ἀν δὲν εἴνει φόβος νὰ παρεξηγηθῇ, εὐγενοῦς... δολοφόνου. "Οχι διότι τὸ ἔγκλημά του εἰχε' ἐπίκλησιν εἰς τὴν πολιτικὴν κίνησιν τοῦ τόπου. Ο Κωσταγερακάρης δὲν ἦθέλησε οὕτε ἐνεργῶν τὸ ἔγκλημά του, οὕτε ἀπολογούμενος δι' αὐτό, νά τὸ ἀναγάγῃ εἰς ὑψος ἔγκληματος πολιτικοῦ. Πιθανὸν ἔτσι νά ἔσωξε καὶ τὴν κεφαλήν του, τίς οἶδε; Τούλάχιστον τὴν ὑπόληψιν του. "Η κομματική ἔμπαθεια κάμνει υθύματα περισσότερα ἀπ' ὅλα τὰ θυματουργά ἄγια λέιψανα τῶν καλογήρων, ἔκεινων ποὺ δ' Ἀνδρέας Λασκαράπατος, ὁ μόνος νεοέλην σατυρικός, εἰς τὸν βιαθύμον τοῦ ὑψηλοῦ υθυμοῦ του ὕδνόμασε ψηφειατρόδορος. "Ισως νά ἔσωξε τὴν κεφαλήν, διότι ὅλος ὁ διαφωνῶν πρός τὸν μακαρίτην Δηλιγιάννην Ἐλληνισμὸς θὰ ἐλάμβανεν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ταπεινή τοι ἵων.

"Ηδύνατο ν' ἀναγάγῃ τὸ ταπεινὸν καὶ κακόμοιον ἔγκλημά του εἰς ἔγκλημα πολιτικόν. Δέν τὸ ἔκαμε. Δέν τὸ ἔκαμε ἀπὸ ἀδυναμίαν, ἀπὸ ἀδεξιότητα. ἀπὸ εἰλικρίνειαν... Ο Κωσταγερακάρδης ἀπολογογύμιενος εἶπεν ὅτι γνωρίζει ἐκ τῶν προτέων τὴν καταδίκην του, ὅπως πρώτικός εἰς τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς φθίσεως ὑπολογίζει περίπου τὸν καιρὸν ποὺ θὰ κοινωνήσῃ μὲ τὸν θάνατον, ἐπροστάθησε μάλιστα νὰ βιάσῃ τοὺς δικαστὰς νὰ κάμουν δ.τι ἔχουν νὰ κάμουν μία ωῷ ἀρχύτερα. Δέν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ περιμένῃ τὸν θάνατον εἰς τὴν ὕδων ποὺ θὰ τὸν ἡρχετο, θὰ τοῦ τὸν ἔστελναν δηλαδή. Και ὑπὸ τὴν ἔποιμν αὐτὸν δ Κωσταγερακάρδης είνε μὲν φύσις ἀνθρωπίνη, πάφα πολὺ ἀνθρωπίνη, ἀλλ' ἀντισωκρατική καὶ ἀντιλόγωσος.

Ο δυστυχής αὐτός, ποῦ είνε σπάνιον καὶ ὑπέροχον παράδειγμα δυστυχίας ἔως εἰς τὰ ἔσχατα, ἡ μιτοδούση νά είνε διπλὸς τοῦ Λεπτάρδη καὶ τοῦ Σοπενάουερ καὶ τοῦ ἀρχαίου Ἡγησία τοῦ πεισθανάτου, ἄν τους ἡξευοε. Καὶ ἵσως, ἂν τους ἐγνώσιες, νά ἐμάρθανε ὅτι ή αὐτοκτονία είνε κάποτε ἡ μόνη λύσης. Ή δολοφονία τὸν ἀπέξενως ἀπό κάθε συμπάθειαν. Συμπάθειαν ποῦ κανεῖς δειν ὅτα τοῦ ἥρονται, ἀν αὐτοκτονίης, διαν «ἐνόμιζε πῶς είχε μία δεκάρα στὴν τοέτη του νά πάρῃ γάλα για τὸ ἄσωστο παριδί του καὶ είδε πάλι διτ δέν είνε»

Πόσον είνε ἀνθρώπινα τὰ τελευταῖα αὐτά λογία! Σχέδον μὲ συγκινοῦν δπως μία ὑψηλὴ τραγῳδία μεγάλου διδασκάλου. Ἄλλ ἵσως ἡ τέχνη δὲν γίνεται, οὔτε πρέπει νά γίνεται ἀνθρωπίνη τόσον πολὺ ποτέ. Ἰδού λοιπὸν μία ὑψηλὴ συγκίνησις ἀπὸ τὴν ἀπολογίαν δολοφόνου, ἐδὸν δπων ἡ μοιρα ἐμοιράσανε κακά, πολὺ κακά, μὲ δλας τὰς δυστυχίας καὶ μὲ ἀσχημάτων περισσήν. Καὶ νά, μ^η ἀφορμή διὰ τὴν συμπάθειάν μου. Συμπαθούμεν τόσο τοὺς δυστυχεῖς, καὶ ἵσως εἰν' ἐ-

Ο Κωσταγερακάρης.

κεῖνοι μόνοι ποῦ ἀξίζουν ἢ χρειάζονται τὴν συμπάθειάν μας.

Δέν ἡξένδω τί θά ποῦν οἱ ἐγκληματολόγοι τῆς νέας σχολῆς καὶ τῶν νέων ίδεωδῶν, οἱ καταδικάζοντες τὴν εἰς θάνατον καταδίκην.

Οσοι νομίζουν ἀνάγκαιαν τὴν θανατικὴν ποιητήν,
ἀναχωροῦν ἀπὸ τὴν ίδεαν ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἰν' ἐκδί-
κησις ἐναντίον τοῦ ἀδικούντος. Καὶ ἡ ἐκδίκησις
κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀναβιβάζεται εἰς τὸ ση-
μεῖον τῆς ὑψηλῆς δικαιοσύνης· Ἀλλὰ δὲ εἰνὲ πλέον
ἡ ἡθικὴ μας εἰδιωλολάτρις. Καὶ ἡ θρησκεία μας εἰνὲ
μία θρησκεία οὕκου ἀνει δρίών. Καὶ ίδον διὰ ποιῶν
λόγον εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ὁ Κωσταγερακάρος,
θύμα μιᾶς ἐποχῆς κ' ἐνὸς καθεστῶτος διὰ τὸ ὅπιον
κ. Εἰσαγγελεὺς ἔβροντοφωνές «καταλυθήτο» καὶ
θῦμα ἀπὸ τὰ μᾶλλον ἀκούσια, ἀπὸ τὰ μᾶλλον τάπεινα,
θῦμα δῆμος; χάνει τὴν κεφαλήν. Τί νά σας πῶ! Τὸ
θῦμα εἴτε Ἰφιγένεια είνε, εἴτε Κωσταγερακάρος, μὲ
συγκινεῖ, τὸ συμπαθῶ καὶ μοῦ φαίνεται πάντοτε μὴ
ἐστερημένον μιᾶς εὐγενείας ὅπουασδήποτε, τῆς εὐγε-
νείας τῶν θυσιαζομένων. Οὐ Κωσταγερακάρος χάνει
τὴν κεφαλήν του. Καὶ βέβαια τὴν στιγμὴν αὐτὴν δὲν
ἐνθυμεῖται καθόλου τὸν Μάρκον Λύρηλον «μέμνησο
καὶ ἀποθνήσκων ὅτι βιωτικὴν πρᾶξιν ἐπιτελεῖς».

Τὸ θῦμα - θῦμα εἶνε.
‘Ο Κωσταγερακάρης εἶνε θῦμα καὶ πολλὰς φοράς

ΜΟΥΚΙΩΣ ΣΚΑΛΙΩΛΑΣ

ΜΟΥΚΙΟΣ ΣΚΑΪΟΛΑΣ

ΤΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Εν τῷ τελευταίῳ τεύχει τῆς «'Αρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος» τοῦ 1905, ὅπερ ἐκλείσθη τὴν 15ην Ἰανουαρίου 1906, ἐδήμοσιευσα κοριδόν τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμαῶν Μουσείου ὃν ἀναγνωρίζω ὡς ἔξι ἀντιγράφου τοῦ πειρήματος Σανδροφύλακος τοῦ Προξενεῖτον ερεοχρόμενον καὶ μοναδικό ἐν Ἑλλάδι.

¹ Έκει προσεπάθησα να σχετίσω προάδοσίν τινα λαϊ-
κήν της Ἀρκαδίας πρὸς ἐρμηνείαν τοῦ Ἀπόλλωνος
οὗτου, ὅπις παρισταται ἐντελῶς ὑπὸ τύπον αἰνῆγ-

αὐτὸν τοῦ θ' αἰῶνος — ἔξεδωκεν ἡ Μαράσλειος βιβλιοθήκη.

Κμ.

Το «Athenaeum» ἔγραψε περὶ τοῦ βιβλίου τοῦ Γ.Δ. Παχτίκου «260 Δημώδη Ελληνικά Λόγια» τὸ διπούν ἔξεδόν τέρους ὑπὸ τῆς Βιβλιοθήκης Μαράσλειος. «Ο κ. Παχτίκος ἀπέδωκε εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸν τὸν ἥχον τῶν διαφόρων τραγουδιών. Ἰδού τι λέγει περὶ τοῦ σοβαροῦ αὐτοῦ θέματος τὸ ἀγγλικὸν περιοδικόν. «Ἡ Ἑκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἐν Ἐλλάδι μᾶς ἀφίνει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ ἀλλόκοτος χαρακτήρας τῆς δρεπελεῖται εἰς τὸ παρόδοσιν τινὰ, ὀρχαϊστέραν τῆς γενέσεως τῆς νεωτέρας μουσικῆς, καὶ ίσως ὅτι ἡδονάτο τις νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι δὲ εἶνε ἄσχετος πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἐλληνικὴν μουσικήν. «Οτας συμβαίνει ν' ἀκούῃ κανεὶς εἰς Λοιστικὰς ἐκκλησίας τῶν Ἰνδῶν, ὑμῶν Ἀγγλικὸν φαλλομένους εἰς ἥχους ἐντοπίων ἄσμάτων, διοικούς εἰληπτορείων εἰς τὴν Ἀσσυρίαν, πληροφορούμενα κανεῖς νὰ παραδεχθῇ ὅτι οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας εἰχον τὴν εὐημέναν νὰ προσαρμόσουν εἰς ἀθνικὰ ἄσματα τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς φαλλούς. Πληροφορούμενα κανεῖς νὰ παραδεχθῇ ὅτι δύο σπουδασταὶ καθολικοὶ καταγίνονται εἰς τὸ ξήτημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ὁ μὲν τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, ὁ δὲ τῆς Ορθοδόξου Ἐλληνικῆς, φαίνεται δὲ ἐκ τῶν ἐρευνῶν των ὅτι τὰ τοία μελή, Λύδιον, Δώριον καὶ Φρύγιον, δὲν εἶνε τὰ μόνα ιστορικά δοκουμέντα εἰπὲ τὸν δόπιον στηρίζονται.

«Υπάρχει μεγάλη σχέσις μεταξὺ τῶν ἀσμάτων τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Παχτίκου, καὶ μερικῶν ἐκ τῶν ἀσμάτων τῆς Ἐλληνικῆς ὁρθοδόξης ἐκκλησίας. Τινὰ ἔξ αὐτῶν εἴνε πολὺ ἀλλόκοτα, ὅχι δὲ καὶ πολὺ εὐχάριστα δι' εὐδοταῦκον αὐτό. Οἱ τρόποι δὲν ἀντιστοιχοῦν μὲ ἐκείνους τοὺς διπούς ἐσυνηθίσαμεν, τὰ δὲ διαστήματα καὶ οἱ ἀλλοιώσεις εἶναι πολὺ περιέργα.

«Ἐν ἀπὸ τὰ προσφιλέστερα αὐτὸν διαστήματα τὸ διπούν εἶνε πολὺ σύνηθες, καὶ εἰς τὴν κινεζικὴν μουσικήν, εἶνε τὸ φα δίεσις — μι ὑφεσις, ἡ κλίμαξ εἶνε σὸλ μετὸν μὲ μὶ ψεφούν ἀντὶ μὶ φυσικοῦ. Αὐτὴν τούλαχιστον τὴν κλίμακα εἰμπορδύμεν νὰ σχηματίσωμεν μὲ τὴν ἰδικήν μας παρασηματικήν, ἀμφιβάλλομεν δύως ἄν, μὲ τὰ μέσα τὰ δόπια ἔχομεν, εἰμπορδύμεν νὰ μεταφέρωμεν ἀκριβῶς τὰ ὄσματα αὐτὰ εἰς τὸ ἰδιόν μας σύστημα. Εἰς τὴν ἀρχικὰν μουσικὴν τὸ διάστημα τῆς ὄγδοης περιείχε πολὺ περισσοτέρους φθύγους ἀφ' ὅτι εἰς τὴν ἰδικήν μας, ἔπειτα ὑπῆρχον καὶ διαστήματα μικρότερα τοῦ ἡμίτονού, ὑπόδετον δὲ ὅτι μόνον τὸ βιολίον καὶ τὰ λοιπὰ ἔγχορδα ὅγνανα εἰμπορδύν ν' ἀναπαραγάγοντας ἀκριβῶς τὰ Ἐλληνικὰ ἄσματα. Πρέπει διμῶς νὰ ὀμοιογήσωμεν ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ ὅτι τὰ Ἐλληνικὰ ἄσματα εἶνε πολὺ δυσάρεστα εἰς τὴν ἀκοήν μας, ἴδιως ὅταν ψάλλονται μὲ δξεῖαν ἔργων φωνῆν, ὅπως συνήθως συμβαίνει».

†

Η πλατεῖα τοῦ «Γαλλικοῦ θεάτρου» εἰς τὸ Παρίσι στολίζεται τώρα μὲ τὸ μνημεῖον τοῦ Μυσσέ. Όλιγα γραμμαὶ χαρακτηριστικαὶ τοῦ Ἀρρέν Οὐδοσαὶ διὰ τὸν ποιητὴν τῶν νυκτῶν δὲν εἶναι ἀκαριοί. Ο Μυσσέ ἡτον ὁ θελκτικώτερος ὄντων ποιητῶν τοῦ κόσμου ἀλλὰ καὶ ὁ πλέον ἀλλόκοτος. Τὸ ἐλάχιστον τὸν δένθετο κακῶς καὶ ἡ ψυχικὴ αὐτὴ κατάστασις ἔσποπούσε εἰς τοὺς φίλους του. Ἀπὸ τὴν μίαν ἡμέραν ἔως τὴν ἄλλην μετεβάλλετο.

Συγνά εἰς τὸ τέλος μᾶς τραγῳδίας ὑπὸ τῆς Ραχήλ, διευθυντής τότε τοῦ Γαλλικοῦ θεάτρου, ἔδιε μίαν κωμῳδίαν τοῦ Μυσσέ, ὅχι διότι πρόσθετε τίτοτε εἰς τὴν δόξαν τοῦ ἀλλὰ διότι νὰ εὐδίσκη τρόπον νὰ λαμβάνῃ ὁ ποιητὴς 500 φράγκα. Ο ίδιος διευθυντής ποτὲ δὲν ἦτο εὐχαριστημένος οὔτε ἀπὸ τὸν

ἐαυτὸν τοῦ οὔτε ἀπὸ τοὺς ἡθοποιούς. Μετὰ τὴν δευτέραν παράστασιν τῆς κωμῳδίας τοῦ «Chandelier» δικρίμπ τὸν ἐπλησίασε, τὴν στιγμὴν ποῦ ὁ Μυσσέ διηγεῖτο κατί εἰς τὴν Ἀλλάν, ἡθοποιού τοῦ «Γαλλικοῦ θεάτρου» καὶ τοῦ θεάτρου.

— Εἶμαι καταγοητευμένος μὲ τὴν κωμῳδίαν σας. Ποιο λοιπὸν εἶναι τὸ μυστικὸν τῆς ἐπιτυχίας σας;

— Καὶ τὸ δικό σας; ἐρωτᾷ ὁ Μυσσέ.

— Τὸ μυστικό μου εἶναι τὸ διτὶ προσπαθῶ νὰ διασκεδάσω τὸ κοινόν.

— Καὶ τὸ δικό μου τὸ διτὶ προσπαθῶ νὰ διασκεδάσω τὸν έαυτόν μου.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΙΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῇ πρωτοβούλᾳ τῶν «Παναθηναίων»

— ἀδείᾳ τοῦ Υπουργείου —

Εκ προηγουμένων εἰσφορῶν.	Δρ. 2.046.80
Κωνστ. Ψαρούδας	5.—
.....	5.—
I. Χρυσάκης	
	Δρ. 2.056.80

Ο ΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Απὸ τῆς Πέμπτης 23 Μαρτίου ἡρχεσε δευτέρᾳ σειρὰ τῶν «Ἀρχαιολογικῶν Μαθημάτων» καταλαμβάνοντα τὰ «Μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν». Περίληπτιν αὐτῶν, τὸ δοπία ἀνέλαβε καὶ πάλιν ὁ φίλατος δραχαιολόγος κ. Αρβανιτόπουλος, θὰ δώσωμεν εἰς τὰ «Παναθηναίων».

Τώρα, μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτήν, μία σημείωσις ἔχεται μόνη της νὰ ζητήσῃ θέσιν εἰς τὴν στήλην αὐτήν, δικαιωματικῶς. Είναι ἡ πρόθυμος, ἡ μὲ στοργὴν, ἡ μπορεῖ νὰ εἰπῃ κανείς, προσέλευσις τῶν κυριῶν οἱ κύριοι ἀπότελον τὴν μειονότητα — εἰς τὰ μαδήματα τῶν «Παναθηναίων»: «Ἐνας κύρος ἐλεκτός, διψῶν ν' ἀκούῃ τὴν ιστορίαν τῆς τέχνης του καὶ νὰ αἰσθανθῇ τὸ μεγαλεῖον τῆς βαθύτερα ἀπ' ὅτι ἡμπορεῖ νὰ διδάξῃ μιὰ στιγματικά εἰπεις περιέργα.

«Ἐν ἀπὸ τὰ προσφιλέστερα αὐτὸν διαστήματα τὸ διπούν εἶνε πολὺ σύνηθες, καὶ εἰς τὴν κινεζικὴν μουσικήν, εἶνε τὸ φα δίεσις — μι ὑφεσις, ἡ κλίμαξ εἶνε σὸλ μετὸν μὲ μὶ ψεφούν ἀντὶ μὶ φυσικοῦ. Αὐτὴν τούλαχιστον τὴν κλίμακα εἰμπορδύμεν νὰ σχηματίσωμεν μὲ τὴν ἰδικήν μας παρασηματικήν, ἀμφιβάλλομεν δύως ἄν, μὲ τὰ μέσα τὰ δόπια ἔχομεν, εἰμπορδύμεν νὰ μεταφέρωμεν ἀκριβῶς τὰ ὄσματα αὐτὰ εἰς τὸ ἰδιόν μας σύστημα. Εἰς τὴν ἀρχικὰν μουσικὴν τὸ διάστημα τῆς ὄγδοης περιείχε πολὺ περισσοτέρους φθύγους ἀφ' ὅτι εἰς τὴν ἰδικήν μας, ἔπειτα ὑπῆρχον καὶ διαστήματα μικρότερα τοῦ ἡμίτονού, ὑπόδετον δὲ ὅτι μόνον τὸ βιολίον καὶ τὰ λοιπὰ ἔγχορδα ὅγνανα εἰμπορδύν ν' ἀναπαραγάγοντας ἀκριβῶς τὰ Ἐλληνικὰ ἄσματα. Πρέπει διμῶς νὰ ὀμοιογήσωμεν ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ ὅτι τὰ Ἐλληνικὰ ἄσματα εἶνε πολὺ δυσάρεστα εἰς τὴν ἀκοήν μας, ἴδιως ὅταν ψάλλονται μὲ δξεῖαν ἔργων φωνῆν, ὅπως συνήθως συμβαίνει».

Οι Ρώσοι αἰχμάλωτοι εἶχαν ἔξαιρετον περιποίησην εἰς τὴν Ιστιωνίαν. Καὶ αὐτοὶ οἱ ναοὶ εἶχαν μεταβληθῆνει νοσοκομεία.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ο ΟΛΗΓΟΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΖΟΜΕΝΩΝ ὑπὸ Νικολάου Σαχίνη. Ἀθῆναι 1906. Τυπογραφείον Δ. Γ. Εὐσταθίου, σχ. 16ον σελ. 128 δρ. 3.—Διά τοὺς συνδρομητάς τῶν «Παναθηναίων» δρ. 2.

Η ΓΗ ὑπὸ Π. Ε. Πρωτοπαπαδάκη. Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὡφελίμων βιβλίων. Ἀθῆναι 1906 σχ. 16ον σελ. 88, λεπτὰ 40.

ΑΙΓΑΙΝΑ ΚΑΤΑ ΦΙΛΟΝΙΚΟΥΝΤΟΣ ΘΕΣΙΘΗΡΑ ὑπὸ ἀνδρέου Ν. Σκιάδ. Ἀθῆναι 1906. Τυπογρ. Π. Δ. Σακελλαρίου. Εἰς τοὺς ζητοῦντας δίδεται δώρεάν.

ΥΔΩΡ «ΣΑΡΙΖΑ» ΑΝΔΡΟΥ

ΚΑΙ·ΙΡΗ, ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΥ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝΙΔΙΟΚΤΗΤΩΝ
ΑΔΕΛΦΩΝ ΜΠΙΣΤΗ, Ν. ΚΑΛΙΒΙΝΟΥ ΚΑΙ Λ. ΜΕΝΔΡΙΝΟΥ

Δηλοῦν, ὅτι τὸ θαυμάσιον καὶ παγκοσμίου φήμης λαμπτικὸν ὑδωρ
«Σάριζα»: «Ἄνδροι ἡγγυημένοι, ὃς δις τῆς ἐβδομάδος κομιζόμενοι,
πωλεῖται παρὰ τῷ ίδιον ίδιοκτητῶν Αδελφῶν Μπίστη, Σταδίου 33,
καὶ διασταύρωσις δόδον Παρθεναγωγείου, Ν. Καλιβίνου, Ζωδόχου
Πηγῆς 17 καὶ Λεωνίδα Μενδρίου, Οφθαλμιατρείου 2.

Παράρτημα ἐν Πειραιεῖ ἐδωλυμοπωλεῖον ΣΩΤ. ΒΟΡΡΙΑ — Κεντρικὴ Αγορά.
Οι θέλοντες ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ νὰ προμηθεύωνται ὑδωρ χονδρικῶς
δύνανται ν' ἀπευθύνωνται ἀπ' εὐθέτειας εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις ίδιοκτήτας
κ. κ. Αδελφούς Μπίστη καὶ Ν. Καλιβίνου. Αἱ αἰτήσεις των
θὰ ἐπελῶνται ἀπ' εὐθέτειας ἐκ τῆς ἐν Ανδρῷ πηγῆς μετὰ τῆς μεγαλεί-
τέρας ἀκριβείας καὶ ταχύτητος.

1831

ΤΕΡΓΕΣΤΗΣ

(ASSICURAZIONI GENERALI)

εταιρικὸν κεφάλαιον καὶ ἀποθεματικὰ τῇ 31 Δεκεμβρίου 1904

Κορώνας 247,497,914.42

ΠΥΡΑΣΦΑΛΕΙΑΙ — ΘΑΛΑΣΣΑΣΑΣΦΑΛΕΙΑΙ

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ ΖΩΗΣ

ἐπὶ διαφόρων συνδυασμῶν.

Η ΕΤΑΙΡΙΑ ΣΥΝΑΠΤΕΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΖΩΗΣ ΕΙΣ ΔΡΑΧΜΑΣ

Διευθυντής τοῦ ἐν Ἀθήναις Γεν. Πρακτορείου

Γενικὸς Επιθεωρητής διὰ τὴν Ἑλλάδα

Δ. ΒΡΥΖΑΚΗΣ

καὶ Διευθυντής τοῦ Ειδικοῦ Γραφείου Κλάδου Ζωῆς

I. KOYZIN

Γενικὸς Αντιπρόσωπος καὶ Τραπεζίτης ὁ Οίκος Γ. Π. ΣΚΟΥΖΕ

Γραφεῖα: Ἀθῆναι, Οδός Σταδίου καὶ Οφθαλμιατρείου δριθμὸς 10.

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ ΝΕΥΡΙΚΩΝ ΝΟΣΗΜΑΤΩΝ

ΕΝ ΠΑΤΗΣΙΟΙΣ

MAISON DE SANTE

Σ. Γ. ΒΛΑΒΙΑΝΟΥ Ιατρού Νευρολόγου καὶ Φρενολόγου.

Ίδρυται εἰς μαγευτικὴν θέσιν τῶν δλοδρόσων Πατησίων, τοῦ ὀραιοτάτου τούτου καὶ ὑγιεινοτάτου προαστείου τῶν Ἀθηνῶν,

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ

Ζωγραφικής, Γλυπτικής και Φωτοτεχνικο-
γραφίας

ΑΡ. ΔΑΙΩΤ

Αριστούχου του Πολυτεχνείου Αθηνῶν

Αριστούχου τῆς Ακαδημίας Μονάχου

Πλατεῖα Συντάγματος

1 — Οδός Μονοσῶν — 1

ΑΘΗΝΑΙ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΝΙΣΤΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ίδρυθεῖσα τῷ 1873. — Έδρα ἐν Αθήναις

ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δρ. 15,000,000 ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ Δρ. 692,757.90
ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ἐν Κωνσταντινούπολει, ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ ἐν Σταυρούλη,
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ἐν Πειραιεῖ, Πάτραις, Βόλῳ.

Ἐκτέλεσις παντὸς εἴδους Τραπεζικῶν ἔργασιῶν. — Δάνεια ἐπὶ ἐνεχυριάσει τίτλων καὶ ἐμπορευμάτων. — Εκδοσις ἐπιταγῶν ἐπὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ καὶ Εσωτερικοῦ. — Πιστωτικαὶ ἐπιστολαί. — Προεξοφλήσεις. — Εἰσ-
πραξίες συναλλαγῆς φορτωτικῶν καὶ τοκομεριδίων. — Ἀγορὰ καὶ θώλησις χρεωγράφων εἰς ἀπάσας τὰς ἀγοράς.

— Ἐκτέλεσις ἐμπορικῶν ἔργασιῶν διὰ λ/σμὸν τῶν πελατῶν αὐτῆς.
ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ : Εἰς πρώτην ζήτησιν 3 % μετὰ τρεῖς μῆνας 3 1/4 % μετὰ 6 μῆνας 3 1/2 % μετὰ ἐν ἕτος

4 % μετὰ δύο ἔτη καὶ ἐπέκεινα 5 %.

Η ΤΡΑΠΕΖΑ δέχεται καταθέσεις εἰς τραπεζογραμμάτια, εἰς ἐπιταγάς ἐπὶ Γαλλίας καὶ Αγγλίας, καὶ εἰς
χρυσόν. Ἐπὶ καταθέσεων ἐν ὄψει εἰς χρυσὸν ἡ τραπεζογραμμάτια 100,000 καὶ ἄνω, 2 %.

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ: Γίνονται δεκταὶ καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν 4 %.

ΘΗΣΑΥΡΟΦΥΛΑΚΙΟΝ: Η Τράπεζα ἔχει εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κοινοῦ ἀντί ἐλαχίστου μισθώματος δια-
μερίσματα χρηματοκιβωτίων πρὸς φύλαξιν χρημάτων, τίτλων καὶ ἄλλων πολυτίμων ἀντικειμένων ἐντὸς τοῦ
τεθωρακισμένου διὰ χάλυβος καὶ ἀδιατρήτου θησαυροφυλακίου αὐτῆς.

ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ ΠΑΔΔΗ & ΚΟΤΖΙΑ Οδός Ερμού Αθήναι

Πλοῦτος γραφικῆς ὑ-
λῆς. — Ἐντυπα καὶ ἐπι-
σκεπτήρια καλλιτεχνικά. —
Ἐργοστάσιον φακέλων τέ-
λειον. — Χάρτης τυπογρα-
φικὸς λευκὸς καὶ ἔξωφύλ-
λων παντὸς εἴδους καὶ
ποιότητος.

Εὐθηνία, ταχύτης, ἀκρίβεια.

ΓΑΛΑΚΤΟΠΩΛΕΙΟΝ Γ. Ι. ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΥ & ΣΑΣ Οδός Γ. Σεπτεμβρίου 22

ΟΛΑ ΤΑ ΓΑΛΑΚΤΕΡΑ ΕΙΔΗ
ΓΑΛΑ ΑΓΝΟΤΑΤΟΝ
ΠΡΟΣ 80 ΛΕΠΤΑ Η ΟΚΑ

ΜΙΑ ΔΟΚΙΜΗ ΑΡΚΕΙ
ΔΙΑ ΝΑ ΣΑΣ ΠΕΙΣΗ